

STATISZTIKAI SZEMLE

A KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL FOLYÓIRATA

IV. ÉVFOLYAM, 6. SZÁM

1952 JÚNIUS

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST II., KELETI KÁROLY-UTCA 5. TELEFON: 155—208
KIADÓHIVATAL: BUDAPEST II., KELETI KÁROLY-U. 5. TELEFON: 358—530, 130-AS MELLÉK

Szerkeszti: PIKLER GYÖRGY

TARTALOM

	Oldal
A munkásosztály megbecsült küzdőtársai: a szocialista számvitel dolgozói — — —	439
Harcoljunk a statisztikai adatok hitelességéért! — <i>Bács György</i> — — —	443
Az ipari össztermelés összehasonlító nagybani áron való értékeléséről. — <i>Sz. Genyin</i> — — —	450
A Központi Statisztikai Hivatal Oktatási osztályának feladatairól. — <i>Dr. Bárd</i> <i>Károly</i> — — —	460
A statisztikai csoportosítások módszerének alkalmazása az iparban. — <i>N. G.</i> <i>Gracsev</i> — — —	469
A beruházások mérésének néhány kérdése. — <i>Lengyel László</i> — — —	479
Schwartner Márton. — <i>Vért András</i> — — —	487
A községi nyilvántartások rendezése. — <i>Dr. Kovacsics József</i> — — —	494
Az építőipari gépek kihasználásának mutatói. — <i>Dr. Fehér Imre</i> — — —	500
HOZZASZÓLÁS — — —	505
A vállalati ellenőrzés feladata és módszere. — A „Statisztikai Értesítő”-ből Beszámoló a Számviteli Főiskola statisztikai tanszéke iparstatisztikai szakkörének mun- kájáról. — <i>Svéd András</i> Hogyan járul hozzá a Lozinszkij-rendszer bevezetése a statisztikai munka megjavításá- hoz. — <i>Szendehelyi Benedek</i>	
NEMZETKÖZI STATISZTIKA — — —	514
KINAI NEPKÖZTARSASÁG. Gazdasági helyzet. — TEXTILVÁLSÁG. — JAPAN. Gazdasági helyzet	
STATISZTIKAI HÍRADO — — —	524
A Minisztertanács határozata a sokszorosított statisztikai jelentések engedélyezéséről. — Az 1952. évi helyzetképstatisztikai adatgyűjtés. — A területi statisztikai hálózat szervezése. — Pályázati felhívás	
IRODALOM — — —	527
Könyvismertetés — — —	527
I. V. Kocsetov: Vasúti statisztika	
Könyvszemle — — —	530
Folyóiratszemle — — —	530

СТАТИСТИЧЕСКОЕ ОБОЗРЕНИЕ

ЖУРНАЛ ЦЕНТРАЛЬНОГО СТАТИСТИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ

4-й год издания, № 6.

Июнь 1952 г.

РЕДАКЦИЯ И ИЗДАТЕЛЬСТВО: БУДАПЕШТ, КЕЛЕТИ КАРОЛЬ-УЛ. 5.

Редактор: ДЬЕРДЬ ПИКЛЕР

СОДЕРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Оцененные сподвижники рабочего класса: работники социалистического учета	439	Некоторые вопросы измерения капиталовложений. — <i>Ласло Лендьел</i>	479
Бороться за достоверность статистических данных! — <i>Дьердь Бач</i>	443	Мартон Швартнер. — <i>Андраш Верт</i>	487
Об оценке валовой продукции промышленности в сопоставимых оптовых ценах. — <i>С. Генин</i>	450	Устройство муниципальных учетов. — <i>Д-р Иосеф Ковачич</i>	494
О задачах Отдела Обучения Центрального Статистического Управления. — <i>Д-р Кароль Бард</i>	460	Показатели использования строительных машин. — <i>Д-р Иосеф Фежер</i>	500
Применение метода статистических группировок в промышленности. — <i>Н. Г. Грачев</i>	469	ВЫСКАЗЫВАНИЕ	505
		МЕЖДУНАРОДНАЯ СТАТИСТИКА.	514
		СТАТИСТИЧЕСКИЕ ИЗВЕСТИЯ	524
		КНИГИ И ЖУРНАЛЫ	527

Перепечатка разрешена только с указанием источника

REVUE STATISTIQUE

PÉRIODIQUE DE L'OFFICE CENTRAL DE STATISTIQUE

IVe ANNÉE, N° 6.

JUIN 1952

REDACTION ET ADMINISTRATION: BUDAPEST II, KELETI KAROLY-U. 5.

Rédacteur: GEORGES PIKLER

SOMMAIRE:

	Pages		Pages
Les compagnons de lutte en estime de la classe ouvrière: les travailleurs de la comptabilité sociale — — — — —	439	Quelques questions du mesurage des investissements. — <i>Ladislav Lengyel</i> — — — — —	479
Luttons pour la véracité des données statistiques! — <i>Georges Bács</i> —	443	Martin Schwartner. — <i>André Vert</i>	487
Au sujet de évaluation en prix de gros comparables de la production industrielle globale. — <i>S. Genin</i>	450	L'ajustement des registres communaux. — <i>Dr Joseph Kovacsics</i> —	494
Sur les tâches de la Section d'Enseignement de l'Office Central de Statistique. — <i>Dr Charles Bárd</i>	460	Les indices montrant le degré d'utilisation des machines de l'industrie du bâtiment. — <i>Dr Émeric Fehér</i> — — — — —	500
La pratique de la méthode des classifications statistiques dans l'industrie. — <i>N. Gratchev</i> — — —	469	RÉFLEXIONS — — — — —	505
		STATISTIQUE INTERNATIONALE	514
		ACTUALITÉS STATISTIQUES	524
		LIVRES ET REVUES — — — — —	527

LA REPRODUCTION DES ARTICLES N'EST AUTORISÉE QU'AVEC
LA CITATION DE LA SOURCE

A MUNKÁSOSZTÁLY MEGBECSÜLT KÜZDŐTÁRSAI: A SZOCIALISTA SZÁMVITEL DOLGOZÓI

A Szabad Nép hasonló című június 11-én megjelent vezércikkét valamennyi számviteli dolgozó mint a párt gondoskodásának, bizalmának tanújelét értékeli. A számviteli dolgozóknak — könyvelőknek, statisztikusoknak — gondosan tanulmányozniok kell azokat az útmutatásokat és bírálatokat, melyeket a cikk tartalmaz.

Pártunk központi lapja foglalkozik azokkal a kérdésekkel, amelyeket a számviteli munka megjavítása érdekében meg kell oldanunk. Ezek: az adatok megbízhatósága, a gazdasági vezetőknek a számvittel való kapcsolata, a számviteli dolgozók becsületessége, magasabb szakmai színvonalának és növekvő politikai öntudatának fontossága, a pártszervezeteknek a számviteli munka megjavításával kapcsolatos szerepe, és a pontos és gyors adatszolgáltatás megvalósítása.

A számvitel és ezen belül a statisztika fontossága népgazdaságunk tervszerű irányításában egyre szélesebb körben válik tudatossá. A statisztika jelentőségének felismerése elengedhetetlen feltétele a jó statisztikai munkának, a terv eredményes ellenőrzésének. A statisztika és a számvitel jelentőségének tudatosítása, a párt és kormány ezirányú segítségével egymagában azonban még nem elegendő. A statisztika ellenőrző szerepét csak úgy tudja betölteni, ha pontos, gyors és megbízható adatszolgáltatásával kivívja magának a munka fontosságát megillető megbecsülést.

Számtalan példát lehet felsorolni arra, hogy a statisztikus jó munkájával miként vívta ki magának a vállalatvezetés és a dolgozók elismerését, hogy a jó statisztikai munka nélkülözhetetlen segítője a vállalat tervszerű vezetésének. A Szabad Nép is megemlékezett arról, hogy a Kistextiben például 500 000 forint értékű felhasználatlanul heverő anyagot sikerült feltárni a számvitel dolgozóinak.

A statisztika fejlődését és az új szocialista statisztika kialakítását pártunk és kormányzatunk számos intézkedéssel, határozattal és rendelettel segítette elő. Különösen jelentős a Minisztertanács legutóbbi rendelete, amely az eddigieknél jóval felelősségteljesebb feladatot tűz a statisztikai szervezet és a statisztikai dolgozók elé. Pártunk vezetői állandó útmutatással segítik elő a szocialista statisztika megszilárdítását és újabb megtisztelő feladatokkal bízzák meg a Központi Statisztikai Hivatalt.

Kevés foganatja lesz azonban annak, hogy kormányzatunk minden támogatást és lehetőséget megad a szocialista statisztika megszilárdításához, ha gazdasági vezetőink nem élnek ezzel a lehetőséggel, ha továbbra sem ismerik fel a statisztika fontosságát, saját munkájuk elvégzése szempontjából. „A számvitel akkor válik a szocialista termelés egyre hatékonyabb segítőtjévé, ha az üzemek vezetői, az igazgatók, a főmérnökök és a

termelés alsóbbfokú parancsnokai felismerik jelentőségét; ha felhasználják a termelés alakulását mutató számokat.“ — írta a Szabad Nép. A Szabad Nép szerkesztőségében megtartott értekezleten összegyűjtött számviteli dolgozók szinte kivétel nélkül szövétték, hogy a gazdasági vezetők, a műszaki értelmiség nagy része lebecsüli a számvitel jelentőségét és munkájában nem támaszkodik eléggé azokra a adatokra, melyek hű képét adják a vállalat munkájának, rámutatnak a termelés növelésének még kihasználatlan, vagy nem teljesen kihasznált lehetőségeire.

Nem elég csak folyton ismételni Sztálin elvtárs megállapítását, hogy „semilyen állami munka, semilyen tervszerű munka nem képzelhető el helyes számvitel nélkül“. Ezt az útmutatást gazdasági vezetőinknek meg kell valósítaniuk a gyakorlatban. Sztálin elvtárs megállapításai nem arra valók, hogy unos-untalan idézzük őket, hanem azokat alkalmaznunk kell gyakorlati munkánkban.

Mint a Szabad Nép is rámutatott, egyetlen gyár, állami gazdaság vagy gépállomás igazgatójának, egyetlen mérnöknek, üzemvezetőnek, egyetlen dolgozónak sem lehet közömbös, hogy üzeme teljesíti-e a termelés, a termelékenység, a munkabérialap, az önköltségcsökkentés tervét, vagy sem. Nem lehet tehát közömbös számunkra az sem, hogy mit mutat a számvitel, hogy megbízható-e a statisztika. Amennyiben egyes gazdasági vezetők lebecsülik a statisztikai munkát, ez visszahat természetesen a statisztikus munkájára: ahol a vállalatvezető nem törődik a statisztikával, ott rendszerint rossz a statisztikai munka. Viszont ahol a vállalatvezető munkájában támaszkodik a számvitel segítségére, ott a statisztikai munka színvonala is magasabb. Páncél Lajosné elvtársnő a Ganz Kapcsolók és Készülékek Gyára számviteli dolgozója elmondotta a Szabad Nép szerkesztőségében, hogy vállalatuknál évek óta nem volt olyan értekezlet, amelyen az adminisztratív dolgozók munkájával foglalkoztak volna. „A pártszervezet és a vállalatvezetőség nem törődik velünk, nem tartja fontosnak véleményünket“ — mondotta. Az ilyen helyzetnek gyakran az a következménye, hogy a számviteli dolgozók kívül érzik magukat az üzem kollektíváján, visszahúzódnak és bizonytalanok válnak. Pedig — mint pártunk központi lapja megállapítja — „Számviteli dolgozóink többsége népi demokráciánk hűségese, lelkes munkása, aki szívvel-lélekkel résztvesz a szocializmus építésében. segíti a terv teljesítését“. A párt és a kormány és a jó gazdasági vezetők meg is becsülik a statisztikusokat. Ez megmutatkozik a statisztikusok anyagi és erkölcsi elismerésében. Számos statisztikus magas kormánykitüntetésben részesült az elmúlt években munkájuk elismeréseképpen. 1951 és 1952 évben a Népköztársaság Elnöki Tanácsa 26 statisztikusnak adományozta a Magyar Népköztársasági Erdemrend és a Magyar Népköztársasági Erdemérem különböző fokozatait, ezzel is kifejezve azt a megbecsülést, melyet népi demokráciánk a számvitel dolgozóinak biztosít.

A statisztikai munka lebecsülésével szemben, a statisztikának az őt megillető helyért vívott küzdelmében üzemi pártszervezeteinknek több támogatást kell nyújtaniuk a számviteli dolgozóknak. Nem egyszer egyes funkcionáriusok maguk is hozzájárulnak túlzott követeléseikkel a statisztikus munkájának megnehezítéséhez.

„Üzemi pártszervezeteink törődjenek többet az adminisztratív dolgozókkal, segítsék őket, ha nehézségeik, problémáik vannak; foglalkozzanak rendszeresen politikai nevelésükkel“ — írta pártunk központi lapja.

A párt és a kormány minden segítségét megadott a Központi Statisztikai Hivatalnak, hogy megnövekedett feladatait maradéktalanul elvégezze. A Statisztikai Hivatal harcot folytatott és folytat a bizonylati alátámasztás nélküli, ötletszerűen kibocsátott statisztikák ellen, a statisztika szerveztségéért, egységes rendszeréért, az állami fegyelemért. Ebben a küzdelemben a kormányhatározatok segítségével egyes eredményeket elértünk. A kapitalista nyilvántartást jellemző lassúságot, bürokráciát, áttekinthetelenséget azonban — mint erre a Szabad Nép is rámutatott — még nem sikerült teljesen száműzni statisztikánkból. Az adatszolgáltatás sok esetben késik, nem képes a hibákat idejében megakadályozni. „Államunk azt várja a nyilvántartás dolgozóitól — írta pártunk központi lapja —, hogy *elevenebbé, gyorsabbá* tegyék az adminisztrációt, hogy frissességével eredményesen avatkozhassék be a termelésbe, meggyorsíthassa a hibák kijavítását.“

Az adatok megbízhatóságáért, pontosságáért és gyorsaságáért való küzdelem hazafias kötelessége valamennyi számveteli dolgozónak. Tűrhetetlen, hogy az adatokat egyes vállalatoknál „bírálat“ alá vegyék, ahelyett, hogy az adatokat tekintendő bírálatnak saját munkájuk felett. A *Hőpalack és Üvegipari Vállalat* a hó utolsó napjaiban a csomagolatlan árut is készárúként számítja, pedig a csomagolás csak a következő hó első napjaiban történik meg. A *Pécsi Bőrgyárban* kiderült, hogy március 26-a és április 2-a között a készárúraktár a termelő műhelyektől árut nem vett át. Ennek oka az volt, hogy az igen előrehaladott termelés befejezését leállították, mert a gyártási program szerinti termelési tervet már március 26-án teljesítették. Tartalékoltak a következő hónapra, amit az is bizonyít, hogy április 2-án a megelőző hónapok bármelyik napjának többszörösét szállították a készárúraktárba. Pártunk és kormányunk élesen elítélik az ilyen mesterkedéseket, amelyek a dolgozó nép becsapására irányulnak.

A statisztikai adatszolgáltatás megbízhatóságát veszélyeztetik a még mindig nagy számban lévő engedély nélküli adatszolgáltatások. A vállalati statisztikusoknak érdeke, hogy megvédjék a statisztikai munka tisztaságát és erélyesen szálljanak szembe a vadstatisztikák kezdeményezőivel. A statisztikusok egy része azonban még legfeljebb csak panaszkodik, hogy felesleges hatóságaik túlterhelik őket. Panaszkodás helyett harcolni kell: a statisztikusoknak jelenteniük kell az ilyen eseteket felesleges minisztériumok terfvőosztályának és a Központi Statisztikai Hivatalnak. Nem ezt az utat követte a BAMERT Bányagépgyár, ahol a Bánya- és Energiaügyi Minisztérium Bányagépgyártási főosztálya egyik előadója felé engedély nélküli adatszolgáltatást teljesítettek. A Magyar Vegyiműveknél, üzemszerűenként rendszeres és terjedelmes jelentéseket küldtek engedély nélkül a Bánya- és Energiaügyi Minisztérium Szerves Vegyipari főosztályának. Az engedély nélküli adatkérések a vállalatot feleslegesen megterhelik.

Pártunk központi lapja rámutat arra is, hogy a számveteli munka megjavításában segítenők kell a minisztériumoknak. Sokhelyütt még formális, nem felelősségteljes a kapcsolat, ami a minisztérium statisztikusai és a vállalat között fennáll. A nemrég megalakult budapesti statisztikai kirendeltiségek a minisztériumoktól rosszul ellenőrzött, hibás adatokat kapnak. A minisztériumoknak arra kell törekedniük, hogy ne csak adatszolgáltatóiktól követeljék meg a *gyors, pontos és megbízható* statisztikai munkát, hanem maguk is jó példával járjanak elől ezen a téren.

Hogy statisztikánk az egyre növekvő feladatoknak eleget tudjon tenni, hogy képes legyen a tervek teljesítésének és túlteljesítésének egyik hatalmas előrelendítőjévé válni, nagytudású szakemberekre van szükségünk. „Az üzemek könyvelői, statisztikusai, bérelszámolói fejlesszék állandóan tudásukat, politikai és szakmai képzettségüket“ — írta a Szabad Nép.

Pártunk és kormányzatunk minden támogatást megad a számviteli dolgozóknak képzettségük emelése érdekében. A Népgazdasági Tanács határozatai értelmében 1949 óta több mint 1700 iparstatisztikus, és közel 400 építőipari, közlekedési, belkereskedelmi és külkereskedelmi statisztikus tette le a kötelező szakvizsgát. A statisztikusok magasabb szakmai képzéséről gondoskodik a Minisztertanács 21/1952. sz. határozata, amely újabb vizsgafokozatot rendszeresített.

„Az üzemek számviteli dolgozói — mint pártunk központi lapja megállapította — az ötéves terv győzelmes végrehajtásában, szebb, boldogabb életünk megteremtésében a műszaki és fizikai dolgozók megbecsült küzdőtársai. Népünk számít munkájukra, bízik bennük, tudja, hogy odaadóan fáradoznak hazánk erősítéséért. Még bátrabban, kezdeményezően vegyék ki részüket a szocializmus építése hatalmas feladatainak megoldásából“.

HARCOLJUNK A STATISZTIKAI ADATOK HITELESSÉGÉÉRT!

A szocialista statisztikát a pontosság, gyorsaság és mindenekfelett a megbízhatóság jellemzi. Elsőrendűen fontos, hogy a statisztikai adatok megbízhatóak legyenek, hogy azok alapján országos jelentőségű döntéseket lehessen hozni és a népgazdaság minden egyes szektorában biztos támpontot nyújtsanak a tervfeladatok elvégzéséhez. A statisztika megbízhatóságának a szocialista társadalomban meg van minden előfeltétele. A dolgozóknak, az államnak érdeke, hogy a statisztika ne leplezze a tényeket, ne hamisítsa meg a valóságot, hanem objektíven mutassa ki a hibákat, tárja fel a termelés növelésének a lehetőségeit. A megbízható statisztikai adatokért harcolnunk kell és a statisztika növekvő feladataival párhuzamosan egyre szigorúbb mértékkel érvényesül az adatok megbízhatóságának követelménye.

A Vesznyik Sztatyisztjiki, a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának folyóirata legutóbbi számában hosszú cikkben foglalkozott a statisztikai adatok megbízhatóságának kérdésével. A cikk rámutat arra, hogy a Szovjetunióban milyen nagy fontosságot tulajdonítanak az adatok megbízhatóságának és ennek megfelelően milyen szigorúan örködnek a statisztikai munka tisztasága, a statisztikus szakmai becsületének megszilárdítása felett.

A szovjet statisztikusok Sztálin elvtárs útmutatásait követik, aki az OK(b)P XIII. kongresszusán rámutatott a szakmai becsület jelentőségére, mely arra kötelezi a statisztikust, hogy az igazat és csakis az igazat mondja.

„Becsületesség és igazságosság a szovjet statisztikus elengedhetelen állandó jellemvonása — írja a Vesznyik Sztatyisztjiki 1952. évi 2. száma. — A szovjet statisztikusnak egész tevékenységében a szocialista állam érdekeiből kell kiindulnia. Döntő harcot kell folytatnia az államellenes irányzatokkal és mindazzal szemben, ami a kommunizmus sikeres építését akadályozza.“

„Vannak még olyan dolgozók, — írja a folyóirat — akik arra törekednek, hogy megszépítsék a dolgozók tényleges helyzetét; megnagyítsák sikereiket, eltitkolják vagy elpalástolják hibáikat, fogyatékságaikat.

Egyes vállalatok, amelyek az össztermelés tekintetében teljesítik vagy túlteljesítik a tervet, nem mindig hajtják végre az állami tervben a legfontosabb termékfajlák gyártására előírt feladatokat. „E vállalatok vezetői — mutatott rá Berija elvtárs a Nagy Októberi Forradalom harmincnyedik évfordulóján mondott beszédében — nyilván könnyíteni akarnak munkájukon és olyan cikkeket gyártanak, amelyek kevesebb erőfeszítéssel és fáradtsággal állíthatók elő. Ideje már megérteniök, hogy az államnak nem akár-

mifajta tervteljesítés és túlteljesítés kell, hanem olyan, amelyik a népgazdaságot a szükségletének megfelelő termékkel látja el.¹

Az állami statisztika becsületes, elvhű dolgozójának, ha azzal a kísérelletel találkozik, hogy az államot ilyen módon megtévezzék, a beszámolósi adatokat elferdítsék, az a kötelessége, hogy az ilyen államellenes cselekmény elkövetésében bűnösöket a legnagyobb szigorúsággal leleplezze és kitartóan arra törekedjék, hogy a ténylegesen igaz és megbízható adatokat megállapítsa.

Igy járt el például a Zsitomiri terület Korosztjzenszki kerületében Gyemcsuk elvtárs, a Központi Statisztikai Hivatal kerületi felügyelője, aki bejelentette a Központi Statisztikai Hivatalnak a Zsitomiri terület Korosztjzenszki kerületének kolhozaiban előfordult eseteket, amikor az állami beszámolójelentésekhez hozzáírtak és a szarvasmarhákat a számbavétel elől elrejtették. Az ellenőrzés a Központi Statisztikai Hivatal kerületi felügyelőjének bejelentését megerősítette. Az államellenes cselekmények elkövetése miatt a bűnösöket szigorúan megbüntették.

„A bolsevik elvhűség, a kérlelhetetlen magatartás a statisztikai adatoknak még a legcsekélyebb elferdítésével szemben is, az adatok megbízhatóságáért és tudományos megalapozottságáért viselt magasfokú felelősségérzet — a szovjet statisztika legfontosabb vonásai“ — állapítja meg a Vesznyik Sztatyisztjiki.

A statisztikai munka decentralizálása, a párhuzamosság megteremtése és a statisztikusok szakmai színvonalának emelése terén elért eddigi eredményeink alapján napirendre kell tűznünk országunkban is a valóságot tükröző, megbízható statisztikai adatokért és a tudatos hamisítások, torzítások és letagadások ellen induló kérlelhetetlen harcot.

*

A statisztika, mint a számvitel egyik ága, a maga kötetlen, rugalmas, elemző módszereivel legalkalmasabb utasítások, feladatok végrehajtásának ellenőrzésére és az eredmények nyilvántartására. Így a statisztika szerepe a szocializmusban alapvetően megváltozott, új tartalommal gazdagodott, az ellenőrzés, a vezetés nélkülözhetetlen eszközeivé vált.

Ezért harcolnunk kell a statisztikai adatok megbízhatóságáért, hogy pontosan mutassák ki a valóságot, hogy az adatok tárgyilagosságához a legkisebb kétség se férjen. Következik ebből, hogy a statisztikusoknak igen nagy felelősségtudattal kell végezniük munkájukat. Éberem kell őrködniük az adatok megbízhatósága felett, mert ezek a Párt és a kormány elé kerülnek, alapját képezik nagy horderejű, jövő fejlődésünk irányát kijelölő intézkedéseknek, országos fontosságú határozatoknak. A valóságnak meg nem felelő, hamis adatok közlése a Párt és a kormány becsapását, a dolgozó nép félrevezetését jelenti — ez pedig bűncselekmény.

Sztálin elvtárs szögezte le ezt az álláspontot, amikor azt mondta, hogy: „... a Központi Statisztikai Hivatalnak objektív, minden előítéllettől mentes adatokat kell szolgáltatnia, mert ha a számadatokat valamilyen cleve eltökélt nézethez próbálják igazítani — bűncselekményt követnek el.“² A statisztikusoknak öntudatosan kell képviselniük ezt a nézetet, bármilyen állami szervnél működnek.

¹ L. P. Berlja: A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 34. évfordulója. Goszpolitizdat, 1951, 11. oroszlul és u. a., Szikra, Budapest, 1951, 10. old.

² Sztálin Művei, 7. kötet, Szikra, Budapest, 1951, 351. old.

Nálunk különösen időszerű ezt a kérdést napirenden tartani, mert sok alkalommal tapasztalhatjuk, hogy megfellebbeznek róla. A statisztikai adatok megbízhatóságához számos helyen kétségek férnek, sőt egy-két alkalommal azt is láthattuk, hogy kimerítették a statisztikai fegyelemsértés Sztálin elvtárs által megfogalmazott bűncselekménynek minősülő esetét is.

A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalában ellenőrzési osztályok működnek, melyeknek kizárólag az a feladata, hogy küzdjenek a statisztikai adatok megbízhatóságáért, ellenőrzik a statisztikai munkát, a kormány által jóváhagyott beszámolási rendszer betartását, vállalatoktól kezdve, a közbeeső felügyeleti szerveken át, egészen a minisztériumokig. A tapasztalt hiányosságokról jelentést kell tenniük a kormány részére. A kormány e jelentések alapján határozatokat hoz a hiányosságok megszüntetésére és intézkedik a felelős személyek felelősségre vonásáról.

A Szovjetunió példája nyomán nálunk is fokozni kell a statisztikai adatok megbízhatóságáért. A statisztikai fegyelem nálunk tapasztalható számos lazaságát fel kell számolnunk, a fegyelemsértéseket meg kell torolnunk, mert csak így, következetes harc árán jöhet létre az előítéletektől mentes szocialista statisztika.

A statisztikai munka végzését, a beszámolójelentések tartalmát statisztikai utasítások írják elő, melyek az alakiságokon kívül a fogalmak értelmezésére, a számbavétel módszereire nézve is kötelező rendelkezéseket tartalmaznak. Ezeket az utasításokat természetesen úgy tartják be, ahogyan és amilyen eréllyel teljesítésükről gondoskodunk és ahogyan ezt ellenőrizzük.

Népgazdaságunk legfelsőbb vezető szervei felismerve a statisztikai adatok megbízhatóságához fűződő fontos állami érdekeket, a 2021/6/1952. sz. minisztertanácsi határozatban a K. S. H. legfontosabb feladatai között a statisztikai munka és beszámolási rendszer folyamatos ellenőrzését is kijelölték. A határozat az ellenőrzéssel kapcsolatban többek között kimondja, hogy a K. S. H. ellenőrizze az állami szervek (minisztériumok, tanácsok, trösztök, hivatalok, intézetek, vállalatok, stb.) statisztikai munkáját. Ez az ellenőrzés kiterjed: az adatszolgáltatás, a bizonylati alátámasztás, a feldolgozás, az összesítés módjára és helyességére, a kötelező beszámolási rendszer betartására.

Ezt a feyvert adta a kormány a K. S. H. kezébe, hogy az eddigieknél sokkal eredményesebben harcoljon a statisztikai adatok megbízhatóságáért. Ezt a feyvert természetesen kötelesek vagyunk használni.

Ebből a harcból — az ellenőrzés munkájából — nem csak a K. S. H. dolgozóinak, hanem az egyes minisztériumok, sőt vállalatok arra illetékes szerveinek is ki kell venniük a maguk részét. Az adatok megbízhatóságáért folytatott harc nem lehet néhány ember elszigetelt feladata, nem lehet kizárólag a K. S. H. magánügye.

Vállalatok, iparigazgatóságok, minisztériumok felelős vezetői, akik a maguk területén a népgazdasági tervek rájuk eső feladatait megvalósítani kötelesek, ugyanúgy nem nélkülözhetik a pontos, megbízható adatokat, mint a legfelsőbb irányító szervek. Ők is rendelkeznek saját statisztikai apparátussal, rendelkeznek azon eszközökkel, melyek segítségével saját területükön biztosíthatják a statisztikai munka helyességét, az adatok hitelességét és jogosultak fegyelmi büntetéseket kiszabni a statisztikai fegyelem megsértői ellen.

Nem állíthatjuk határozottan, hogy ezideig komoly mértékben éltek ezekkel a lehetőségekkel, hogy tényleg gondot fordítottak a statisztikai adatok megbízhatóságára, felelősségre vonták és meg is büntették minden esetben a vétkeket, hogy a statisztikai munka, az adatok megbízhatósága intézkedések nyomán fokról fokra javult volna. Számos példa bizonyítja ennek ellenkezőjét.

A helytelen szemlélet folytán alkalmazott „jóindulatú” figyelmeztetések, oktató dorgálások ideje lejárt. Határozott eréllyel kell rendet teremteni ott, ahol ez szükséges. Elsősorban a statisztikai fegyelem kérdésében helyenként tanúsított megalkuvó, liberális szellemet kell felszámolni. Súlyponti kérdésnek kell tekinteni a statisztikai adatok megbízhatóságáért vívott harcot. A hibákat fel kell tární és meg kell gátolni, nehogy azok meggyökeresedjenek. Ez pedig csak ellenőrzések útján, s az ellenőrzéseket követő következetesen erélyes intézkedések útján lehetséges.

Az elmúlt hónapokban több vállalatot ellenőriztünk, hogy meggyőződjünk az adatok megbízhatóságáról, a statisztikai munka helyességéről. Nem is kellett túl mélyre hatolni, a sokat emlegetett bizonylati alapot firtatni és napokig tartó dokumentációs revíziót tartani, mert mindjárt a felszínen beleütköztünk olyan hibákba, melyek mellett nem lehet szó nélkül elmenni, melyeket nem lehet „jóindulatú oktató” módszerrel kiküszöbölni, hanem meg kell torolni. Az ellenőrzött vállalatok tekintélyes részénél voltak hibák. Legtöbb helyen megállapítható volt, hogy a vállalatok felelős statisztikusai igen kevésé érzik a felelősség súlyát, s vállalaton belül nem gazdái a statisztikának. Ebből arra lehet következtetni, hogy az ilyen vállalatok vezetői sem törődnek sokat a statisztikai munkával, a statisztikát maguk nem használják fel, nem ellenőrzik a statisztikust, aki pedig elsősorban a vállalat vezetőjének felelős. Így természetesen burjánzanak a hibák és a vállalat rossz statisztikát készít, megbízhatatlan adatokat jelent.

Ilyen körülmények között az esetek kevés hányadánál lehet kizárólag a vállalat statisztikusát felelőssé tenni. Ha vállalaton belül a statisztikai munkát szervezetlenül, bizonylati alap nélkül végzik, elsősorban a vállalat vezetőjének kell felelnie érte. Sőt a közvetlen felügyeletet gyakorló hatóságról sem lehet minden esetben elmondani, hogy nem terheli mulasztás a statisztikai fegyelem lazasága miatt.

A „Mangánérc” *Urkuti Bányaműveknél* például a statisztikai munka lebecsülésének tipikus esetével találkozunk.

A vállalat a beszámolójelentéseket sorozatosan késve küldte be, a vállalatvezető aláírása nélkül. A jelentésekben olyan primitív hiba is előfordult, hogy a dolgozó létszám (a munkára megjelentek száma) nagyobb volt, mint az állományi létszám, eltekintve attól, hogy a hiányzók számát is jelentették. A B. E. M. Ércbányászati osztálya a beszámolójelentések revíziójánál ezt nem vette észre, hanem a helytelen adatot összesítve, továbbjelentette a K. S. H. felé. Ebből világosan látszik, hogy a minisztériumban a kérdőívek felülvizsgálatánál lazaságok vannak. Ellenőrzés nélkül elfogadják a vállalatok jelentését, melyek — mint a példa bizonyítja — nem mindig felelnek meg a valóságnak. Egyébként a helyszínen kiderült, hogy a statisztikus, aki csak egy hónap óta volt ebben a beosztásban (egyben tervelőadó), a statisztikai utasítást hírből sem ismeri, azt nem is látta, így a beszámolójelentések egyes rovatait saját egyéni felfogása szerint értelmezve töltötte ki. Emellett a vállalat önkényesen megváltoztatta a változatlan árat és a minisztériummal még vitatott tervek közül magára nézve

a kedvezőbbet használta, így januártól kezdődőleg statisztikai jelentése nem a valóságot mutatta. Mindezeknek természetesen nem a munkakörét egy hónapja betöltő statisztikus az oka, hanem a vállalat vezetősége, melynek kisebb gondja is nagyobb volt annál, hogy a vállalat statisztikai munkájával törődjék.

A *díósgyőri „Dímavag“ Gépgyár* februári készárutermelési jelentésében olyan tételeket is elszámoltak, melyeknek elkészültét a MEO már januárban megállapította, de olyan tétel is szerepelt, amely a MEO-feljegyzések szerint csak márciusban készült el. Mindez a vállalatvezető előzetes tudtával történt. Mi más ez, ha nem az adatok tudatos elferdítése, felettes hatóságok szándékos megtévesztése? Az ilyen eljárás a statisztikus részéről nem menthető azzal, hogy felettese is tudott róla. A statisztikai beszámoló-jelentések kitöltésére vonatkozó utasítások kötelező érvényűek és sem vállalatvezetői, sem más utasításokkal megmásítani nem szabad.

Az adatok szépítgetésének előre kigondolt formájával találkozunk a *Pécsi Bőrgyárban*, ahol gondoskodtak arról is, hogy az adatok ne legyenek forma szerint valótlanok. Itt az történt, hogy a termelési folyamatot úgy irányították, hogy a termelés számbavétele előre elhatározott adatokat eredményezzen. Megállapítottuk, hogy március 26-a és április 2-a között a készáruraktár a termelő műhelyektől árut nem vett át, mert az egyébként igen előrehaladott termelési folyamat befejezését visszatartották. Ugyanis a gyártási program szerinti termelési tervet már március 26-án teljesítették. Vállalati felfogás szerint ezután már a következő hónap tervteljesítéséhez kellett tartalékokat képezni, amit bizonyít az is, hogy április 2-án, a megelőző hónapok bármelyik napi termelésének többszörösét szállították a készáruraktárba. Itt a statisztikai adatok közönséges meghamisítása helyett legálisnak látszó fogásokkal igyekeznek a rendelkezéseket kijátszani és előre eltökélt módon próbálják „szabályozni“ a beszámoló-jelentések tartalmát — feltehetően — nem érdek nélkül.

A *Herendi Porcelángyárban* is tapasztaltuk, hogy a februári termelés számbavételénél, az áruterelésben olyan tétel is szerepelt, mely a készáruraktár nyilvántartási kartonjain már január 22-én be volt vételezve.

A *Hőpalack- és Üvegipari Vállalat* a hó utolsó napjaiban a csomagolatlan árut is készárúként számította be, pedig a csomagolást csak a következő hónap első napjaiban végezték el. Tehát készárúnak jelentett termékek nem voltak mind készen, így jelentésük valótlan.

A *Miskolci Üveggyárban* január és február hóban ugyanezt a szabálytalanságot követték el.

A munkaügyi adatok számbavételénél is számos szabálytalanságot, egyes fogalmak önkényes és helytelen magyarázatát állapítottuk meg. Például:

A *„Metallochemia“ Vállalatnál* a túlórák számát, minden statisztikai utasítást félretéve, sajátosan egyéni, de annál helytelenebb módon vették számba. Az egyéni bérelszámoló lapokról nem a tényleg teljesített túlórák számát gyűjtötték ki, hanem azokat átszámították 100%-kal pótlékolandó órákra. (Pl. négy 25%-kal pótlékolandó túlórát egy túlóráként jelentettek.) Ha pedig fizetett munkaszüneti napon túlóráztak, a munkában töltött időt „fizetett, de meg nem dolgozott idő“-ként, a kilizetett bért pedig „egyéb pótlék“ címén jelentették. Így persze sokkal kevesebb túlóráról adott számot a vállalat, mint amennyi valóban volt.

Az *Akkumulátor Gyárban* az időbérben dolgozó munkások egy részét a darabbéres munkásoknál, éspedig a 79,9% alatt teljesítőknél mutatták ki, azzal az elképesztő indokolással, hogy mivel teljesítményszázalékuk egyáltalán nincs, így nyilván a 79,9% alatt teljesítők csoportjába tartoznak, mert ennél alacsonyabb kategória nincsen.

A *Budapesti Bútorgyárban* az Egységes Foglalkozási Jegyzék és az Alkalmazotti Munkaköri Jegyzék besorolási utasítását mellőzve, a műszaki, illetve adminisztratív állománycsoportba tartozó beosztásban dolgozókat munkás és kisegítő állománycsoportba sorolva bújattak el, megszegve a statisztikai utasításokat. Így létszámjelentésük valótlan volt.

A befejezetlen termelés számbavétele körül igen változatos formákban követnek el szabálytalanságokat. Ezeket legtöbbször úgy igyekeznek feltüntetni, hogy a vállalat „sajátosan egyéni” termelési profilja és technológiai adottsága mellett alkalmazni nem lehet a helyes módszereket, csak az eddigi gyakorlatban „jól bevált” egyéni (senki által jóvá nem hagyott) módszereket.

Például a BAMERT Bányagépgyárban a befejezetlen termelés állományváltását egyszerűen „kiszámítják”. Ez a számítás azonban a legcsekélyebb bizonylati alapot is nélkülözi. Ugy történik, hogy a „produktív” órák számát (melyek egyébként a statisztikai beszámolójelentésekben nem szerepelnek és meghatározásukra vonatkozó utasítás nincsen) „tapasztalati” adatok alapján számított forintösszeggel megszorozzák és az így „megállapított” összegre kijelentik, hogy ez a vállalati teljes termelés értéke. Ezt a számot az árutermelés értékével egybevetve, a különbséget + vagy — előjellel befejezetlen termelés állományváltásaként tüntetik fel. A befejezetlen termelés hőeleji és hóvégi tényleges állományát azonban meg sem kísérlék megállapítani.

Az *Esztergomi Szerszámgyár* is „becsülte” a befejezetlen termelést, de a becslés módszeréről csak annyit tudunk meg, hogy a tervosztályvezető közöl valamilyen forintösszeget a statisztikussal, melynek helyességét semmiféle okmány nem támasztja alá, a statisztikus ezt szerepelteti a beszámolójelentésben s ezzel az ügyet elintézettnek tekintik. Ezen az egy rejtélyes számon kívül semmi bizonyító erővel bíró adat nem áll rendelkezésre. Nem lehet tudni — ami a legfontosabb volna —, hogy ezt az egy számot hogyan állapították meg.

A hibás adatszolgáltatásra vonatkozó példák felsorolását oldalakon keresztül folytathatnók. Az eddig felsoroltak is eléggé bizonyítják, hogy a statisztikai munka ellenőrzését a statisztikai adatok megbízhatóságáért folytatott harcot fokoznunk kell. Ebben a harcban részt kell venni a minisztériumoknak is. Annál inkább, mert nem csekély mértékben felelősek azért, hogy a felügyeletük alá tartozó vállalatok a törvényes statisztikai utasításokat betartják-e vagy sem.

Ötéves tervünk megvalósításával a szocializmus alapjait rakjuk le. 1952. döntő tervév közepén tartunk. Munkásosztályunk a szocializmus építésének újabb és újabb csatáit fejezi be győzelmesen, hogy újabb és még nagyobb harcokba induljon. Szégyenletes volna, ha dolgozó népünk harcai nyomán születő eredményeikről megbízhatatlan adatok alapján számolnának be vállalataink, minisztériumaink, vagy akár a K. S. H.

Az állami fegyelem felett való szigorú örködés a statisztika területére is vonatkozik. Megengedhetetlen a fegyelem tudatos megszegése, a vezető szervek félrevezetése, ennek megtorlatlanul hagyása, mert ez az osztály-

ellenség érdekeit szolgálja, a szocializmus építését hátráltatja. Megfelelő büntetésben kell részesíteni nemcsak a szabálytalanság elkövetőjét, hanem azt is, aki ilyen eseteket bármilyen oknál fogva eltűr.

Néhány kirívó esetben a K. S. H. kénytelen volt az adatokat tudatosan elferdítő, a pártot, a kormányt félrevezető, a dolgozó népet becsapó vállalatok ellen bűnvádi feljelentést tenni, hogy érvényt szerezzen népköztársaságunk törvényeinek.

A K. S. H. csak néhány hónapja fogott hozzá, hogy tervszerűbben, rendszeresebben ellenőrizze a statisztikai munkát, mint eddig. Ezalatt a rövid idő alatt szerzett tapasztalatok azonban mindenben igazolják, hogy rendszeres ellenőrzés nélkül az országban folyó statisztikai munka megbízhatóságának folyamatos biztosítása nem valósítható meg. Fokoznunk kell ezt a harcot, mert ezzel is a szocializmus építését, a béke frontját erősítjük.

A

MAGYAR-SZOVJET KÖZGAZDASÁGI SZEMLE

legújabb számának tartalmából:

Kozlov: A pénz a szocializmusban

Forgács Tibor: A magyar belkereskedelem fejlődése a felszabadulás után

Tolsztil: A termelési ciklus megrövidítésének útjai a gépgyártásban

Pudovejev: A helyi építőanyagok tervezésének tapasztalata

Hernádi Sándor: A magyar traktorgyártás fejlődése

Kronrod: Amerika a hadigazdaság zsákutcájában

K. M.: A Volga—Don-csatorna népgazdasági jelentősége

Wágner Zoltán—Szőke György: A termelő kapacitás fölmérésének néhány kérdéséről

Megrendelhető a kiadóhivatalban : V., Kossuth Lajos-utca 20.

Telefon : 183-930

AZ IPARI ÖSSZTERMELÉS ÖSSZEHASONLÍTÓ NAGYBANI ÁRAKON VALÓ ÉRTÉKELÉSÉRŐL*

A szovjet állami statisztika legnagyobb feladata, hogy az állami tervek teljesítésének menetére, a szocialista népgazdaság és kultúra növekedésére, a népgazdaság anyagi forrásaira és azok kihasználására, a különböző népgazdasági ágak fejlődési arányaira, a terv túlteljesítését biztosító tartalékokra vonatkozó megbízható, tudományosan megalapozott statisztikai adatokat feldolgozza és kellő időben a kormány rendelkezésére bocsássa.

E feladat döntő jelentőségét hangsúlyozza a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalára és helyi szerveire vonatkozó rendelet is.

Az iparstatisztika egész munkája, mint a szovjet statisztika többi ágainak munkája is oly módon van megszervezve, hogy biztosítsa a Párt és a Kormány által a Központi Statisztikai Hivatal elé tűzött e nagyfontosságú feladat megoldását.

A szovjet iparstatisztika az ipari állami terv teljesítésének számbavételére az összes fontosabb fejezetek, mint például: az ipari termelés kibocsátása (értékben és természetes mértékegységben), munkaerő és munkabér, a munkatermelékenység emelése, az ipari termelés önköltségének csökkentése, az ipari munka műszaki-gazdasági mutatószámainak megjavítása, stb. tekintetében folyamatos számbavételt szervez.

Az iparstatisztika a nyert adatok megbízhatóságának ellenőrzése, tudományos feldolgozása és elemzése alapján kimutatja a Szovjetunió népgazdaságának fejlesztésére vonatkozó ötéves és éves állami terveket Lenin és Sztálin nagy Pártjának vezetésével sikeresen teljesítő szovjet nép hősi munkájának eredményeit.

Igen nagy jelentősége van a szovjet iparstatisztikában az össztermelés számbavételének.

A szovjet statisztika havonta begyűjti és feldolgozza az ország összes iparvállalatainak össztermelésére vonatkozó adatokat. Ez lehetővé teszi az ipari termelési tervek teljesítésének egyes vállalatok, trösztök, főigazgatóságok, minisztériumok és főhatóságok, egyes területek, vidékek, köztársaságok és az egész Szovjetunió szerinti folyamatos megfigyelését. A különböző időszakok össztermelésére vonatkozó, összehasonlító (azonos) áraikon kifejezett adatok megbízható alapul szolgálnak a termelés fizikai terjedelme indexeinek kiszámításához. A fontosabb termékfajták kibocsátására vonatkozóan egyúttal természetes mértékegységben begyűjtött havi (egyes esetekben tíznapra, napra vonatkozó) adatok lehetővé teszik az ipari termelés eredményeinek részletes elemzését.

Az említett adatoknak ugyanúgy, mint a szovjet statisztika egyéb adatainak feltétlen megbízhatósága és valódisága, az adatok rendszeres tudományos elemzése a szovjet statisztika fölényét bizonyítja a hazug és tudományellenes polgári statisztikával szemben.

A kapitalista országokban az ipari össztermelés folyamatos számbavétele nincs meg. A termelés fizikai terjedelmének indexeit ott csekély számú reprezentatív áru kibocsátására vonatkozó nem teljes adatok és a termelés terjedelmének változására vonatkozó különféle „közvetett” mutatószámok alapján számítják ki. Természetes, hogy a termelés nagyságának meghatározására alkalmazott ilyen módszerek durván eltorzítják a tényleges helyzetet és a polgári statisztika hamisításainak egyik eszközeként szolgálnak.

Az USA-ban, például, az ipari termelés fizikai terjedelmének indexeit főként közvetett mutatószámok, mint a teljesített munkaórák számának, a felhasznált nyersanyag mennyiségének, a felhasznált felszerelési egységek számának, stb. változása alapján számítják ki. A termelés tényleges kibocsátására vonatkozó adatok nem teljesek és rendkívül korlátozott számú áruva vonatkoznak. Ezért az ipari termelésre vonatkozó hivatalos polgári statisztikai adatokat rendkívül mélyreható bírálatnak kell alávetni.

A polgári statisztika folyamatos számbavétele nem tartalmazza számos, igen fontos ipari termékfajta természetes mértékegységben kifejezett mutatószámait.

Mindez szemléltetően bizonyítja a polgári iparstatisztika tudományellenes jellegét.

*

Mint fent rámutattunk, a szovjet iparstatisztika az ipari termelés fizikai terjedelmének növekedési ütemét az összes termékfajta kibocsátásának közvetlen és teljeskörű értékelése alapján, összehasonlító (a beszámolási és bázisidőszakra azonos) nagybani árakon közvetlenül a vállalatokban állapítja meg.

A szovjetállam a munkatermelékenység rendszeres emelése és az ipari termelés önköltségének csökkentése terén elért hatalmas sikerek alapján a nagybani és kicsinybani árak állandó csökkentésének politikáját valósítja meg. Ezért teljesen nyilvánvaló, hogy az össztermelésre vonatkozó, az érvényben lévő nagybani árakon (folyóárakon) kifejezett adatok nem jellemezhetik a termelés fizikai terjedelmének változását, minthogy az érvényben lévő nagybani árakon (folyóárakon) kifejezett össztermelés mutatószámaira az árak változása befolyással van.

Elméletileg az ipari termelés fizikai terjedelmének növekedési üteme kiszámítható úgy is, ha az össztermelést az érvényben levő nagybani árakon (folyóárakon) vesszük számba és a nagybani árak indexeit felhasználjuk a különböző időszakok termelésére vonatkozó adatok azonos árakra való átszámítására. Ez a módszer azonban lényeges nehézségekkel jár, amelyek széleskörű gyakorlati alkalmazását célszerűtlenné és lehetetlenné teszik.

Az iparstatisztika mutatószámrendszerének lehetőségét kell nyújtania az ipari termelés növekedési ütemének bármilyen népgazdasági és főhatósági részletezésben: a Szovjetunió egészére vonatkozóan, egyes iparágak, minisztériumok, főigazgatóságok, trösztök és egyes vállalatok, egyes szövetséges köztársaságok, vidékek, területek, városok és gazdasági körzetek szerint való kiszámítására.

E mellett nyilvánvaló, hogy az egyes iparágak termelésére vonatkozó átlagos árindexek nem alkalmazhatók az adott iparágához tartozó egyes

minisztériumok, főigazgatóságok és vállalatok által a különböző időszakok alatt kibocsátott össztermelés azonos árakra való átszámítására, tekintettel arra, hogy az egyes iparágakban az egyes termékfajták árai különböző mértékben változhatnak.

Ugyanebből az okból kifolyólag a minisztériumok szerinti nagybani árak átlagindexei sem alkalmazhatók az adott minisztérium egyes főigazgatóságai és vállalatai által a különböző időszakok alatt kibocsátott össztermelés azonos árakra való átszámításához, stb.

A mondottakból következik, hogy a különböző időszakokra vonatkozó össztermelésnek az érvényben lévő nagybani árakról az árindexek segítségével összehasonlító nagybani árakra való átszámítása esetében az árindexeket közvetlenül a vállalatoknál kellene kiszámítani, ami a vállalatok számára (módszertani és technikai szempontból) bonyolultabb feladatot jelentene, mint a termelésnek összehasonlító nagybani árakon való értékelése. Arról a fontos körülményről már nem is beszélve, hogy a vállalatoknak az árindexek kiszámításával kapcsolatosan végzett számításai megbízhatóságának ellenőrzése rendkívül nagy nehézségekbe ütközne.

Ha elképzelhető volna az, hogy egyes vállalatok szerint nincs szükség arra, hogy a beszámolási időszak össztermelési adatai a megelőző időszak össztermelési adataival összehasonlíthatók legyenek, akkor a termelést összehasonlító árakra az árindexek segítségével trösztök, főigazgatóságok, minisztériumok, területek, köztársaságok, gazdasági körzetek szerint lehetne kiszámítani. Itt támadna az újabb nehézség: a különböző időszakok össztermelésének az árindexek segítségével egyrészt az egyes minisztériumok, másrészt az egyes területek szerinti összehasonlító árakra történt átszámítása után, ugyanis az egész iparra vonatkozó és a minisztériumok szerinti adatok összegezése útján nyert eredmények eltérnének az egész iparra vonatkozóan a területi és köztársasági adatok összegezése útján nyert adatoktól.

A valóságban a termelés összterjedelmének dinamikáját egyes vállalatok szerint kell számbavenni. Figyelembe kell továbbá venni, hogy a különböző időszakok össztermelésére vonatkozó adatok összehasonlító árakon egyrészt minisztériumok, másrészt területek és köztársaságok szerinti összesítésben a kellő időben rendelkezésre álljanak, fontos, hogy már a vállalatok beszámolójelentése a beszámolási időszak alatti termelés mutatószámát ugyanazonokon az árakon tartalmazza, amelyeken a megelőző időszak termelését számbavették.

Ezért tehát a szocialista ipar tervezéséhez szükséges és a termelés fizikai terjedelmének növekedési ütemére vonatkozó megbízható és pontos adatokat az ipari termelésnek összehasonlító árakon a vállalatoknál történő közvetlen értékelése alapján kell begyűjteni.

*

Az ipari termelés fizikai terjedelmének dinamikáját a különböző időszakok termelésének azonos árakon történő értékelése útján a Szovjetunióban a szovjet hatalom első éveitől rendszeresen megfigyelik.

1927 előtt az ipari termelést az említett célokra az 1911/1912. év árain értékelték.

Az első öt éves tervet az 1926/1927. év árain állították össze és az állami ipar össztermelését ezeken az árakon tervezték és vették számba

1927-től 1948-ig bezárólag. A szövetkezeti ipar össztermelését 1932-től 1948-ig bezárólag az 1932. év árain tervezték és veték számba. Az egész iparra vonatkozó eredmények megállapítása végett a szövetkezeti ipar össztermelését az állami statisztikai szervek az iparági területi árindexek segítségével az 1932. évi árakról átszámították 1926/1927. évi árakra.

Az ipari termelés 1926/1927. év változatlan árakon való tervezése és számbavétele a maga idejében igen pozitív szerepet játszott. Az össztermelés változatlan árakon való számbavétele lehetővé tette az iparstatisztika két igen fontos feladatának egyidejű megoldását: a) az állami terv teljesítésének ellenőrzését, minthogy az állami tervet ugyanezekben a változatlan árakon hagyták jóvá, b) az ipari termelés fizikai terjedelme növekedési ütemének kiszámítását.

A szocialista ipar gyors és állandó növekedése megkövetelte a termelés értékben való számbavételére alkalmazott módszer további megjavítását. Az 1926/1927. óta eltelt időszak alatt a sztálini ötéves tervek sikeres megvalósítása következtében a Szovjetunió alapvetően megváltozott. Az iparosítás sztálini tervének következetes megvalósítása folytán a Szovjetunió élenjáró ipari országgá lett. Az ipari termelés terjedelme rendkívüli mértékben megnövekedett. Az ipari termelés összetétele élesen megváltozott. Igen nagyszámú új iparág keletkezett és számos új termékfajta gyártásához fogtak hozzá, amelyeket a forradalomelőtti Oroszország nem ismert és nem is ismerhetett és amelyek a fiatal Szovjetköztársaságban 1926/1927-ben még ismeretlenek voltak.

1949 január 1-től az ipar össztermelésének az 1926/1927. évi változatlan árakon való tervezését az össztermelésnek az érvényben lévő nagybani árakon való tervezésével cserélték fel. Ennek megfelelően az össztermelés folyamatos számbavételét is az érvényben lévő nagybani árakon (folyóárakon) rendelték el.

A termelés folyamatos számbavételének a Szovjetunió népgazdaságának helyreállítására és fejlesztésére vonatkozó (1946—1950. évi) negyedik (háborúutáni első) ötéves terv feladataival való összehasonlíthatósága céljából, amelyben az ipari össztermelés mutatószámait az 1926/1927. évi változatlan árakon hagyták jóvá, az 1949—1950. években a termelésnek az érvényben lévő nagybani árakon való számbavétele mellett ideiglenesen fenntartották a termelés 1926/1927. évi változatlan árakon való számbavételét is.

Az ipari össztermelés tervezésében és számbavételében az áttérés a termelés 1926/1927. évi változatlan árakon való értékeléséről az érvényben lévő nagybani árakon való értékelésre 1949-ben a nagybani árak 1949. január 1-én végrehajtott reformjával kapcsolatban különösen célszerűnek látszott.

A reform lényege az egyes nehézipari ágak és a közlekedés állami dotáció rendszerének főként 1949-ben és teljesen 1950-ben való felszámolásában állott.

Az egyes nehézipari ágak állami dotációja annak a szakadásnak volt a következménye, amely a háború éveitől, a háborús körülmények miatt egyes nehézipari ágak termelési önköltségének színvonalára és az 1939—1941. években megállapított és a háború alatt változatlanul fenntartott nagybani árak színvonalára között keletkezett.

A reform az állami dotációrendszer felszámolását az ipari termelés önköltségének jelentékeny csökkentése és egyes nehézipari ágak termelése tekintetében a nagybani árak bizonyos mérvű emelése alapján irányozta elő.

Meg kell jegyezni, hogy az ipar és a közlekedés fejlesztése terén elért sikerek, a munkatermelékenység növekedése és a termelési önköltség csökkenése következtében a szovjet kormány a továbbiakban, 1949 után a fémek, gépek és felszerelések, vegyi anyagok, tüzelőanyag, építési anyagok, stb. nagybani árát, valamint az elektromosenergia és a teherszállítás tarifáját több alkalommal csökkentette.

A nehézipari termékek nagybani árainak reformjával egyidejűleg a könnyű- és élelmiszeripari termékek nagybani árainak rendszerét is megjavították, ahol az egyes termékek önköltségének eltérő változásával összefüggésben bizonyos termékcsoportok jövedelmezőségének mértéke 1949-ben lényegesen különböző volt. A hús-, tej-, hal-, liszt- és dara-, élelmiszer- és könnyűipari szövetséges köztársasági minisztériumok vállalatai önálló gazdaságos elszámolásának megerősítése céljából a vállalatok részére az egyes termékek tekintetében körülbelül egyforma jövedelmezőséget jelentő speciális nagybani árakat állapítottak meg (forgalmiadó nélkül).

Meg kell említeni, hogy a nagybani árak említett reformja mellett a tömegfogyasztási cikkek kicsinybani árai nem emelkedtek, hanem rövidesen jelentékenyen csökkentek és mint ismeretes, a továbbiakban még többször csökkentek.

A nagybani árak 1949 január 1-én végrehajtott reformja szilárd alapot teremtett a termelés tervezése és számbavételére terén az érvényben lévő nagybani árakon történő értékeléshez való áttéréshez.

A nagybani árak reformja mellett egyúttal pontosan megállapították a népgazdaságban alkalmazandó nagybani árak tartalmát.

A szovjet iparban alkalmazzák a forgalmi adóval együtt számított ú. n. ipari nagybani árakat és a forgalmi adó nélkül számított ú. n. vállalati nagybani árakat. A forgalmi adó alá nem eső termékeknél a vállalati nagybani árak egybeesnek az ipari nagybani árakkal. Egyes ilyen termékcsoportoknál azonban az ipari nagybani árak kivételképpen bizonyos eltérések miatt nem esnek egybe a vállalati nagybani árakkal. Így, például, a vas-kohászati termékek ipari nagybani árait franko rendeltetési állomás állapítják meg, a vállalati nagybani árakat pedig a kormány által megállapított szállítási költségek nélkül állapítják meg. A cementipari nagybani árak franko rendeltetési állomás megállapított árjegyzéki árak (6 övezet szerint differenciálva), a vállalati nagybani árak az üzemek és az építkezési anyag-értékesítési szervezet által megállapított elszámolási árak (az árak franko üzem, egyes üzemek szerint differenciálva).

Olyan termékeknél, amelyekre csupán kicsinybani árak vannak megállapítva, az ipari nagybani árak a kereskedelmi árréssel csökkentett kicsinybani árakkal egyenlők, a vállalati nagybani árak pedig a kereskedelmi árréssel és a forgalmi adóval (egyres iparágaknál az értékesítési szervezetet illető kereskedelmi árréssel) csökkentett kicsinybani árakkal.

Az össztermelésnek az érvényben lévő nagybani árakon (folyóárakon) való tervezésére és számbavételére való áttéréskor a termelés fizikai terjedelmének tervezésére és számbavételére a vállalati nagybani árakon számított össztermelés adatai szolgáltak alapul.

Az össztermelés tervezésénél az 1926/1927. évi változatlan árak alkalmazásáról való lemondás és az össztermelésnek az érvényben lévő nagybani árakon való tervezésére és számbavételére való áttérés igen nagy jelentőségű a tervezés színvonalának emelése és az állami tervek teljesítésének elemzésével kapcsolatban végzett statisztikai munka megjavítása szempontjából.

Ezidőszent azonban az adott év érvényben levő árainak az össztermelés tervezésénél és folyamatos számbavételénél való alkalmazása nagy nehézségekkel és akadályokkal jár.

A körülmények egész sora szükségessé teszi, hogy az össztermelés tervezése és a tervteljesítés számbavétele az egyes ötéves tervek keretein belül összehasonlító nagybani árakon történjék.

Az egyes évek össztermelésének tervezésénél és számbavételénél a megfelelő év érvényben lévő árainak alkalmazása esetében az éves tervek összeállításának rendszere rendkívüli mértékben bonyolulttá válik. A szocialista gazdasági rendszerre jellemző állandó és gyakran évközben végrehajtott árcsökkenések mellett az érvényben lévő árakon történt tervezés minden egyes árleszállítás esetében az éves tervnek az új, leszállított árakra való átszámítását és az egyes vállalatok terveinek, úgyszintén megfelelő átszámítását követeli meg.

Az össztermelés tervezésénél és számbavételénél az ötéves terv keretein belül az összehasonlító árak alkalmazása kiküszöböli ezt az össztermelési tervnek, az árváltozások miatti átszámításával kapcsolatos óriási munkát.

Még lényegesebb az a körülmény, hogy az ötéves terv összeállításánál az össztermelés kibocsátása tekintetében minden évre vonatkozóan a tervfeladatot összehasonlító árakon kell meghatározni, hogy a termelés fizikai terjedelme növekedésének tervezett üteme az ötéves terv egyes évei szerint összehasonlítható legyen. Csupán e feltétel esetében, azaz amikor az éves terveket ugyanazonokon az összehasonlító árakon hagyják jóvá, mint az ötéves tervet, lesz biztosítva az ötéves terv egyes évei tervfeladatainak az ötéves terv következő évre vonatkozóan megszabott termelési tervfeladattal való közvetlen összehasonlíthatósága. E tervfeladatok összehasonlításának lehetősége elsőrendű jelentőségű az ötéves terv sikeres teljesítésének elemzése szempontjából.

Figyelembe kell venni, hogy az össztermelés tervezésénél az összehasonlító nagybani árak alkalmazásáról való lemondás a vállalatok beszámolójelentésének jelentős bővítéséhez vezet. A nagybani árakon összeállított állami termelési terv teljesítési mértékének helyes megállapítása nem lehetséges, csak ha a vállalati beszámolójelentésbe a tényleges össztermelés érvényben lévő nagybani árakon kifejezett hasonló beszámolási mutatószámát felvesszük. A nagybani árak rendszeres csökkentése mellett a nagybani árak színvonalára az adott beszámolási hónapban gyakran elér az állami terv jóváhagyásakor elfogadott árak színvonalától. Ezért az érvényben lévő nagybani árakon kifejezett össztermelés mutatószáma mellett az 1949. évi vállalati beszámolójelentésbe még egy mutatószámot felvettek, éspedig az érvényben lévő és a tervben alkalmazott árakon számított termelés értéke közötti különbség mutatószámát.

Ezenkívül az ipari termelés növekedési ütemének meghatározása céljából a beszámolójelentésben továbbra is szerepelnie kell a termelés össze-

hasonlító árakon kifejezett értékének. Az 1949. és 1950. években, mint fent már említettük, erre a célra megtartották az 1926/1927. évi változatlan áron való számbavételt. Az 1951. évben az ipari termelés növekedési ütemének meghatározására 1951. évi január 1-étől a megállapított vállalati nagybani árak szolgálták alapul, amivel kapcsolatban az 1950. évi termelést az összes vállalatoknál és minisztériumoknál át kellett számítani az 1951. évi január 1-ei árakra.

A mondottakból látható, hogy az 1926/1927. évi változatlan áron kifejezett egyetlen mutatószám helyett, amelyet a vállalatok eddig jelentettek és amely egyidejűleg az állami terv teljesítési mértékének meghatározására és a termelés növekedési ütemének kiszámítására is szolgált, az 1949—1950. években a vállalatok a beszámolójelentésben az össztermelésre vonatkozóan három mutatószámot adtak meg.

Ilymódon tehát az 1949—1950. évek tapasztalata azt mutatta, hogy az össztermelés érvényben lévő nagybani árakon való értékelésének (az összehasonlító árakon kifejezett ipari termelés fizikai terjedelme növekedési ütemének egyidejű kiszámítása mellett) az állami tervezésnél és a tervteljesítés számbavételénél való alkalmazása számos akadállyal és fogyatékos-sággal jár.

Ezzel kapcsolatban a kormány utasítására az 1952—1955. évekre vonatkozóan a termelés tervezése és számbavétele tárgyában a következőket rendelték el.

Az ipari össztermelést a fenti években a Szovjetunió egészére vonatkozóan, valamint minisztériumok, főhatóságok és vállalatok szerint az 1952. évi január 1-ei vállalati nagybani árakon kell tervezni és számbavenni. A terv teljesítését az 1952. évi január 1-ei vállalati nagybani árakon kell értékelni és ezeket az árakat kell alkalmazni a termelés növekedési ütemének megállapításánál is.

Fennmarad ezenkívül évenként egyszer (az évi beszámolóban) az össztermelés érvényben lévő vállalati nagybani árakon való számbavétele.

A munkatermelékenységet az 1952—1955. években az 1952. január 1-ei vállalati nagybani árakon kifejezett össztermelés terjedelméből kiindulva kell tervezni és számbavenni. Az ipari termelésnek a termelési költségekkel és egyéb pénzügyi mutatószámokkal való összeegyeztetése céljából fennmarad az árutermelésnek az érvényben lévő vállalati nagybani (folyó-) árakon való tervezése és számbavétele.

Az árutermelés összértékének meghatározása végett az állami tervben és a számbavételnél az árutermelés mutatószámát az érvényben lévő ipari nagybani árakon (az értékesített termelésre eső forgalmi adó beszámításával) állapítják meg minisztériumok és főhatóságok szerinti felosztás nélkül és csupán évek szerint.

Az ipari össztermelés tervezésének, a tervteljesítés számbavételének és az össztermelés növekedési üteme meghatározásának ez a rendje, amelynek értelmében az említett feladatok megoldására az 1952—1955. évek folyamán ugyanazokat a vállalati nagybani árakat — éspedig az 1952. évi január 1-ei árakat — kell alkalmazni, hatalmas népgazdasági jelentőségű és a Szovjetunió tervezési és statisztikai munkája egyre emelkedő színvonalának újabb bizonyítéka.

Az 1952. évi január 1-ei összehasonlító vállalati nagybani áraknak az össztermelés tervezésénél és folyamatos számbavételénél való alkalmazásával együtt lehetővé vált 1952-től kezdődően az össztermelésre vonatkozó,

1952. évig érvényben volt vállalati folyamatos beszámolójelentés mintájának egyszerűsítése. Az össztermelésre vonatkozó három mutatószám: az érvényben lévő áraikon kifejezett össztermelés, az érvényben lévő és a terváraikon kifejezett termelés értéke közötti különbség, valamint a beszámolási és a megelőző időszak összehasonlító árain kifejezett össztermelés helyett — a vállalati havi beszámolójelentés most már csak egy mutatószámot tartalmaz: az 1952. évi január 1-ei vállalati nagybani áraikon kifejezett össztermelést. Az árutermelés számbavétele céljából a vállalati beszámolók ezidőszert két mutatószámot tartalmaznak: az érvényben lévő vállalati nagybani (folyó-) áraikon kifejezett árutermelést (a termelési költségekkel és az egyéb pénzügyi mutatószámokkal való összeegyeztetés céljából) és a tervben alkalmazott vállalati nagybani áraikon kifejezett árutermelést (a tervteljesítés számbavétele céljából). Nyilvánvaló, hogy az árutermelés e két mutatószáma között különbség csupán abban az esetben lehetséges, ha a kormány az állami terv jóváhagyása után az érvényben lévő nagybani árak megváltoztatására rendeletet adott ki.

Az össztermelés összehasonlító áraikon való számbavételének bevezetése egyúttal megbízható alapot teremtett az ipari termelés fizikai terjedelme növekedési ütemének bármilyen vállalatcsoport össztermelésére vonatkozó főhatósági, iparági és területi részletezésben való meghatározásához.

*

Az 1952. évi össztermelés növekedésének ütemét az 1952. január 1-ei vállalati nagybani áraikon meg kell állapítani nemcsak 1951-hez, hanem 1950-hez viszonyítva is. Ezzel összefüggésben meg kell szervezni az 1950. és 1952. év összes hónapjaira vonatkozó össztermelési adatoknak az 1952. január 1-ei vállalati nagybani áraakra való átszámítását. Ezt az átszámítást 1952. februárjában közvetlenül a vállalatokban végezték el.

Az 1950. és 1951. évi havi össztermelési adatoknak az 1952. évi január 1-ei nagybani áraakra való átszámítását a vállalatok következőképpen hajtották végre.

Mint már említettük, 1951-ben a termelés terjedelmének növekedési ütemét ideiglenesen az 1951. január 1-től kezdve érvényben volt nagybani áraikon számított össztermelési adatok alapján állapították meg. Ezzel kapcsolatban a vállalatoknál az 1950. évi havi össztermelési adatokat az érvényben lévő áraikról átszámították az 1951. január 1-e után érvényben volt áraikra. Ilymódon tehát az össztermelésnek az 1952. január 1-ei áraakra való átszámítási időpontjában a vállalatoknak rendelkezésükre állott az 1950. és 1951. évi össztermelés értéke az 1951. január 1. után érvényben volt áraikon.

Az 1951. év egyes hónapjaira eső termelés túlnyomó részét, amelyre vonatkozóan 1952. január 1-től az árjegyzék szerinti nagybani árak rendelkezésre állottak, közvetlen értékelés útján átszámították 1952. évi január 1-ei áraikra. Egyidejűleg az össztermelés túlnyomó részére vonatkozóan kiszámították az 1952. év január 1-ei árak indexét az 1951. évi január 1. utáni nagybani árakhoz viszonyítva. Az 1951. év adott hónapjaira vonatkozó index alapján számították át 1952. évi január 1-ei áraikra az össztermelésnek azt a kisebb részét, amely közvetlen értékelés útján ezekre az áraikra nem volt átszámítható.

Az 1950. év egyes hónapjainak össztermelését az 1951. évi január 1-ei áraikról 1952. évi január 1-ei áraikra az 1951. év megfelelő hónapjaira vonat-

kozó árindexek segítségével számították át. A kerületi ipari kombinátok és ipari szövetkezetek részére az össztermelésnek 1951 január 1-ei árákról 1952 január 1-ei árakra való átszámítására valamivel egyszerűbb módszert állapítottak meg.

Hangsúlyozni kell, hogy az 1950. és 1951. évi össztermelés értékének az 1951 január 1. utáni árákról 1952 január 1-ei árakra való átszámításánál nyert eredmények nem tették szükségessé az előző évek alatti ipari termelés fizikai terjedelmének növekedési ütemét kifejező korábban kiszámított mutatószámok felülvizsgálását. A termelés fizikai terjedelme indexének kiszámításánál a nagybani árak egyik rendszeréről a másik rendszerre való áttérés nem gyakorolt befolyást az ipari össztermelés növekedési ütemének mutatószámára. Ez az eredmény annak bizonyítéka, hogy a Szovjet állam tervszerűen, szisztematikusan csökkenti az összes ipari termékek nagybani árát.

Az össztermelés összehasonlító nagybani árakon való számbavételénél lényeges jelentőségű a terv összeállításánál átlagos árakon értékelt termelés számbavételének kérdése, minthogy az árjegyzékben az egyes termékfajták és minőségek nagybani árai rendelkezésre állanak.

Az 1926/1927. évi változatlan árak alkalmazásánál ez a kérdés nem merült fel, minthogy a nagy választékú termékeknél csoportárakat (1926—1927. évi változatlan csoportárakat) állapítottak meg és ezeket az össztermelés tervezésénél és számbavételénél is egyaránt alkalmazták.

Az érvényben lévő nagybani árak rendszere szabály szerint nem ismeri az átlagos csoportárakat. Emellett a termékfajták és minőségek nagy választékát tartalmazó termelési terv összeállításánál néha különféle átlagos árakból indulnak ki, aminek következtében felmerül a kérdés a termékeknek a terv teljesítéséről szóló beszámolóba való felvételük tekintetében.

Ezt a kérdést úgy döntötték el, hogy az össztermelésre vonatkozó beszámolóba ezeket a termékeket az előállított termék egyes fajtáira és minőségeire megállapított 1952. évi január 1-ei vállalati nagybani árakon kell felvenni. Az átlagos árak az átlagos tervártól való eltérését úgy tekintik, mint a tényleges választéknak a tervszerinti választéktól való eltérése következményét.

A felsorolt kérdések nem merítik ki azoknak a módszertani problémáknak körét, amelyek az 1952—1955. években az össztermelésnek az 1952. január 1-ei vállalati nagybani árakon való tervezésére és számbavételére való áttéréssel kapcsolatban az iparstatisztika előtt felmerülnek.

Komoly jelentősége van, például, annak a kérdésnek, milyen módszerrel kell az 1951—1955. évek közötti bármely időszak ipari termelésének növekedési ütemét bármely 1950 előtti időszakhoz viszonyítva meghatározni.

Elméletileg itt három módszer javasolható:

Első módszer. Meg lehet állapítani az 1952 január 1-ére vonatkozó vállalati nagybani árak indexeit az 1926/1927. évi változatlan árakhoz viszonyítva (iparágak, illetve minisztériumok szerint) és ezeknek az indexeknek alapján folytatni lehet az 1951—1955. évek közötti bármelyik időszak össztermelésének 1926/1927. évi változatlan árakra való átszámítását.

Második módszer. Ugyanezeknek a nagybani árindexeknek alapján az 1950. év előtti időszakok össztermelését át lehet számítani 1952. évi január 1-ei vállalati nagybani árakra.

Harmadik módszer. A felvetett kérdésre válasz adható a láncmódszerrel, azaz az 1950. év előtti időszak össztermelésének növekedési (az össztermelésre vonatkozó 1926/1927. évi változatlan árakon kifejezett össztermelési adatok alapján kiszámított) mutatószámát szorozzuk az 1950. év utáni időszak össztermelésének növekedését 1950-hez viszonyítva kifejező (az 1952. évi január 1-ei vállalati nagybani árakon kifejezett össztermelés adatai alapján kiszámított) mutatószámmal.

Például, az 1952. évi ipari össztermelés növekedésének üteme 1940. évhez viszonyítva a láncmódszerrel a következőképpen oldható meg:

Az 1952. január 1-ei nagybani árakon kifejezett 1952. évi össztermelés	×	Az 1950. évi össztermelés 1926/1927. évi változatlan árakon
Az 1952. január 1-ei nagybani árakon kifejezett 1950. évi össztermelés		Az 1940. évi össztermelés 1926/1927. évi változatlan árakon

A megfontolások ahhoz a következtetéshez vezetnek, hogy az 1951—1955. évek alatti ipari termelésnek az 1950. év előtti időszakhoz viszonyított növekedési üteme kiszámítására a fent említett három módszer közül az egyetlen helyes és gyakorlati eljárás a harmadik, azaz a láncmódszer.

Teljesen alkalmatlan az első módszer. Az 1951—1955. évi össztermelés 1926/1927. évi változatlan árakra átszámítani, hogy a termelés dinamikáját kifejező sorokat megkapjuk, nem szabad, minthogy ebben az esetben az 1951—1955. évi termelés dinamikájának számbavétele elszakadna a folyamatos tervek teljesítésének számbavételétől.

Ugyanezen megfontolások alapján kell elutasítani a második módszert is, amely az 1950. év előtti időszak össztermelésének az 1952. január 1-ei vállalati nagybani árakra való átszámítását ajánlja.

Ez a módszer helytelenül azt javasolja, hogy terjesszük ki, például, az 1940. évi háborúelőtti termelésre a különböző termékek nagybani árainak jelenleg kialakult arányát. Ezenkívül e módszer alkalmazása azt jelentené, hogy például az 1956—1960. évi ötéves tervben újból ki kellene számítani az össztermelés dinamikáját az összes megelőző ötéves tervre vonatkozóan, stb.

Ezért kell tehát határozottan állást foglalni a láncmódszer alkalmazása mellett az 1951—1955. évek ipari össztermelésének a megelőző évekhez viszonyított növekedési üteme meghatározásánál.

*

Az ipari össztermelés összehasonlító árakon való helyes értékelése nagy, állami jelentőségű ügy.

Ennek az értékelésnek alapján állapítják meg az állami termelési terv teljesítésének mértékét és az ipari termelés növekedési ütemét.

Ezért a Központi Statisztikai Hivatal, valamint a minisztériumok és főhatóságok dolgozóinak gondosan ellenőrizniük kell az ipari termelés kibocsátására vonatkozó beszámolójelentések helyességét, biztosítva ezáltal a kormány részére a szovjet szocialista gazdaság állandó növekedését és erősödését bizonyító, megbízható tudományosan megalapozott adatokat.

A KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL OKTATÁSI OSZTÁLYÁNAK FELADATAIRÓL

A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 2021/6/1952. sz. határozata a Központi Statisztikai Hivatal munkájáról és feladatairól, a statisztikai oktatás kérdéseivel is foglalkozik. A Minisztertanács határozata fordulópontot jelent a Hivatal oktatási munkájában: a statisztika tanításának, a statisztikusok képzésének irányítását a Hivatal egyik alapvető feladatává teszi. A határozat eredményes végrehajtása érdekében szükséges megvizsgálni, hogyan alakult eddig a statisztikusok képzése, voltak-e és milyen eredményei, mik a hiányosságok és végül mi a teendő a Minisztertanács határozata nyomán?

I.

A Hivatal 1948. évi átszervezésével csaknem egyidőben, hozzákezdett a statisztikusok képzéséhez. Erre azért volt szükség, mert a tervgazdálkodás igényeinek megfelelő adatszolgáltatás a vállalati statisztikusoktól megkövetelte az elemző képességet, tudományos pontossággal meghatározott fogalmak, a szocialista gazdálkodás legfontosabb célkitűzésének és alapelveinek ismeretét. Az első tanfolyamok, konferenciák, majd vizsgák nyomán csakhamar tapasztalhattuk az oktatási munka eredményeit: ott fejlődött aránylag leggyorsabban a statisztikai munka, ott nőttek erőteljesen a káderek, ahol szervezett oktatás folyt. Így az iparstatisztikai adatszolgáltatás fejlődéséhez feltétlenül hozzájárult az iparstatisztikusok közel 3 éve folyó rendszeres oktatása is.

Történeti sorrendben a Statisztikai Hivatal által saját dolgozói számára megrendezett első tanfolyamokat követően az első szakvizsgát előkészítő tanfolyamok 1949-ben az iparstatisztikusok számára indultak meg. Ma már — a közeli napokban és hetekben vizsgázó hallgatókka! együtt — a vizsgára bocsátott iparstatisztikusok száma eléri az 1700-at. Az iparstatisztikusok vizsgái után időbeni sorrendben — eltekintve néhány kisebb hivatalon belüli tanfolyamtól — 1951 nyarán indult meg több mint 1500 bel- és külkereskedelmi, közlekedési, valamint építőipari statisztikus képzése. Ezeknek a tanfolyamoknak vizsgái részben az elmúlt hetekben fejeződtek be, részben júliusban kerülnek sorra. A harmadik nagy lépcsőben ez év tavaszán a közoktatás, népművelés, egészségügy és jogszolgáltatás, majd pedig a mezőgazdaság területén dolgozó statisztikusok vizsgára való előkészítésére került sor. Különösen jelentős a mezőgazdasági statisztikusok tanfolyamának megszervezése; a növekvő mezőgazdaságstatisztikai feladatok elvégzésénél már eddig is érezhető volt a szakképzett káderek hiánya. Ezekben a tanfolyamokon kívül a Hivatal főként saját szervezete káderután-

pótlásának biztosítására egézsnapos iskolákat szervezett. Az első két hónapos tanfolyam után, jelenleg ez a káderképző iskola 10 hónapos tanfolyamként működik. A középkáderek oktatásában jelentős szerepe volt már eddig is a Hivatal másik szakiskolájának, amely 6 hetes tanfolyamokon a vidéki apparátus gerincét képező, volt tanácsi megyei és járási statisztikusokat, 3 tanfolyamon pedig természetesen képezett ki. A Hivatal független hálózatának megteremtése, a hálózat dolgozói előtt álló felelősségteljesebb feladatok ennek a tanfolyamnak a jelentőségét még csak emelni fogják.

Nem teljes a kép a főiskolákon és a középiskolákban folyó statisztikai oktatás említése nélkül. A Közgazdaságtudományi Egyetemen és a Számviteli Főiskolán a statisztika oktatása egyre fontosabb helyet tölt be. A Közgazdasági Egyetemen 1952—53. tanévtől kezdődően rendszeresítik a már korábban előadott elméleti statisztikai, iparstatisztikai és kereskedelmi statisztikai kurzusok mellett a gazdaságstatisztika oktatását. A Számviteli Főiskolán az eddig egy éves statisztikai programot másfél évre bővítik. Statisztikát tanítanak az Agrár Egyetem különböző fakultásain, a jogi karon, a Műszaki és Gazdasági Akadémián is. Nem kisebb jelentősége van a gazdasági középkáderek képzésének területén annak, hogy egy év óta az ország 58 közgazdasági középiskolájában, 2 éves programmal tanítanak általános és ipari, illetve általános és mezőgazdaságstatisztikát.

Végül a statisztikai oktatás kiszélesítését mérhetjük le azon keresztül is, hogy egyre több szaktanfolyam, különösen könyvelői és tervtanfolyamokat tantervébe statisztikai anyagot.

Az egyes statisztikai tanfolyamok és iskolák, az egyetemi és középiskolai statisztikai előadások pusztá felsorolása is szemléltetően mutatja, hogy a statisztikai oktatás az utóbbi néhány esztendőben kiszélesedett, a gazdasági ismeretek oktatásában polgárjogot nyert. A statisztikai oktatás mennyiségi növekedését minőségi javulás is kísérte. Az elért eredményeknek vitathatatlan alapja és forrása az a felbecsülhetetlen segítség, amit, mint a politikai, gazdasági és a tudományos élet minden területén, a statisztikai munka és statisztikai oktatás területén is a Szovjetuniótól kaptunk és kapunk.

A statisztikai oktatás alapját minden fokon azok a szovjet tankönyvek alkotják, amelyeknek lefordítását és a magyar gyakorlatban való felhasználását a Hivatal átszervezésével egyidőben kezdte meg. Elképzelhetetlen lenne a statisztikai oktatás olyan kiváló szovjet tankönyvek nélkül, mint Szavinszkij iparstatisztikai, Solcsev mezőgazdaságstatisztikai, vagy Rjazov kereskedelemstatisztikai tankönyve.

II.

Az oktatási munka kétségtelen eredményei mellett, számottevő hiányosságokat is mutat. Ezeknek feltárása nélkülözhetetlen munkánk további megjavításához.

A statisztikai oktatás irányítása túlzottan centralizált volt. Ez a centralizáció biztosította kezdetben az egységes alapelvek, a közös szemlélet kialakítását, segítette a statisztikai oktatás jelentőségének tudatosítását. Azonban a későbbiekben, amikor a statisztikusok képzése a népgazdaság újabb és újabb területeire terjedt ki, a további fejlődés gátjává vált. A túlzott centralizáció azt jelentette, hogy nemcsak az oktatás elvi irányítása és ellenőrzése, a tananyag egységesítése, hanem valamennyi — és most már a legtöbb népgazdasági ágat felölelő — statisztikai tanfolyam technikai megszervezése, előadókval való ellátása, folyamatos ellenőrzése, a Hivatal

Oktatási osztályának közvetlen feladata volt. Mintegy a minisztériumok megkerülésével a Hivatal Oktatási osztálya közvetlenül érintkezett valamennyi vállalati statisztikussal, levelezett és intézkedett a vállalati statisztikusok vizsgára való előkészítésének és bocsátásának minden részletkérdésében. Ez olyan terhet zúdított az oktatási osztályra, amely a legfontosabb feladatoktól, a statisztikusok oktatásának elvi irányításától, és a népgazdaság egyes területein folyó statisztikai képzés ellenőrzésétől teljesen elvonta. Azt már talán említeni is felesleges, hogy ilyen centralizált rendszer mellett a minisztériumok egyáltalán nem érezték feladatuknak, hogy a saját szervezetükben működő statisztikusok képzésével foglalkozzanak. Saját területük statisztikai munkája megjavításának alapvető eszközét, a statisztikusok képzését, elméleti színvonaluk emelését teljesen a Központi Statisztikai Hivatalra bízták. Ennek a túlzott centralizációnak mind a minisztériumok, mind a Statisztikai Hivatal egyre inkább csak kárát láthatta. A Hivatal oktatási osztálya munkájának zömét elvi irányítás, a tananyagok érdemi felülvizsgálása helyett, adminisztrációs feladatok alkották. És mivel a tanfolyamok anyagának kiszélesítése és elmélyítése nyomán ilyen elvi munkára egyre inkább szükség volt, ezt az Oktatási Osztálynak túlnyomóan, sőt majdnem kizárólagosan a Hivatal szakmai főosztályainak segítségével kellett lebonyolítani. Helyes, sőt a színvonal biztosítása érdekében szinte elengedhetetlen, hogy az ilyen elvi oktató munkába a szakmai főosztályok segítségét igénybe vegyék, azonban helytelen és a színvonal rovására megy, ha az ilyen jellegű munkát kizárólag, vagy túlnyomóan a szakmai főosztályok végzik. A tapasztalat azt mutatja, hogy a mindennapi szerteágazó gyakorlati munkájuk mellett a szakmai főosztályok előadói nem tudják kellő elmélyüléssel és alaposággal az oktatás feladatait ellátni. Ehhez olyan dolgozókra van szükség, akik — kellő kapcsolatban a gyakorlati munkával — főhivatásuknak a statisztikai oktatást tartják. A Hivatal Oktatási Osztályának ilyen szakképzett dolgozókkal kell rendelkeznie. Nem kevesebb visszasságot okozott az is, hogy az Oktatási Osztály, amely felelős volt az anyagok elkészítéséért, ugyanakkor felelős volt az általa elkészített anyagok szakmai és didaktikai szempontból való ellenőrzéséért is. A tananyagok megírásának szűkreszabott terminusai, a határidőkkel folytatott verseny közben az érdemi ellenőrzés gyakran elsikkadt. A nem megfelelő ellenőrzés káros hatása az egyes vizsgaanyagok alacsony színvonalában, a jegyzetek komoly elvi hibáiban jelentkezett.

Jórészt a megfelelő ellenőrzés hiányának tudható be a felkészülés és a vizsgáztatás egyenlőtlensége. Ennek jele, hogy egyes esetekben igen magas volt a vizsgára jelentkezők között a bukottak aránya (így az iparstatisztikai vizsgákon a jelentkezők 27%-a nem felelt meg), más esetekben viszont a vizsgáztató bizottságok túlságosan liberálisnak mutatkoztak.

Mindezek az okok a statisztikai szakvizsgák decentralizálását mind sürgetőbbé tették.

III.

Ez év elején a Hivatal Oktatási Osztálya az illetékes minisztériumok oktatási osztályaival megállapodott a szakvizsgára előkészítő tanfolyamok decentralizálásában. A minisztériumok átvették a folyamatbanlévő tanfolyamok egy részének irányítását, az új tanfolyamok szervezését, a tanfolyamokra való beosztás és a vizsgákra való bocsátás munkáját. A tanfolyamok ellenőrzése, és a tananyag egységes irányítása, valamint maguknak a vizsgáknak a lebonyolítása a Hivatal kezében maradt. A tanfolyamok decen-

lízálása csak néhány hónappal ezelőtt történt meg, nincsenek tehát még kielégítő tapasztalataink. Az eddigi eredmények mindenesetre biztatóak. Csökkent például a konferenciákról hiányzók száma, mivel a minisztérium saját vállalataik statisztikusainak megjelenését eredményesebben biztosíthatják; szorosabbá vált a kapcsolat a minisztériumok és a Hivatal Oktatási Osztálya között, a minisztériumok ma már kezdik a statisztikával kapcsolatos feladataik szerves részének tekinteni a statisztikusok oktatását. Ugyanakkor, ha kismértékben is, jelentkezett az a veszély, hogy az egyes minisztériumok nem megfelelő komolysággal látják el a rájuk háruló feladatokat. Így pl. az Élelmezési Minisztérium különböző nehézségekre hivatkozva a rendszeres havi konferenciákat elhalasztotta, vagy összevonta.

IV.

A statisztikai oktatás decentralizálása azonban csak a kezdetét jelentheti egy egész sor olyan lépésnek, amely a statisztikai oktatás színvonalának emelésére hivatott. A statisztikai munkával szemben támasztott új követelményeknek jelentkezniök kell és valóban jelentkeztek is a statisztikai oktatás területén. A 2021. sz. Minisztertanácsi rendelet, amely a Statisztikai Hivatal új feladatait körvonalazza, jelentős szerepet ad a statisztikai oktatásnak. A statisztikai munka irányítása és ellenőrzése, az egységes beszámolósi rendszer létrehozása mellett a Hivatal alapvető feladatává teszi a statisztikai oktatás irányítását a népgazdaság valamennyi területén.

A statisztikai oktatásnak növekvő fontosságát a statisztikának népgazdaságunkban betöltött egyre jelentősebb szerepe teljesen igazolja. Ma már elképzelhetetlen olyan közgazdasági, tervezési, vagy akár számviteli tanfolyam, amelyen belül a statisztika oktatása helyet ne kapna. Pártunk II. Kongresszusán Gerő Ernő elvtárs külön is kiemelte a statisztika oktatásának jelentőségét és megállapította, hogy népgazdaságunkban nagy a hiány képzett közgazdászokban és statisztikusokban: A gazdasági feladatok egész sor területén, mint az önköltség csökkentése, a termelés egyenletességének biztosítása, az anyagokkal való takarékos gazdálkodás, a munkaerő tervszerű felhasználása, az eredményes munka nem nélkülözhet gyors, pontos, tudományos alapossággal készített statisztikát. Megfelelő színvonalú statisztikát pedig csak megfelelő színvonalú statisztikusok biztosíthatnak.

A statisztika oktatásának jelentőségét igazolják a Szovjetunióban járt magyar statisztikai delegáció tapasztalatai is. A szovjet elvtársak baráti tanácsa a magyar statisztikai szervezet vezetői felé az volt, hogy tekintsék alapvető feladatuknak a magas színvonalú statisztikai oktatás megteremtését. Magában a Szovjetunióban már a szovjet statisztikai szervezet megteremtésével egyidőben, 1922-ben hozzákezdtek a statisztikusok módszeres oktatásához.

Mind saját gyakorlatunk, mind a szovjet tapasztalatok arra figyelmeztetnek, hogy a statisztika oktatását és utánpótlását alaposabban és sokoldalúbban, nemcsak mint eddig, aránylag rövid tartamú tanfolyamokon, hanem külön, a statisztikusi pályára, mint élethivatásra előkészítő közép- és felsőfokú iskolákon valósítsuk meg. Az új feladatok megkívánják, hogy emeljük az eddigi tanfolyamok és vizsgák színvonalát, biztosítsuk, hogy a népgazdaság valamennyi közép és felső irányító helyén működő statisztikus a statisztikán kívül megfelelő politikai-gazdaságtani, számviteli, tervezési és bizonyos technológiai ismeretekkel is rendelkezzen.

Mind a közép- és felsőfokú statisztikai iskolák megteremtése, mind az eddigi szakvizsga-rendszer kiszélesítése a Hivatal Oktatási Osztálya számára új problémákat vet fel. Ezek közül három kérdést ragadunk ki:

1. A statisztikai oktatók kérdése.
2. A jelenlegi statisztikai tananyag.
3. A statisztikai oktatás didaktikai kérdései.

V.

A statisztikai oktatás centralizált rendszere az oktatók területén is éreztette káros hatását. Az oktatók, előadók, konferenciavezetők legnagyobb része mind a különböző szaktanfolyamokon, mind a Közgazdasági Egyetem és a Számviteli Főiskola statisztikai előadásain, valamint gyakorlatain a Hivatal vezető elvi dolgozóiból került ki. Az oktató munka kétségkívül előnyösen érezteti hatását a hivatali dolgozók fokozódó elméleti felkészültségében, ugyanakkor olyan megterhelést rótt rájuk, ami már-már a gyakorlati munkájuk elvégzését is gátolta. Nem is szólva arról, hogy a Hivatal „központi tartalékából” mind nehezebben tudta az egyre szaporodó számú tanfolyamokat és előadásokat megfelelő számú és minőségű előadókkal ellátni. Új kérdésként és újabb megoldandó nehézségként jelentkezett a színvonalas előadók biztosítása területén, hogy az ország 68 közgazdasági középiskolájában már közel egy esztendeje statisztikai oktatás folyik. Azok a számviteli, politikai-gazdaságtani és matematikai tanárok, akikre ezt a feladatot bízta, leggyakrabban egy-két héttel, néha egy-két nappal a tanév megkezdése előtt ismerkedtek meg csak a statisztikai anyaggal. Ilyen körülmények között még a legtapasztaltabb pedagógus sem tudta a statisztikai anyagot a diákokkal eredményesen megismertetni, még kevésbé megszerettetni.

Mindez sürgető szükségként veti fel, hogy a Hivatal Oktatási Osztálya a különböző tanfolyamok, konferenciák, előadások előadóinak, szemináriumai vezetőinek, nemkülönben a középiskolák statisztika szakos pedagógusainak rendszeres és alapos képzésével külön foglalkozzék. A megfelelő oktatógárda biztosítása alapja a statisztikai tanítás minden további megjavításának. Bátorabban kell új erőket bevonni a statisztika oktatásába, s ugyanakkor — ami eddig mulasztásunk volt — fokozottabban foglalkozni a már jelenleg is működő oktatógárda színvonalának további emelésével. Különösen sürgető e feladat megoldása a közgazdasági középiskolákban. Az ott működő tanároknak a Köznevelési Minisztériummal együttműködésben meg kell adni azokat a minimális gyakorlati ismereteket, amelyek nélkül eredményes statisztikai oktatás elképzelhetetlen.

Sok kívánnivalót hagy maga után a statisztikai tananyag is. A szovjet tananyagot nem megfelelően és nem kellő mértékben alkalmazzák a magyar gyakorlatra. Gyakoriak a jegyzetekben az elvi hibák. A jegyzeteknek, tankönyveknek lényeges fogyatékségeik vannak a megtanulhatóság, a világosság, a közérthetőség tekintetében. Az egyes szakvizsgák anyaga, például az ipari, részben már elavult, részben hiányos. Nincs kellően kidolgozva a mezőgazdaságstatisztikai anyag. Az ez évben kiadásra kerülő új középiskolai statisztikai tankönyvek színvonala a valyakiakénál magasabb, azonban didaktikai szempontból még jelentősek a hiányosságai. A Hivatal Oktatási osztályának módszeresen felül kell vizsgálni valamennyi fokon használatos statisztikai jegyzeteket és tankönyveket, meg kell szervezni ezek

bírálatát, s e bírálatok nyomán magasszínvonalú, elméleti szempontból kifogástalan, s a szakmai gyakorlatot helyesen tükröző tananyagot kell készíttetni. Különösen sürgető főiskolai színvonalú, általános statisztikai, iparstatisztikai és mezőgazdaságstatisztikai tankönyv elkészítése.

Fontos soronkövetkező tennivaló a statisztikai oktatás legjobb módszereinek kidolgozása. Ezen a téren még a kezdet kezdetén állunk. A statisztikai didaktikának foglalkozni kell a középiskolák, a főiskolák és a különböző tanfolyamok oktatási módszereinek kérdésével. Fel kell ölelnie olyan jelentős problémákat, mint a statisztikai és a matematikai oktatás kapcsolata, az elemzési készség kifejlesztése, a statisztika harcoss, pártos jellegének kidomborítása, bizonyos gyakorlati munkák (kérdőív kitöltés, revízió, összesítés) beillesztése a statisztikai programba, stb. Az Oktatási Osztálynak a legjobb előadókkal, gyakorlati vezetőkkel ki kell dolgoztatni a legeredményesebb módszertani tapasztalatokat és azokat ismertetni kell.

A fentiekben ismertetett három fontos kérdés megoldása nélkül a Hivatal Oktatási Osztálya megnövekedett feladatainak nem tehet eleget.

Ha röviden is, vegyük sorra a minisztertanácsi határozat nyomán ezeket az új feladatokat.

VI.

A felsőfokú statisztikai oktatásra vonatkozóan a Minisztertanács határozata előírja, hogy a Hivatal eddigi egézsnapos iskoláját egyéves magasabbfokú iskolává kell fejleszteni. Ez az iskola, amely alapját alkothatja egy felsőfokú tanintézetnek, az egyetemek és főiskolák mellett elsősorban hivatott biztosítani a gyakorlati munkában alaposan járatos, elméletileg jól képzett, irányító szerepre is alkalmas statisztikusok utánpótlását. A Hivatal jelenlegi tizhónapos iskolájában az oktatás magasabb színvonalú és az anyag gazdagabb, mint az eddigiekben, de — különösen a statisztika terén — még gondosabb tananyagra, jártasabb oktatógárdára van szükség, ha igényt akarunk tartani, hogy a Hivatal kéderképző iskolája főiskolai jellegű legyen.

A jövőben a statisztikai középkadereket a Minisztertanács határozata nyomán zömében a Hivatalnak átadott három statisztikai jellegű technikum kell képezni.

A statisztika középiskolában való oktatása területén már az eddigiekben is rendelkezünk bizonyos tapasztalatokkal. Ezek nem minden esetben voltak a legkedvezőbbek. Mind a statisztikát tanító pedagógusok járatlansága, mind a statisztikai tananyag pedagógiai és szakmai szempontból nem megfelelő színvonala és nem utolsó sorban magának a tárgynak az újszerűsége a középiskolai oktatás első évében a statisztikával szemben bizonyos, visszatekintést szült. A diákok nem szerették és sem a tanárok, sem a tankönyvek nem tudták velük megszerettetni a statisztikát. Az előadó tanár szaktárgyától független a statisztikát hol mint számvitelt, hol mint gazdasági számtant tanították. Számos iskolában a tanárok csak egy-egy fejezettel, vagy néhány oldallal tartottak előbbre a tananyag átvételénél, mint a diákok. Ilyen feltételek mellett nem különösen meglepő, ha a diákok nem kedvelték a statisztikát. Ezzel szemben a tapasztalat azt mutatja, hogy a statisztikát szeretik és értik a diákok, ha megfelelő pedagógusok jól kidolgozott tananyag alapján oktatják. Ha a diákok látják, hogy a statisztika tervgazdálkodásunkban milyen nélkülözhetetlen szerepet tölt be, ha megtanulnak a számokkal bánni, olvasni belőlük, akkor fokozódik az érdeklődés és javul az előmenetel. Ennek a fokozódó érdeklődésnek jele volt, hogy a Statisz-

tikai Hivatal által a harmadik és negyedik osztályos közgazdasági középiskolások számára kiírt statisztikai pályázaton közel 700 diák vett részt. A pályázók számai ötletesen, lelkesen oldották meg a bizonyos elemző készséget is feltételező feladatokat. A pályázatok nagy száma és kiváló minősége arra indította a Hivatalt, hogy az eredetileg kitűzött jutalomösszegeket felemelje. 50 diák pénzjutalmat, 75 tankönyvjutalmat, s többszáz pályázó elismerő oklevelet kapott.

A Statisztikai Hivatal irányítása alatt álló technikumok általános tananyagát, de különösen a statisztikával kapcsolatos tárgyak, mint a politikai-gazdaságtan, matematika, a tervezés és a számvitel tanterveit úgy kell kidolgozni, hogy megadják a kellő elméleti és gyakorlati felkészültséget. Ezekben a technikumokban természetesen aránylag magas óraszámban tanulnak a diákok az általános statisztika mellett ipari és mezőgazdasági statisztikát, a tantervnél tehát ügyelni kell arra, hogy mentes legyen a zsúfoltságtól, hogy az egyes tárgyak szervesen illeszkedjenek a statisztikai oktatáshoz és ugyanakkor a hallgatók rendelkezzenek a megfelelő általános műveltséggel is. A statisztikai technikumokban kell kialakítani a statisztika középfokú oktatásának legjobb módszereit, az itt alkalmazott didaktikának mintegy mintául kell szolgálnia valamennyi közgazdasági technikum statisztikai oktatása számára.

VII.

A Minisztertanács határozata tovább fejleszti a statisztikai szakvizsgák rendszerét: a statisztikai munkakör betöltését minden területen képzéshez, a statisztikai szakvizsga előzetes letételéhez köti. Míg a Népgazdasági Tanács eddigi határozatai csupán egyféle statisztikai vizsgát rendszeresítettek, a minisztertanácsi határozat a betöltött munkakörtől függően több vizsgafokozatot különböztet meg. Ez lehetővé teszi, hogy a felelősségteljesebb helyen dolgozó, irányító munkát végző statisztikusok magasabb színvonalú képzésben részesüljenek és ugyanakkor nagyobb követelményeket támasszunk velük szemben. A magasabbfokú szakvizsga lehetővé teszi, hogy a vizsga anyagában szerepeljenek a könyvvel, politikai-gazdaságtani és a tervezési ismeretek, nemkülönben bizonyos alapvető technológiai anyag. A gyakorlat eddig is azt mutatta, hogy a fenti ismeretek híján a statisztikus nem tudja ellátni hiánytalanul feladatait: az önköltség-statisztikánál, vagy akár a munkabér-statisztika összeállításánál a statisztikusnak rendelkeznie kell bizonyos számviteli jártassággal, a műszaki gazdasági mutatók megkövetelik a vállalat technológiai folyamatának legalább általános ismeretét; a megfelelő politikai-gazdaságtani ismeretek híján pedig a statisztikus nem képes valamirevaló elemző munkát végezni.

A minisztertanácsi határozat nyomán, körében kiszélesedik, anyagában elmélyül a szakvizsgák eddigi rendszere. Ez fokozott feladatokat ró a Hivatal Oktatási osztályára. Az elkövetkezendő 1—2 évben a minisztériumokkal közösen több ezer statisztikus tanulását, különböző fokú vizsgára való előkészítését kell megszervezni, a megfelelő tananyagot biztosítani, az oktatás egész menetét, a konferenciákat, a vizsgákat ellenőrizni. Lényegében ezektől a tanfolyamoktól, a vizsgák színvonalától függ, hogy a népgazdaság különböző területein foglalkoztatott statisztikusok rendelkeznek-e majd az egyre magasabb követelményeknek megfelelő képességekkel. Amennyiben

ezen a téren nem végez a Hivatal oktatási osztálya alapos munkát, ennek kárát a minisztériumokkal együtt elsősorban maga a Hivatal, a statisztikai munka minősége látja. A feladatra ezért alaposan fel kell készülni.

A minisztertanácsi határozat végül a KSH feladatává teszi a népgazdaság bármely területén folyó statisztikai oktatás irányítását és ellenőrzését. Mindezeideig a Hivatal oktatási osztálya ezzel a feladattal közvetlenül nem foglalkozott. A Közgazdasági Egyetemen, a Számviteli Főiskolákon folyó statisztikai oktatás eredményeiről és hiányosságairól nem e tanszékekkel való közvetlen megbeszélés útján tájékozódott, hanem csupán regisztrálta az egyetemen és a főiskolán előadó hivatali dolgozók tapasztalatait. De nem volt megfelelő az az irányító vagy ellenőrző tevékenység, amellyel az egyes minisztériumok által rendezett tanfolyamok statisztikai anyagát kísérte. A Hivatal oktatási osztálya mintegy a feladat felméréseképpen tájékozódott valamennyi minisztérium és országos szerv oktatási osztályán a különböző tervgazdasági, számviteli, stb. tanfolyamok statisztikai tananyagát illetően. A szerzett tapasztalatok igen tarka képet adnak. A minisztériumok öltet-szerűen a legkülönbözőbb fokú iskoláikon, a legkülönbözőbb terjedelemmel és tematikával iktattak be statisztikai anyagot. Ezeknek anyaga legtöbbször „kiollózása”, át nem gondolt lerövidítése volt a Statisztikai Hivatal oktatási anyagainak; a tanfolyamok előadói és a gyakorlatok vezetői legtöbbször nem rendelkeztek megfelelő statisztikai tudással. E hiányosságok felszámolásáért a Hivatal oktatási osztálya felelős. A feladat — amint ezt a Számviteli Képesítő Bizottság és az Országos Tervhivatal által megindított könyvelői, illetve tervezői tanfolyamoknál megtörtént — az, hogy általános irányelveket és tematikát dolgozzunk ki az egyes tanfolyamok időtartamához, színvonalához mérten. Nem fér hozzá kétség, hogy a minisztériumok szívesen veszik a Statisztikai Hivatal ez irányú segítségét.

*

Azok a fentiekben vázolt feladatok, amelyek a Statisztikai Hivatal oktatási osztálya előtt állanak, sokrétűek, az eddigieknél felelősségteljesebb munkát követelnek meg. A Minisztertanács határozata a Statisztikai Hivatalt, ezen belül annak oktatási osztályát teszi felelőssé, hogy az egész népgazdaságban megszervezze és ellenőrizze a statisztikusok oktatását. Lenin és Sztálin tanításaira alapozott, a gazdaság szovjet tapasztalatokat magába foglaló, tervgazdálkodásunkban egyre nagyobb szerepet betöltő statisztika oktatása szép feladat, harcossal feladat. A szocialista statisztika ismerete nemcsak a statisztikusok, de valamennyi közgazdász, számviteli dolgozó számára a magasabb színvonalú vezetésnek és ellenőrzésnek elengedhetetlen eszköze. A gyakorlat azt mutatja, hogy minél magasabb a népgazdaság bármely területén dolgozó statisztikus elméleti képzettsége, szakmai tudása, annál eredményesebb munkája is. E tapasztalat érvényessége a jövőben csak fokozódhat. Fejlődő, módszereiben finomodó tervgazdaságunk mind nagyobb követelményeket állít a statisztikusok elé. Ha a statisztikus a növekvő követelményekkel lépést akar tartani, szakmai tudását, elméleti képzettségét lankadatlanul fejleszteni kell. Pártunk központi lapja, a Szabad Nép, június 11-i, „Munkásosztályunk megbecsült küzdőtársai: a szocialista számvitel dolgozói” c. vezércikkében a következőket írta: „... a feladatoknak a megoldása nagy tudású szakembereket követel, akik ismerik a szocializmus gazdaságtanát. Az üzemek könyvelői, statisztikusai, bérelszámolói

fejlesszék állandóan tudásukat, politikai és szakmai képzettségüket“. A kormány határozata a statisztikusok képzéséről tervszerűen gondoskodik arról, hogy a növekvő igényeknek megfelelően emelkedjék a szakképzett statisztikusok száma. A Hivatal oktatási osztályának feladata, hogy biztosítsa, megszervezze a statisztikusok képzésének és továbbképzésének megfelelő formáit és lehetőségeit, a statisztikusok feladata pedig, hogy ezekkel a lehetőségekkel, a Pártunk és Kormányunk nyújtotta segítséggel éljenek.

A

„SZOCIALISTA STATISZTIKA KÖNYVTÁRA“

című sorozat huszonharmadik számaként jelenik meg:

SZ. M. SZKVORCOV:

ISKOLA STATISZTIKA

című tankönyve.

Szkvorcov tankönyve részletesen foglalkozik az iskolahálózat statisztikájával, az iskolaköteles korú gyermekek számbavételével, a tanulók lemorzsolódásával, a tanulók tanulmányi eredményeinek mutatószámaival, a váltásos oktatás rendszerével, az iskolával való ellátottság problémáival, az iskolai hatóság kérdésével, a tanerők számbavételével, az iskolai költségvetés összeállításával, az anyanyelven való oktatás kérdésével, az iskolai könyvtárakkal, stb., stb.

Szkvorcov munkája alapvető segítséget nyújt nemcsak a statisztikusoknak és a tanácsok oktatási osztályai dolgozóinak, hanem a pedagógusoknak is elsőrendű fontosságú kulturális és statisztikai munkájuk területén.

Előjegyezhető

AZ ÁLLAMI KÖNYVTERJESZTŐ VÁLLALAT
KÖNYVESBOLTJAIBAN

A STATISZTIKAI CSOPORTOSÍTÁSOK MÓDSZERÉNEK ALKALMAZÁSA AZ IPARBAN*

A terv iparágak vagy kerületek szerinti helyes összeállításának egyik feltétele a tervezés objektumainak komplex vizsgálata. Ezenfelül mind a terv összeállításánál, mind pedig a tervteljesítés ellenőrzésénél, az egyes vállalat-csoportokat és egyes vállalatokat differenciáltan kell vizsgálni.

A SzK(b)P Központi Bizottsága teljes ülésének „A mezőgazdaság háborúutáni fejlesztésére vonatkozó rendszabályok“ c. (1947. évi) februári határozata utasítást tartalmaz arra vonatkozóan, hogy a kolhozok, szovhozok, gépállomások és kerületek munkáját differenciált módon kell kiértékelni, ami lehetővé teszi az élenjárók és a lemaradók kimutatását és a lemaradóknak az élenjárók színvonalára való emelését.

Természetes, hogy ezt a fontos útmutatást minden népgazdasági ágba lehet és kell is alkalmazni. Az ipari terv teljesítésének elemzésénél külön kell kimutatni és vizsgálni az élenjáró és lemaradó, azután pedig a legnagyobb és technikailag legjobban felszerelt új és teljesen újjáépített vállalatok munkáját, stb. Természetesen a vállalatok különválasztását és tanulmányozását termelési ágak szerint kell végezni.

Elsőrendűen fontos a vállalatoknak az össztermelési terv teljesítésének foka szerinti csoportosítása. Az össztermelés mutatószáma a népgazdasági tervben alapvető és igen fontos mutatószám, minthogy ez fejezi ki a termelő tevékenység eredményeit.

Az össztermelési terv teljesítésének foka alapján készített csoportosításnak ki kell mutatnia azokat a vállalatokat, amelyek teljesítették és túlteljesítették, illetve nem teljesítették tervüket, ugyanakkor fel kell tárnia a terv teljesítésénél fel nem használt termelési tartalékokat és ki kell mutatnia a terv túlteljesítésének alapvető tényezőit, valamint a tervet nem teljesítő vállalatoknál a lemaradás okait.

Alább bemutatjuk a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala által használt csoportosítást, amely az iparvállalatokat a negyedévi össztermelési terv teljesítésének foka alapján osztja fel. (A táblázatot lásd a 470. oldalon.)

A nagyobb érthetőség és operatív felhasználhatóság biztosítása végett a csoportosítást minisztériumok és főhatóságok szerint a fontosabb iparágak részletezésével végzik; a táblázat megszerkeszthető területek szerint, a területi és kerületi alárendeltségű vállalatok részletezésével is. Ilyen csoportosításokat készítenek az 1950 II. évnegyedi beszámoló óta, minden negyedévben. E csoportosítások szükség esetén természetesen havonként is elkészíthetők.

* N. G. Gracsev: Sztatizszičeszkije gruppirovki, Goszstatizdat, Moskva, 1951, 95—105. old.

Az iparvállalatok csoportosítása az össztermelési terv teljesítési foka szerint

az 195...év..... negyedéről

..... köztársaság

..... terület,
vidék, Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaság.....
minisztérium megnevezése

..... iparág

A vállalatok csoportjai a nagybani árakon (forgalmi adó nélkül) számított negyedévi össztermelési terv teljesítési foka (%) szerint	A vállalatok száma	Az össztermelés az érvényes nagybani árakon (forgalmi adó nélkül) ezer rubelben		A munkások állományi átlagos létszáma		Az egy munkásra eső teljesítmény (rubelben)		A tervteljesítés százaléka		
		a negyedévi terv szerint	a tényleges össztermelés (a terv szerinti áron)	a negyedévi terv szerint	a tényleges létszám a negyedév folyamán	a negyedévi terv szerint (2 : 4)	a tényleges negyedévi teljesítmény (3 : 5)	az össztermelés	a munkások száma	az egy munkásra eső teljesítmény
		s z e r i n t								
A	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
80 %-on alul										
80—89,9 %										
90—96,9 %										
97—99,9 %										
100—102,9 %										
103—109,9 %										
110—119,9 %										
120—129,9 %										
130% vagy annál több.....										
Az összes csoport együttevőe										

A vállalatoknak a táblázatban feltüntetett csoportokba való összevonása a csoportosítás első szakasza. Könnyen előfordulhat, hogy közgazdasági megfontolások szükségessé teszik a továbbiak során a csoportok számának az osztályközök megnagyobbítása útján való csökkentését. Minden esetben célszerű, ha a szélső, vagyis a legmagasabb és legalacsonyabb csoportokat változatlanul megtartjuk, mert ezek egyrészt az élenjáró vállalatokat foglalják magukban, amelyeknek tapasztalatai külön tanulmányozást kívánnak meg, másrészt pedig azokat a vállalatokat, amelyek feltűnően lemaradnak a terv teljesítésében.

Következésképpen a vállalatok munkájának tanulmányozása megköveteli a vállalatcsoportok feltétlen különválasztását a vállalatok munkájának minősége (színvona!) szerint.

Ez a feladat közvetlenül adódik Lenin tanításából, amely szerint feltétlenül szükséges: „A vizsgálat céljára a legjobb, példamutató (α), az átlagos (β) és a legrosszabb (γ) tipikus vállalatok (gyárak, szovhozok) és *intézmények nem nagy számát kiválasztani.*”¹

Ugyanezt a gondolatot fejtette ki Lenin „A Munka és Védelem Tanácsának utasítása a helyi szovjet intézményeknek” című tervezetében, ahol annak szükségességéről ír, hogy a vállalatok számbavételét és tanulmányozását a jól, tűrhetően és nem kielégítően dolgozó vállalatok szerint kell különválasztani. Most, amikor az állami statisztikai szerveknek módjukban áll, hogy az összes vállalatok, kolhozok, stb. munkáját teljes egészükben számbavegyék, kívánatos, hogy ezen utóbbiak felosztása ugyancsak e három csoport alapján történjék, de e csoportok természetesen már jóval több vállalatot foglalnak magukban.

Fenti példánkban az összes vállalatokat tevékenységük alapvető jellege szempontjából, vagyis a termelési terv teljesítésének foka szerint 3—4 nagyobb csoportba lehet felosztani, nevezetesen: *a*) a tervüket jelentékenyen túlteljesítő vállalatokra (amelyek a tervüket például 110%-ra vagy ennél is többre teljesítették); *b*) a többi vállalatra, amelyek tervüket 100%-tól 109,9%-ig teljesítették vagy túlteljesítették és *c*) olyan vállalatokra, amelyek tervüket nem teljesítették.

„Több iparágban — mondja N. A. Bulganyin elvtárs — egyes üzemek mindezeideig rendszeresen nem teljesítik a számukra megállapított tervet. Ezen iparágaknak vezetői azzal nyugtatják meg magukat, hogy a tervet nem teljesítő üzemek rossz munkájáért kárpótolnak az élenjáró üzemek terv-teljesítései.

Ez helytelen, nem szovjet álláspont az állami tervek teljesítésével szemben. . . Az állami terv: törvény. Minden egyes üzemnek teljesítenie kell a reá szabott feladatot.”²

A csoportosítási módszernek fontos szerepe van az ilyen vállalatok felderítésében. A fent közölt csoportosításban például célszerű az utolsó csoportból különválasztani azokat a vállalatokat, amelyek rendszeresen és jelentős mértékben nem teljesítik tervüket. Az ilyen vállalatok közé lehet sorolni például (a negyedévenként összeállítandó csoportosításban) mindazokat a vállalatokat, amelyek a negyedév 2—3 hónapjában 90%-on alul teljesítették tervüket. A konkrét feltételektől függően természetesen más-más kritérium

¹ Lenini gyűjtemény, XXIII. kötet, 221. old. oroszul.

² N. A. Bulganyin: „A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 33. évfordulója.” — Pravda, 1950. november 7. és N. A. Bulganyin: A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 33. évfordulója, Szikra, Budapest, 1950. 24. old.

alkalmazható a tervüket rendszeresen nem teljesítő vállalatok megállapításánál.

Az egynemű terméket előállító iparágakban (mint például az olajkitermelés, kőszénbányászat, téglagyártás, stb.) célszerű a vállalatokat a természetes mértékegységben kifejezett terv teljesítésének foka szerint csoportosítani.

Mint a Központi Statisztikai Hivatal fent közölt táblázatából látható, a táblázat állítmányában az egyes vállalatcsoportokat jellemző alábbi mutatószámok szerepelnek: *a)* a vállalatok száma; *b)* az össztermelés az érvényben lévő nagybani árakon (a terv szerinti és a tényleges össztermelés); *c)* a munkások állományi átlagos létszáma (terv szerint és ténylegesen); *d)* az egy állományba vett munkásra eső termelés átlagos mennyisége (tervszerint és ténylegesen); *e)* a tervteljesítés százaléka (az össztermelésre, a munkások létszámára és az egy munkásra eső teljesítményre).

Habár a Központi Statisztikai Hivatal táblázatában szereplő mutatószámok fontosak és alapvetőek, mégis véleményünk szerint az alaposabb elemzés céljára kívánatos volna az alábbi mutatószámokkal kiegészíteni: 1. a munkaidőkihasználás foka a hónap folyamán (a tervhez viszonyítva %-ban); 2. egyes alapvető termelési felszerelések kihasználásának százaléka (illetve e felszerelések tervszerinti munkaideje kihasználásának átlagos százaléka); 3. a munka energiával, illetve villamosenergiával való tényleges felhasználásának átlagos együtthatója; 4. a tervenfelüli felhalmozást elért vállalatok száma; 5. a tervenfelüli felhalmozások összege; 6. a forgóeszközök forgási sebességének átlagos mutatószámai (a forgási tartam napokban kifejezve, tervszerint és ténylegesen).

Egyes iparágakban (mint például a színesfémkohászatban, vagy a cukoriparban, stb.) nagyon fontos a kiinduló nyersanyag kihasználásának hatékonyságára vonatkozó mutatószám: kihozatali százalék, illetve a késztermék használatra való alkalmasságának együtthatója.

Világos, hogy minél magasabb a nyersanyagkihasználás százaléka, annál kisebb a termelésben a hulladék és veszteség.

E kiegészítő mutatószámok bevezetése attól függ, hogy a megfelelő statisztikai beszámolási anyagban megvannak-e az adatok.

Az ilyen mutatószámokkal teljesebbé tett program alapján összeállított táblázatok lehetőséget nyújtanak arra, hogy a vállalatok csoportjait az össztermelési terv teljesítésének foka szerint osztályozzuk, ezeket a csoportokat munkájuk legfontosabb mutatószámai alapján jellemezzük, és kimutassuk az egyes vállalatcsoportok tervteljesítésének vagy nem teljesítésének alapvető tényezőit.

Ha a csoportokba tartozó vállalatok számát és a csoportoknak a vállalatok össztermelésének értéke szerint kiszámított aránylagos súlyát összehasonlítjuk, megállapíthatjuk, hogy mely vállalatcsoportok vannak túlsúlyban. A tervüket nem teljesítő vállalatok csoportja alapján megállapítható, hogy ezek a vállalatok milyen értékű termeléssel adtak kevesebbet az országnak. Evégből az össztermelésük tervszerinti értékéből le kell vonni a kibocsátott termelésük értékét. Az is kiszámítható, hogy az egyes vállalatcsoportok termelése mekkora lett volna terven felül, ha ugyanolyan magas színvonalon dolgoztak volna, mint az élenjáró vállalatok. Természetesen ilyenkor figyelembe kell venni a kétségtelenül létező rejtett tartalékokat még a legélenjáróbb vállalatoknál is.

Bonyolultabb kérdés megállapítani a terv túlteljesítésének tényezőit vagy a terv nem teljesítésének okait. Evégből a vállalatok munkáját jellemző egész anyagot minden részletében elemezni kell, azaz tanulmányozni kell a táblázat állományában szereplő mutatószámokat. Egyes esetekben szükségessé válhat, hogy az egyes vállalatcsoportokra vagy akár az egyes vállalatokra vonatkozóan kiegészítő anyagot vegyünk igénybe.

A termelési tervek teljesítésére, a munkások létszámára és a munkaidő kihasználására vonatkozó adatok összehasonlítása útján kideríthető e tényezőknek a termelés folyamatára gyakorolt hatása.

Ha például a tervet a munkások létszáma tekintetében nagy fokban túllépték, vagy pedig az össztermelési tervhez viszonyítva kisebb mértékben nem teljesítették, akkor ez azt mutatja, hogy az egy állományba vett munkásra eső termelés, vagyis a munkatermelékenység tekintetében a tervet nem teljesítették. Ugyanígy eredményt kapunk abban az esetben is, ha nem az össztermelésre és a munkások létszámára vonatkozó terv teljesítésének százalékait, hanem közvetlenül az egy állományba vett munkásra eső tervszerinti és tényleges átlagos teljesítményre vonatkozó mutatószámokat hasonlítjuk össze.

Rendkívül fontos szerepük van itt a munkaidő: a munkahónap és a munkanap kihasználására vonatkozó mutatószámoknak. Az első mutatószámot, mint ismeretes, megkapjuk, ha az állományi átlagos munkás-létszám egy munkása által teljesített munkanapok számát a törvényes munkanapok számához viszonyítjuk. A második mutatószámot az órákban kifejezett átlagos munkanap tényleges időtartamának a munkanap normális időtartamához való aránya fejezi ki. Következésképpen e két mutatószám a munkanapon belül munkanapokban és a normális munkanapon belül munkaórákban kifejezett munkaidő ki nem használásának fokát mutatja.

Igen fontosak a termelési felszerelések (különösen egyes iparágak alapvető felszereléseinek) kihasználására vonatkozó mutatószámok, valamint a munka energiával és villamosenergiával való felszereltségének mutatószáma.

Továbbá olyan esetekben, amikor a tervet a munkaerőlétszám tekintetében az össztermelési tervhez viszonyítva nagyobb mértékben nem teljesítik vagy pedig kisebb mértékben túllépi, akkor nyilvánvaló, hogy a termelési terv nemteljesítését előidéző okok között a munkaerőhiány is szerepel.

Az utóbbi körülmény azonban semmiképpen sem zárja ki annak szükségességét, hogy a munkaidő, valamint a termelési és energetikai felszerelések kihasználásának mutatószámait elemezzük, minthogy a tervteljesítésre kiható egyik tényezőt más tényezők is kísérik, amelyek kölcsönös hatást gyakorolnak egymásra.

Az össztermelési terv teljesítésének vállalatcsoportok szerinti tanulmányozását össze kell kapcsolni a termelési önköltség csökkentésére és a tervenfelüli felhalmozások elérésére irányuló intézkedések hatékonyságának elemzésével.

A termelési önköltség vizsgálatának, valamint az önköltségcsökkentési terv teljesítésének, elemzésének önmagában véve is nagy népgazdasági jelentősége van. A termelési önköltség ugyanis az ipar munkájának minőségi és mennyiségi mutatószámaikat magában foglaló, szintetikus mutatószám. Ezért annak kiderítése céljából, hogy a termelési önköltség színvonala milyen mértékben függ az azt meghatározó tényezőktől, a vállalatokat az

önköltségsökkentési terv teljesítésének mértéke és a vállalatok nagysága alapján csoportosíthatjuk. Ez azonban nem zárja ki annak lehetőségét és szükségességét, hogy az önköltség mutatószámát felvegyük az egyéb ismérvek alapján összeállított csoportosításokba. Nevezetesen azt javasoljuk, hogy a vállalatok már ismertetett csoportosításának rovatait egészítsük ki a vállalatok számára vonatkozó mutatószámokkal azokban a csoportokban és alcsoportokban, ahol meghatározott összegű tervenfelüli felhalmozás volt. Ez lehetővé teszi annak megállapítását, hogy a termelési terv teljesítéséért és túlteljesítéséért folytatott harc összhangban volt-e a termelési önköltség csökkentéséért és a tervenfelüli felhalmozásokért folytatott harccal. Ugyancsak ebből a célból felvehető a táblázat állítmányába a forgóeszközök forgási sebességének (napokban kifejezett) mutatószámai is.

Emellett az önköltségsökkentés tekintetében megszabott tervfeladatot teljesítő és nem teljesítő vállalatok számát célszerű a táblázat alanyába, nem pedig állítmányába felvenni és ilyenképpen kombinálni egyrészt a termelési terv, másrészt az önköltségsökkentési terv teljesítésére vonatkozó ismérveket.

Népgazdasági szempontból rendkívül nagyfontosságú a vállalati árutertermelési terv teljesítésének elemzése.

Mint ismeretes, az úgynevezett befejezetlen termelést is magában foglaló össztermelési mutatószám bizonyos tekintetben elégtelen, mert nem mutatja, hogy a vállalatok a készárutertermelés kibocsátása tekintetében kötelezettségeiket milyen mértékben teljesítették. Az árutertermelési terv teljesítése azt bizonyítja, hogy a vállalatok eleget tettek a szocialista állammal szemben fennálló kötelezettségeiknek, azaz a vállalatok a tervet nemcsak az össztermelés tekintetében teljesítették, hanem a tervben előirányzott mennyiségben adták az országnak kész, komplett, a szabványoknak és műszaki feltételeknek mindenben megfelelő termékeket.

Ezzel kapcsolatban megadhatjuk annak kombinációs táblázatnak vázlatát, amelyet azokra az iparágakra vonatkozóan kell alkalmazni, amelyekben a vállalatok a befejezetlen termelést is megadják. A táblázat alanyában a vállalatok az össztermelési terv teljesítésének foka szerint csoportosíthatók. Az egyes csoportokat célszerű az árutertermelési terv teljesítésének foka szerint alcsoportokra, mégpedig: a) a tervüket teljesítő és túlteljesítő, és b) a tervüket nem teljesítő vállalatokra bontani.

E két ismerv alapján, vagyis az össztermelés és az árutertermelés értéke alapján készített kombinatív csoportosítás lehetővé teszi az össztermelési és az árutertermelési terv teljesítésében mutatkozó eltérések feltárását (feltéve, ha ilyen van).

A javasolt kombinatív csoportosítás terjedelmességének elkerülése végett bizonyos mértékben csökkenthetők az alanyban a vállalatcsoportok és az állítmányban a mutatószámok mennyisége. Azokban az iparágakban, ahol a befejezetlen termelésnek és a többi, számításbaveendő termelési elemeknek, amelyek miatt a fenti mutatószámokat megkülönböztetik, jelentéktelen aránylagos súlyuk van, csoportképző ismérvként elegendő az össztermelés mutatószáma.

A fent ismertetett táblázatok alapja az össztermelési terv teljesítésének foka. Ezt az ismérvet az önköltségsökkentés ismervével kapcsoljuk össze, minthogy azonban a tervteljesítés foka szerint különválasztott csoportok állományába különböző teljesítőképességű és a termelési kapacitást

különböző mértékben kihasználó vállalatok tartoznak, a vállalatokat nagyságuk szerint is csoportosítani kell.

Első tekintetre úgy látszik, hogy három, egymással összefüggő ismervösszekapcsolása alapján célszerű a csoportosítást elvégezni, ezek az ismérvek: a termelési terv teljesítésének foka, az önköltségsökkentés és a vállalatok nagysága. A gyakorlatban viszont az ilyen csoportosítás túlságosan terjedelmesnek bizonyulna, minthogy mindenegyes csoportot és alcsoportot a mutatószámok egész sorával kellene jellemezni. Ezért célszerű, ha kiegészítésképpen a vállalatokat nagyságuk alapján is csoportosítjuk, amely egyúttal folytatása a termelési terv teljesítésének foka szerint készített csoportosításnak. Helyesebb, ha a kiegészítő csoportosítást összevont vállalatcsoportokon belül végezzük.

A vállalatok nagysága megállapítható a termelés mennyisége, az állóalapok eredeti beszerzési értéke, az erőgépek együttes teljesítőképessége, vagy egyes iparágakban a munkások létszáma alapján. Nyilvánvaló, hogy a mutatószám kiválasztása minden esetben az adott iparág sajátosságaitól függ. Így például a munkaigényes iparágakhoz tartozó vállalatok (például a téglaagyártás, ércbányászat, stb.) munkájának elemzésénél alkalmazható a munkások létszámára vonatkozó mutatószám; az energiaigényes iparágakban: a termelési folyamatot kiszolgáló erőgépek teljesítőképessége; a nagy eszközberuházást igénylő iparágakban: az állóalapok eredeti beszerzési (vagy méginkább reprodukciós) értéke.

Azokban az esetekben, amikor a munkások létszámára vonatkozó mutatószámot használjuk, nem a munkások összlétszámát kell alapul venni, hanem a legnagyobb műszakokban, vagyis a vállalatok legintenzívebb munkaidejében foglalkoztatott munkások létszámát, amikor is a munkahelyek maximális száma van elfoglalva. Ezzel először kiküszöböljük a különböző vállalatoknál a műszakok száma tekintetében mutatkozó eltérések befolyását, másodsor pedig jobban biztosítjuk az összehasonlíthatóságot a vizsgált csoportosítás és az erőgépek összteljesítőképessége, vagy az állóalapok értéke alapján felépített csoportosítások között.

A csoportosításban kifejezésre juttathatjuk azonban a munkások együttes számát is, éspedig kombinálva a műszakok számával. Az ilyen csoportosításban a munkások összlétszáma helyesebben tükrözi vissza a vállalatok nagyságát, minthogy ez kiküszöböli az olyan esetek befolyását, amikor a legnagyobb műszakban nagyjában azonos munkáslétszámmal dolgozó vállalatok különböző műszakrendszert alkalmaznak, azaz amikor egyes vállalatok a munkaerőt inkább az egyes műszakok között egyenletesen, mások viszont kevésbé egyenletesen osztják el. Egyúttal meg kell jegyeznünk, hogy a vállalat által teljesített munka terjedelme szerinti összehasonlításnál helyesebb, ha a munkások összlétszámát vesszük, függetlenül a műszakbeosztástól.

A különböző iparágakhoz tartozó vállalatokat nagyság szerint csoportosíthatjuk az egyes iparágak sajátlagos ismérvei alapján, mint például az össztermelés értéke, az állóalapok értéke, a termelési folyamatot kiszolgáló (vagy a munkagépeket meghajtó) erőgépek együttes teljesítőképessége stb. szerint, amikor ugyanis ezeknek az ismérveknek különböző mennyiségi, sajátlagos értékeiből indulunk ki. Ezáltal lehetővé válik, hogy a különböző iparágakhoz tartozó vállalatcsoportokat is összehasonlíthassuk, sőt, bizonyos esetekben az egyes rokon iparágak kis, közép, nagy és legnagyobb vállalataira vonatkozó, az állítmányban szereplő megfelelő abszo-

lút számokat össze is adhatjuk (például minisztériumok szerint a gépjártóüzemeket, stb.).

Mint említettük, a vállalatok nagyságát olykor megközelítően kifejezhetjük a legforgalmasabb műszakban foglalkoztatott munkások létszámával is. Ez az ismérv kifejezhető két formában: először a munkások létszáma alapján alkotott csoportokkal (például: 15 munkásig, 16—19 munkással, 30—50 munkással, stb.), másodsor pedig olyan alakban, amikor a munkáslétszám alapján a vállalatokat nagyságuk szerint kis, közép, nagy és legnagyobb vállalatokra, úgynevezett tipikus csoportokra osztjuk.

A mondottak alapján a táblázat alánya a következőképpen állítható össze:

A) Az össztermelési tervet jelentős mértékben (110%-ra és azon felül) túlteljesítő vállalatok

Vállalatsoportok az áruter- melés önköltségesökkentési tervének teljesítési foka szerint	A vállalatok alcsoportjai a legnagyobb műszakban foglalkoz- tatóit munkások létszáma szerint	
	az ismérv mennyiségi értékei alapján	a vállalatok nagyságszerinti tipikus alcsoportjai
a) az önköltségesökkentési tervet teljesítő és túl- teljesítő vállalatok	5 munkáson alul } 6—15 munkással } 16—29 „ } 30—50 „ } 51—100 „ }	kisvállalatok
	101—250 „ } 251—500 „ }	középvállalatok
	501—1000 „ } 1001—2000 „ }	nagyvállalatok
	2001—3000 „ } 3001—5000 „ } 5001—10000 „ } 10000—nél több munkással }	legnagyobb vállalatok
b) az önköltségesökkentési tervet nem teljesítő vál- latok	Az összes alcsoportok együtt	
	5— munkáson alul } 6—15 munkással } 16—29 „ } 30—50 „ } 50—100 „ }	kisvállalatok
	101—250 „ } 251—500 „ }	középvállalatok
	és így tovább	és így tovább

Ez a csoportosítás összeállítható minisztériumok és iparágak, az iparágakon belül pedig az illetékes vezető minisztérium és a többi minisztérium vállalatai szerint. Megjegyezzük, hogy a fenti táblázatban feltüntetett osztályközök a vasipari vállalatokra alkalmazhatók. Más iparágaknál más osztályközök indokoltak.

Egyes iparágaknál igen fontos a vállalatok nagyságát a termelési folyamatot kiszolgáló energiatermelő berendezések teljesítőképessége, vagy pedig egyes alapvető termékek, például a nyersolaj, szén, stb. évi termelési kapacitása alapján megállapítani.

B) *Az össztermelési tervet (100%-tól 109,9%-ig) teljesítő és túlteljesítő vállalatok*

E táblázat alanya azonos lehet az előző táblázat alanyával, vagy pedig a közgazdasági elemzés követelményeitől függően kisebb fokban is is térhet tőle.

C) *Az össztermelési tervet nem teljesítő vállalatok (a tervet a) 90,0%-tól 99,9%-ig, b) 89,9%-ig teljesítő vállalatok)*

Igen figyelemreméltó a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala által 1950-ben kísérletképpen bevezetett az a csoportosítás, amely az iparvállalatokat nagyságuk (az össztermelés értékének nagysága) szerint osztályozza és a csoportosítást az árutermelési önköltségi terv teljesítésének színvonalával kombinálja.

A táblázat alanyában a termelés mennyisége szerint különválasztott mindegyik vállalatcsoport az alábbi három vállalati alcsoportra oszlik: olyan vállalatok, amelyeknek termelési önköltsége *a*) a tervszerinti önköltséggel egyenlő; *b*) a tervszerinti önköltségen alul marad; *c*) a tervszerinti önköltséget meghaladja.

Véleményünk szerint néha elegendő, ha három alcsoport helyett csak két alcsoportot különböztetünk meg; az önköltségsökkentési terv teljesítését viszont (vagyis azt, hogy a tényleges csökkentés mértéke mennyiben felel meg a tervszerinti csökkentés mértékének) egy százalékos osztályközzel lehetne kimutatni.

A Központi Statisztikai Hivatal által alkalmazott csoportosító táblázat állítmányában a következő mutatószámok szerepelnek: 1. A vállalatok száma. 2. A munkások (tervszerinti és tényleges) száma. 3. A tervszerinti és ténylegesen kibocsátott össztermelés az érvényes nagybani árakon. 4. Az egész árutermelés kereskedelmi önköltsége (a negyedévi terven előirányzott önköltség, valamint a beszámolási önköltség szerint), külön kimutatva a tervszerinti és beszámolási önköltségben a következő költségteleket :*a*) nyers-, alap- és segédanyagok (a hulladékanyag leszámításával); *b*) technológiai tüzelőanyag, villamos- és hőenergia üzemi célokra; *c*) a termelőmunkások munkabére (alap- és kiegészítő), munkabérráruk; *d*) műhelyköltségek; *e*) általános üzemi költségek.

Célravezetőnek véljük, ha a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának táblázatában az állítmányba felvett mutatószámokat kiegészítjük még a munkatermelékenység színvonalára vonatkozó mutatószámmal, mégpedig az egy állományba vett munkásra (tervszerinti és ténylegesen) eső, értékben kifejezett átlagos teljesítmény alakjában, minthogy a munkatermelékenység tényezőjének igen fontos szerepe van egyrészt az össztermelési, másrészt az önköltségsökkentési terv teljesítésében.

Amint már említettük, az erőgépek teljesítőképességére, az állóalapok értékére stb. vonatkozó ismervek alapján felépítendő csoportosításokban mind a csoportok, mind pedig a csoportközök nagysága az adott iparág sajátosságaitól függően különböző, de a tipikus csoportok száma és jellege nem változik.

A fent közölt csoportosítás fogalmat nyújt az önköltségsökkentési terv teljesítésének és a vállalat nagyságának ismervei alapján egyes csoportokba vagy alcsoportokba sorolt vállalatok munkájának minőségéről.

Nevezetesen, a vállalatok nagyságát kifejező minden egyes csoport vagy alcsoport tekintetében megállapítható, hogy a termelési terv teljesítése és túlteljesítése összhangban van-e az önköltség csökkentésével, az önköltségsökkentésre és a munkatermelékenység fokozására irányuló terv teljesítésével, vagy pedig valamelyik mutatószám tekintetében a tervet nem teljesítették. Mindezekben az esetekben megállapítható továbbá, hogy mekkora a terven felüli termelés mennyisége, vagy hogy a tervszerinti termelés mennyiségével szemben mennyi a lemaradás, és hogy milyen összefüggés van a lemaradás és a munkaerőlétszámra vonatkozó terv teljesítése között. Ezután ugyancsak a fenti csoportok és alcsoportok alapján megállapítható az is, hogy milyen költségtételek terhére és milyen mértékben fordulnak elő eltérések a tényleges és a tervszerinti önköltség között.

A „SZOCIALISTA STATISZTIKA KÖNYVTÁRA”

című sorozat huszonegyedik számaként
megjelent egy kötetben

N. RJAUZOV ÉS N. TITELBAUM:

A kereskedelmi statisztika tankönyve

ÉS N. RJAUZOV:

Feladatgyűjtemény a szovjet kereskedelmi statisztika tankönyvéhez

című műve

Rjazov és Titelbaum tankönyve részletesen foglalkozik az áru-forgalom alapvető mutatószámaival, a mezőgazdasági termény-begyűjtés, a nagybani és kicsinybani áruforgalom, a közétkeztetés, az árukészletek, a kolhozpiaci forgalom statisztikájával. Behatóan tárgyalja az árstatisztikát, a munkastatisztikát, a forgalmi költségek statisztikáját stb., stb.

A kiadványban szereplő második mű a tankönyv rendszerének beosztásában gyakorlati feladatokat tartalmaz az elmélet könyv-nyebb elsajátítására.

E könyvek a kereskedelmi élet egyetlen gyakorlati problémáját sem hagyják figyelmen kívül s éppen ezért nemcsak a statisztikai dolgozók, statisztikát tanuló egyetemi és főiskolai hallgatók, hanem a tervezők és a kereskedelmi dolgozók részére egyaránt nélkülözhetetlenek.

Ára: füzve 32,50 Ft — kötve 38,— Ft

Kapható

**AZ ÁLLAMI KÖNYVTERJESZTŐ VÁLLALAT
KÖNYVESBOLTJAIBAN**

A BERUHÁZÁSOK MÉRÉSÉNEK NÉHÁNY KÉRDÉSE

I.

Hazánkban a dolgozó parasztsággal szövetséges munkásosztály — Pártunk vezetésével — szilárdan kezében tartja a politikai hatalmat, s egységes szocialista tulajdonban összpontosítja a termelési eszközök zömét. Ennek következtében népgazdaságunk, az egész népgazdaságot átfogó egységes állami terv alapján, a szocialista bővített reprodukció törvényei szerint fejlődik. Az egységes állami terv meghatározza, a szocialista bővített reprodukció törvényei biztosítják a termelőerők rohamos fejlődését, a dolgozó nép anyagi jólétének és kulturális színvonalának szakadatlan emelkedését, s végül — de nem utolsó sorban, — országunk honvédelmi képességének növekedését. Államunk egységes népgazdasági tervben szabja meg az újratermelés ütemét és méreteit, ezzel együtt a nemzeti jövedelem növekedését és elosztását, valamint — a nemzeti jövedelem elosztása során — állami terv határozza meg a termelés bővítésére (új üzemek, gyárak létesítésére, meglévő üzemek korszerűbb technikai berendezéseinek beszerzésére), a dolgozó nép anyagi és kulturális életszínvonalának töretlen ívű emelésére (az egészségvédelem, a társadalombiztosítás, a népművelés, a közoktatás, stb. új intézményeinek létesítésére) folyósítandó pénzösszegek — beruházások — nagyságát.

Ellentétben a tőkés gazdaságban a beruházások vonalán tapasztalható anarchiával, amelyet a profit utáni kíméletlen hajszája, s ennek következtében a nem szükségletre való termelés bővítése, a dolgozó tömegek életszínvonalának állandó csökkenése jellemez — a mi gazdaságunkban „... a termelés fejlesztését nem a konkurrenciára és a tőkés haszon biztosításának elve szabja meg, hanem a tervszerű vezetés elve s a dolgozók anyagi és kulturális színvonala rendszeres emelésének elve.”¹

A „tervszerű vezetés elve” maradéktalanul érvényrejuttatásának nagyszerű példája öt éves tervtörvényünk, s annak a beruházásokra vonatkozó fejezete.

Ahhoz azonban, hogy az öt éves tervünkben előírt nagyarányú beruházási munkálatokat maradéktalanul végrehajthassuk, hogy a népgazdasági beruházásokra előirányzott hatalmas pénzeszközöket helyesen, a legmészszebbmőző gazdaságosság követelményeinek megfelelően használjuk fel, elengedhetetlenül szükséges, hogy a tervszerű vezetés elve ne csak a távlati beruházási tervek készítésében, hanem az operatív munkában, a beruházások előkészítése, gazdasági és műszaki tervezése, kivitelezése és mindezek ellenőrzése során is a legkövetkezetesebben érvényesüljön. E feltételek teljesítése

elengedhetlenül szükséges a statisztika szempontjából is. A statisztika a tervek végrehajtásának és a végrehajtás ellenőrzésének eszköze, függvénye — ilyen értelemben — a tervnek: amennyiben a terv hiányos, a beruházások egyes kérdéseit nem öleli fel, a statisztika sem lesz képes ezen a téren a tervenellenőrzés feladatát betölteni. Ez a körülmény teszi szükségessé, hogy ezzel a kérdéssel — a statisztika szempontjából is — külön foglalkozzunk.

A tervszerű vezetés elvének az operatív munkában való következetes érvényesítése többek között lehetőséget nyújt:

elsőszor: arra, hogy a beruházások leghelyesebb ágazati és területi elosztását megvalósíthassuk. Ez biztosítja a népgazdaság valamennyi ágának és az ország valamennyi része gazdaságának gyors ütemű fejlesztését, biztosítja a természeti adottságok lehető legjobb kihasználását, és lehetővé teszi a termeléssel kapcsolatos társadalmi munkaráfordítások csökkentését;

másodsor: arra, hogy a beruházási munkák tervét és a következő évek építkezéseivel kapcsolatos tervező és kutató munkák tervét összhangba tudjuk hozni. Ez biztosítja a beruházások évi tervében előírt építkezéseknek műszaki tervvel és költségvetéssel való ellátottságát, s kiküszöböli az olyan építkezésekkel kapcsolatos tervező és kutató munkákat, amelyeknek építése a közeljövőben szükségtelen;

harmadsor: arra, hogy a terv- és költségelőirányzatok túlméretezettségét megszüntethessük, az építkezési munkák gépesítését fokozhassuk, az építési anyagok gazdaságosabb felhasználását biztosíthassuk, a beruházási építkezések költségeit jelentősen csökkenthessük;

negyedsor: arra, hogy az anyagokat és a beruházások pénzügyi eszközeit a szovjet példamutatások alapján — a legfontosabb és már folyamatban lévő építkezésekre tudjuk összpontosítani, az eszközöket számos építkezés között ne forgácsoljuk szét, — s végül

ötödször: arra, hogy a beruházások megvalósítását, a beruházásokra kiutalt hatalmas pénzeszlegek felhasználását gondosan ellenőrizni tudjuk.

Az ellenőrzés egyik eszköze a beruházási statisztika. Az alábbiakban az 1952. évi beruházási tervmunkálatok egyes kérdéseit lényegileg éppen az ellenőrzési munka, a beruházás — statisztikai munka szempontjainak szem előtt tartásával fogjuk tárgyalni.

II.

Az 1952. évi tervmunka tapasztalatai — legalább is a beruházások tervezése vonalán — azt mutatják, hogy a tervszerű vezetés elve még nem érvényesült minden vonatkozásban teljes egészében.

Vizsgáljunk meg ezzel kapcsolatban néhány konkrét kérdést.

A Szovjetunió Minisztertanácsa az 1947. évi állami tervre vonatkozó határozatában leszögezte, hogy

1. a beruházásokat semmi esetre sem szabad végösszegben tervezni, ráfordítások céljának feltüntetése nélkül;

2. a beruházási munkák tervének szigorúan elő kell írnia az építkezések határidejét, a kapacitások gyorsabb üzembehelyezését, a befejezetlen építkezések túlzott számának korlátozását, továbbá, hogy

3. a beruházási terv keretében elvégzendő munkákat össze kell hangolni a termelési kapacitások üzembehelyezésének és a lakóterületek építésének tervével.

Ezeket — a számunkra is iránymutató — megállapításokat a beruházások 1952. évi tervének összeállításakor nem tudtuk maradéktalanul végrehajtani.

Az 1952. évre legutóbb kiadott beruházási tervek általában forint-tervek, rovatok szerinti bontásban csupán „végösszegben meghatározott” keretszámok, amelyek nem tartalmazzák sem a létesítendő objektumok természetes mértékegységben kifejezett terjedelmét, sem az egyes létesítmények költségvetéssel alátámasztott értékét, a „ráfordítások célját”, sem az egyes létesítmények befejezésének, ill. üzembehelyezésének határidejét.

Kivételt ez alól csupán a súlyponti beruházások képeznek, amelyekre vonatkozóan tartalmaz a régi áras terv — általában normatívák alapján meghatározott — forint-értéket és negyedéves távlatban megjelölt üzembehelyezési határidőt. Ezek a határidők a termelőkapacitás belépésének szempontjából kerültek megállapításra, de koránt sem jelentik a kivitelezői munka befejezésének időpontját. A teljesség kedvéért meg kell említeni, hogy a minisztériumi tervek valamivel részletesebb bontásban tartalmazzak idővonalra vonatkozóan adatokat, azonban a beruházási tervek készítése vonalán tapasztalható rendkívül nagyarányú időbeli lemaradás ma még csak korlátozott mértékben teszi lehetővé az ellenőrzés szempontjából ezeknek a felhasználását.

*

A Szovjetunióban a népgazdaság valamennyi ágára vonatkozóan megállapított tervek összeállításával, felülvizsgálásával és jóváhagyásával egyidőben dolgozzák ki és hagyják jóvá a beruházási tervet.

A beruházási terv magában foglalja többek között:

1. a beruházások döntő irányának, az egyes iparágak fejlesztése kölcsönös viszonyának meghatározását;
2. a beruházási munkák volumene és az üzembehelyezendő állóalapok közötti arány meghatározását;
3. az összes limiten felüli beruházások címjegyzékét. (A címjegyzéket is a népgazdasági tervvel egyidőben hagyják jóvá.)

A beruházások tervezésének 1952. évi hazai gyakorlatában a beruházások döntő irányának, az egyes iparágak fejlesztése kölcsönös viszonyának meghatározása nem nyert maradéktalan megoldást, annak ellenére, hogy a beruházások ágazati szerkezetének tervutasításban történő központi meghatározása — nemcsak a beruházási terv teljesítése s a beruházások volumenének dinamikai tanulmányozása, hanem a beruházások megvalósítása útján a főbb gazdasági és politikai feladatok harmonikus érvényrejtését szemponkjából is rendkívül jelentős.

Ötéves tervünk megvalósítása során népgazdaságunk egész szerkezete jelentősen meg fog változni. Hazánk — az ötéves terv eredményeként — „a vas és acél országává, ipari országgá, a gépek országává” válik. Ezeknek a népgazdasági arányokban bekövetkező alapvető változásoknak az irányát legnagyobb részt éppen a beruházások ágazati struktúrájának meghatározása szabja meg. Ötéves tervünk e meghatározást tartalmazza. Ez azonban nem elegendő. A beruházások ágazati felépítését a mindenkori éves terveknek is meg kell határozniok.

A beruházási terveknek minisztériumok (és főhatóságok) szerinti összeállítása — a terv címzett jellege, és ezzel a terv végrehajtásáért való felelősség meghatározása szempontjából — nélkülözhetetlenül fontos. Minthogy

azonban a minisztériumok szervezeti felépítése nem teljesen egyezik meg a népgazdaság ágazati felépítésével, a beruházási tervnek minisztériumok (és főhatóságok) szerinti összeállítása még önmagában nem jelenti felvetett kérdésünk megoldását.

*

A beruházási munkák volumene és az üzembehelyezendő állóalapok közötti arálynak a meghatározását fel sem veti a jelenlegi tervezési munkánk. A néhány súlyponti beruházás üzembehelyezésére vonatkozó időmeghatározás koránt sem tekinthető — a beruházások ellenőrzésére és a beruházási munkálatok előrehaladásának elemzésére — elegendő, alapulvehető adatnak.

Az egész népgazdaság és a népgazdaság egyes ágai összes beruházásainak befejezett és befejezetlen beruházásokra való felosztása pedig rendkívül nagy jelentőségű. (Befejezett beruházásokon még a tárgyévben üzembehelyezendő beruházásokat, befejezetlen beruházásokon pedig az olyan beruházásokat értjük, amelyeket nem az adott évben, hanem csak későbbi időpontban helyeznek üzembe.)

A beruházásoknak befejezett és befejezetlen beruházásokra való felosztása alapvetően négy szempontból jelentős:

először: a termelési fejlesztésének folyó évi terve szempontjából;

másodszor: a termelési kapacitások fejlesztésének a következő évre (vagy évekre) vonatkozó feladatai szempontjából;

harmadszor: a beruházási eszközök szétforgácsolódásának megakadályozása, a beruházási eszközök hatékonyságának növelése szempontjából;

negyedszer: a beruházások elkészítése határidejének betartása, az építkezés ütemének meggyorsítása, a döntő eszközöknek a döntő helyekre történő koncentrálása szempontjából.

Nézzük ezeket a kérdéseket sorjában!

Mint ismeretes, a beruházási terv és az évi termelési terv egymással szoros összefüggésben kell legyen. Egy-egy iparág évi termelési terve meghatározásakor okvetlenül figyelembe kell venni az adott iparág évi beruházásait is. Ez más szóval annyit jelent, hogy egy-egy iparág évi termelési tervének maradéktalan végrehajtása — egyebek között — az évi beruházási program megvalósításától is nagymértékben függ.

Szándékosan így vetettük fel a kérdést, mert az 1952. évi beruházási terv is (nem iparágra, hanem minisztériumra vonatkozóan) így oldja meg a kérdést.

Az évi termelési terv meghatározásakor azonban, nem elegendő önmagában az évi beruházások terjedelmét számításba venni. A terv elkészítéskor döntően az adott évben üzembehelyezhető kapacitásokat, más szóval a befejezett (üzembehelyezendő) beruházásokat kell figyelembe venni. Fentiek nyilvánvalóvá teszik, hogy a befejezett (üzembehelyezendő) beruházásoknak a beruházások össz-volumenéből való kiemelése szükséges — a tervmunka során is.

A népgazdaság állóalapjai növelésének végrehajtásához szükséges munkálatok — különösen a hosszabb átfutási (építési) időt igénylő beruházások esetén — gyakran több évvel az üzembehelyezést megelőzően már elkezdődnek. Éppen ezért a beruházási terv kidolgozásakor a beruházások volumenének helyes meghatározása céljából szükséges, hogy a befejezett beruházásokon kívül a beruházások összterjedelmébe a nem a tárgyévben, hanem későbbi időpontban üzembehelyezendő ú. n. befejezetlen beruházások volu-

menét is számításba vegyük. E vonatkozásban nagy jelentőséggel bír a tervidőszak elejére tervezett, be nem fejezett (átmenő) építkezések volumene.

Az a körülmény, hogy a befejezetlen beruházások méretei meghatározzák a következő évben (vagy években) további létesítmények üzembehelyezésének lehetőségét és az áthúzódó beruházásokhoz szükséges különféle eszközök nagyságát, nyilvánvalóvá teszi a befejezetlen (áthúzódó) beruházásoknak a beruházások összvolumenéből való kiemelése szükségességét — a tervmunka során is.

A befejezetlen beruházások előirányzásának, a befejezetlen beruházások volumene szigorú korlátozásának, s az előirányzat szerinti maradéktalan teljesítésének a jelentősége rendkívül nagy.

A befejezetlen (áthúzódó) beruházásoknak a szükségesnél nagyobb állománya beruházási eszközöknek — nagyszámú építkezés közötti — szétforgácsolódását, a beruházási eszközök gazdaságos felhasználásának csökkentését eredményezi, növeli az építkezési költségeket s végső sorban fékezi a szocialista bővített újratermelés folyamatát.

A beruházásoknak befejezett és befejezetlen beruházásokra való felosztása során a beruházási munkálatok befejezési határidejének megállapítása komoly lendítő erőt jelent a beruházásoknak rövidebb időn belüli megvalósítására, és ezzel az építési költségek jelentős csökkentésére is.

A meghatározott feladatok kitűzése — a mi viszonyaink között — már önmagában is hatalmas mozgósító erőt jelent a munkásoknak és értelmiségieknek a terv maradéktalan, határidő előtti teljesítéséért vívott harcában, az építkezések ütemének meggyorsításában. A beruházási terv még eredményesebbé tudja tenni ezt a harcot, ha maradéktalanul megfelel a beruházási tervvel szemben támasztott azon alapvető követelménynek, mely szerint a beruházási tervnek a pénzeszközöket, az anyagokat és a munkaerőt döntően az üzembehelyezendő létesítményekre kell koncentrálnia.

*

A Szovjetunióban a beruházások címjegyzéke a beruházási terv egyik legfontosabb része.

A címjegyzék tartalmazza:

- a) a létesítmény megnevezését és helyét;
- b) tervezett kapacitását;
- c) a beruházás kivitelezésének kezdeti és befejezési időpontját;
- d) az adott építkezés műszaki tervéhez csatolt költségvetés szerinti értékét;
- e) a beruházás összvolumenéből az építési-szerelési munkák volumenét;
- f) a kapacitások befejezésének keltét; valamint
- g) az állóalapok üzembehelyezendő volumenét és az üzembehelyezés idejét.

A limiten felüli beruházások címjegyzékét — az abban foglalt költség-előirányzati és pénzügyi kalkulációkkal együtt — maga a szovjet kormány hagyja jóvá. A címjegyzék — mint erre B. Szmehov „A beruházások tervezése” című munkájában² rámutat — már eleve meghatározza:

- a) a termelési kapacitások és az állóalapok méreteit, illetve üzembehelyezésük határidejét;

² Megjelent a Magyar-Szovjet Közgazdasági Szemle 1952 áprilisi számában.

- b) az új létesítmények elhelyezését;
- c) az üzembehelyezés előtt álló létesítményekre összpontosítandó eszközök nagyságát;
- d) az egyes építkezésekhez szükséges készletek nagyságát.

„Igen fontos — írja Szmehov —, hogy a címjegyzékben a kapacitások üzembehelyezésének olyan negyedévi megosztását írjuk elő, mely teljesen megfelel az évi átlagos teljesítőképesség szükséges növelésének és összhangban van a kapcsolatos termelési ágak kapacitásai üzembehelyezésének határidőivel.“

A beruházások címjegyzékei, amint a rövid ismertetésből is kitűnik, a szovjet gyakorlatban, a beruházási terv szerves részét, alapját képezik. A népgazdasági beruházások költségelőirányzat szerinti értékben kifejezett egész terjedelmét a limiten felüli beruházások címjegyzékei és a limiten aluli beruházások együttes összege adják.

Fentiek következtében az egyes építkezéseknek a címjegyzékbe való felvétele, s így a beruházási tervben való szerepeltetése több előfeltételhez van kötve:

Műszaki tervvel és költségvetéssel nem rendelkező létesítményeknek a címjegyzékbe való felvétele tilos. Olyan építkezéseket, amelyeknek műszaki tervük még nincs, de tervezési feladattal már rendelkeznek — fel lehet venni a címjegyzékbe. Ezeknél a létesítményeknél azonban a tervében még csak előkészítő munkálatokat szabad végezni.

Hazai gyakorlatunkban a beruházások tervezése vonalán éppen a címjegyzékek összeállítása veti fel a legtöbb problémát, s éppen a címjegyzékek összeállítása során tapasztalható a legtöbb hiányosság. (Ezek a hiányosságok okai részben a már eddig tárgyalt hiányosságoknak is.)

A gazdasági tervezés vonalán tapasztalható hiányosságok részben annak következményei, hogy a beruházási tervek elkészítésekor (a címjegyzékek összeállításakor) nem állnak rendelkezésre az egyes megvalósítandó beruházási létesítmények műszaki tervei és költségvetései, részben pedig annak, hogy ezek hiányában alapulvett tervezési feladatok hiányosak, ill. az alkalmazott normatívák sok esetben helytelenek.

Nem tartozik szorosan a tárgyalt kérdéshöz, de megemlítjük, hogy a fentiek a kivitelezés vonalán is éreztetik hatásukat.

A Népgazdasági Tanács 1951. évben hozott 363. sz. határozata ellenére még ma is elég gyakori, hogy a teljes tervdokumentáció nemcsak a beruházások gazdasági tervezésekor, de még a kivitelezés megkezdésekor sem áll rendelkezésre.

A beruházások megvalósítása során további — szintén innen eredő — igen gyakori hiba, hogy a kivitelezés folyamán részleteiben elkészülő műszaki tervek és költségvetések sem tekinthetők kielégítőnek, részben a tervfeladat felületes, hiányos meghatározása, részben az előkészítő eljárás szabályainak be nem tartása, részben a tervező szervek számos esetben gondatlan munkája következtében. Emiatt igen gyakori az építés vonalán előforduló pót- és többletmunka, stb., amelyekre vonatkozóan azt a kérdést, hogy vajjon szükséges volt-e, vagy felesleges, még a legaprólékosabb egyedi műszaki ellenőrzés sem képes minden esetben eredménnyel eldönteni.

A beruházási építkezések költségeit sok esetben jelentősen növelő, említett tények alapvető okát abban látjuk, hogy a beruházási munkálatok

terve és a következő évek építkezéseivel kapcsolatos tervező- és kutatómunkák terve között nincs meg a szükséges összhang.

*

A *termelőerők helyes területi elosztása* is azok közé a kérdések közé sorolható, amelyet az 1952. évi beruházási tervmunka során nem oldottunk meg kielégítően. A területi tervezés még a beruházási tervmunka egyéb területének általános színvonalától is jelentősen elmaradt. A népgazdasági beruházások terve nincs minden részben felbontva megyékre, járássokra, stb.

Nem említve az országos jelentőségű és a jelentős beruházásokat, amelyeknek összefoglaló adatai egyáltalán nincsenek területileg bontva — még a helyi jelentőségű beruházásokra előirányzott összeg megyei felbontása körül is sokhelyütt bizonytalanság tapasztalható. Jóllehet egy-egy terület teljes tevékenységét felölelő úgynevezett komplex-tervek elkészítése rendkívül fontos, mert a területi párt- és állami szervek mozgósító, ellenőrző feladataikat nyilvánvalóan csupán ennek ismeretében tudják maradéktalanul ellátni.

A beruházások gazdasági tervezése néhány elvi és gyakorlati kérdésnek áttekintéséből megállapítható, hogy az 1952. évi beruházási tervmunka során — a jelenlegi adottságok között — nem éltünk kielégítően azokkal a lehetőségekkel, amelyeket a szocialista tervgazdálkodás számunkra biztosíthatna. A beruházások vonalán nem aknáztuk ki megfelelően a terv hatalmas mozgósító erejét, ami biztosítja, hogy a munkások és értelmiségiek a tervért vívott harc folyamán sikerrel küzdjék le a nehézségeket és biztosítsák egész népgazdaságunk további fellendülését. A beruházások 1952. évi tervezése vonalán nem érvényesült eléggé a szigorú központosítás és nem volt meg sok esetben a tervgazdaságban nélkülözhetetlen szigorú tervfegyelem. A tervkészítés munkájában tapasztalható hiányosságok, a nagyarányú időbeli lemaradás is mind erre utalnak.

III.

A beruházások gazdasági és műszaki tervezésének munkájában tapasztalható, csupán egy-két vonatkozásban tárgyalt hiányosságok természetesen megnehezítik a számbavétel és az ellenőrzés munkáját, s komoly mértékben kihatnak a beruházási statisztikai munka minőségére is.

A beruházási statisztika a népgazdasági beruházásokat, a beruházások megvalósításának folyamatát, e folyamat feltételeit és eredményeit tanulmányozza.

A beruházási statisztika alapvető feladata — a szocialista statisztika alapvető feladatából adódóan — a beruházási terv teljesítésének mérése, a beruházások megvalósítása terén tapasztalható hiányosságok és aránytalanságok feltárása, a tervszerűtlenség kimutatása. A beruházási statisztika fenti körülmények következtében a tervteljesítés méréséről azonban csupán globálisan ad értékelést. A tervek részleteiben való teljesítéséről csak azokon — az eléggé szűkkörű — területeken tud számot adni, amelyekre vonatkozóan a tervek rendelkezésre állnak. A beruházási statisztika sok vonatkozásban nem tudja eléggé feltárni a tartalékokat, nem tud rámutatni az esetleges lemaradásokra. Számos esetben nem tudja kellően értékelni a forintban és természetes mértékegységben rendelkezésre álló adatok közti helyes vagy helytelen arányt.

Ugyanakkor a műszaki tervek és költségvetések hiánya, ill. gyakori késedelmes elkészítése és sok esetben kielégítőnek nem tekinthető minősége — már a beruházások egyedi vizsgálatánál is rendkívül nagy problémát jelent, s korlátozza a statisztikai munka eredményességét:

a) megnehezíti a beruházások terjedelmének egyértelmű, megbízható értéki meghatározását;

b) pontatlanná (sok esetben alkalmazhatatlanná) teszi a folyamatos számbavétel során az objektum készültségi fokának meghatározását;

c) megnehezíti a beruházások értékelésének kérdését, a beruházások költségei alakulásának vizsgálatát, stb.

Nem kétséges, ha a statisztikai munkának e vonatkozásban nélkülözhetetlen előfeltételei megvalósulnának, a beruházási statisztika a terv minden részletében való teljesítéséről, összefüggéseiről jobban számot tudna adni, jobban rá tudna mutatni a konkrét hiányosságokra, jobban fel tudná tájni a lemaradásokat, s ezáltal komoly segítséget jelentene ahhoz, hogy a beruházásokat minden esetben határidőre, a beruházási eszközök legtakarékosabb felhasználásával valósítsuk meg.

*

Az 1952. év az ötéves terv döntő éve.

Az ötéves tervben előírt hatalmas beruházási feladatok minden vonatkozásban maradéktalan végrehajtása az 1952. évi beruházási program jó, helyes megvalósításától nagymértékben függ. Rendkívül fontos az 1952. évre eső feladatok közül az 1953. évi tervmunka helyes megszervezése és lebonyolítása, amelyet már most elindítottunk.

E cikkben a beruházások gazdasági és műszaki tervezése, valamint számbavétele és ellenőrzése vonalán tapasztalható hiányosságok közül csupán néhány kérdést ragadtunk ki. Azonban e néhány kérdés felvetése is rámutat arra, hogy a beruházások tervezésének és számbavételének munkája nem tart lépést a terv- és számbavételi munka egyéb területein elért eredményekkel és szocialista építőmunkánk hatalmas eredményei mögött elmarad.

Feladatunk — a szovjet elméleti és gyakorlati tapasztalatoknak az eddiginél sokkal alaposabb és eredményesebb felhasználásával — a beruházási terv- és számbavételi munka ma még számos vonatkozásban fennálló hiányosságainak megszüntetése, a munka színvonalának jelentős emelése, mert ezek is mind hozzájárulnak az ötéves tervünk megvalósítása során elért hatalmas eredmények továbbfejlesztéséhez.

SCHWARTNER MÁRTON

Az első statisztikai munka, mely részletesen, adatokkal, tényekkel írja le Magyarország területét, földrajzi viszonyait, lakosságát, gazdaságát és közigazgatását, a „Statistik des Königreichs Ungern“ — Magyarország statisztikája — Schwartner Márton munkája.

Schwartner Márton 1759-ben született Késmárkon. A pozsonyi, majd a soproni gimnáziumban végzett tanulmányai után Németországban, a göttingai egyetemen tanult 3 évig. Hazatérése után néhány évvel Sopronban tanár lett, majd a pesti egyetemre nevezték ki a diplomatika (oklevéltan) és a heraldika (címertan) tanárává.

A kapitalizmus fejlődése ebben az időben lép fel új követelményeivel a statisztikával szemben. A statisztikának akkor haladó, polgári irányzatát az angol politikai aritmetikusok képviselték. Vele szemben a középkori feudális „leíró“ statisztika irányzata Németországban még uralkodó nézet volt, mikor Schwartner a göttingai egyetemen végezte tanulmányait.

Schwartner munkásságának jelentőségét csak az európai statisztika korabeli helyzetének ismeretében lehet megérteni.

*

A feudalizmus korában, amikor a hatalom teljes egészében a földesurak kezében volt, a statisztika arra irányult, hogy pontosan kimutassa a feudális urak tulajdonát. Ezeket a leltárszerű feljegyzéseket mai értelemben nem is nevezhetjük statisztikának. A feudalizmus végkifejlődésének korában, a kapitalizmust megelőző felfedező utazások, a világkereskedelem kibontakozásának idején, sok statisztikai munka jelenik meg, amely a korabeli érdeklődésnek megfelelően, idgen országok földrajzi és politikai leírását tartalmazzák. A statisztikai vizsgálatnak ezt a korai kapitalizmus szükségletének megfelelő irányzatát a Németországban uralkodó leíró iskola megmerevítette, „üres skolasztikus tudománnyá“ alakította át. Ennek az irányzatnak központja a göttingai egyetem volt. Innen kerültek ki a leíró iskola legnevezetesebb képviselői, így Achenwall (1719—1772), aki a göttingai egyetemen tartott előadásaiban a statisztika főcéljaként „az állam szempontjából figyelemreméltó dolgok“ leírását hirdette. A leíróiskola törekvése volt, hogy a fennálló porosz monarchia „ésszerűségét“ és a feudális rendszer megdönthetlenségét hirdesse. Elméletük szerint a statisztikának a jelen állam nevezetességeit kell leírni. Így kívánták dogmatikus módon megátolni, hogy a statisztika bizonyos összehasonlításokat végezhesen, összefüggéseket kimutathasson. Megvetéssel bántak a számokkal és helyettük különböző alsó-, közép- és felsőfokú jelzőkkel igyekeztek a nevezetességeket leírni. A leíró statisztika e tételeinek meddőségét, tarthatatlanságát felismerte Schlözer is, ennek az irányzatnak utolsó kiemelkedő képviselője.

Felállította azt a követelményt, hogy „az állam jólétének anyagi tényezőit vizsgálódás tárgyává kell tenni“, Schlözer hangoztatta már, hogy bár csak „tényeket“ kívánnak a statisztikától, mégis meg kell említeni az okokat és következményeket, már csak annak bizonyítására is, hogy az adott jelenség valóban fontos statisztikai szempontból. Elengedhetetlennek tartotta a statisztikai munkában a számok alkalmazását. Schlözer azonban megállapításait nem valósította meg következetesen a gyakorlatban. A leíróiskolával szemben a statisztika „kutató“ irányzatának képviselői, a politikai aritmetikusok, a társadalmi és gazdasági életben előforduló számok mennyiségi összefüggései felé fordították figyelmüket és ezzel a burzsoázia statisztika alapjait rakták le. Az angol politikai aritmetikusok első nagy képviselője William Petty közgazdász volt, akiről Marx azt mondta, hogy a „statisztika feltalálója“. Petty — mondja Marx — „ahelyett, hogy egy csomó közép- és felsőfokban lévő szót és spekulatív érvet hordott volna össze, számokban, súlyokban és mértékekben kezdett beszélni és kizárólag az érzékelhető, tapasztalati életből vett érveket használta.“¹

A politikai aritmetikusok feladatuknak tekintették a társadalmi élet törvényszerűségeit kutatni, megmagyarázni és a burzsoázia érdekében felhasználni. A kutatás eszközeként felhasználták a matematikát és igyekeztek kimutatni a különböző jelenségekben mutatkozó szabályszerűségeket — különösen a népmozgalom terén.

A két irányzat — a leíró és a kutató statisztika irányzata — egymástól meglehetősen függetlenül fejlődött. A kutató statisztika hatásai mutatkoztak ugyan a leíró statisztikusok táborában, ez a hatás azonban csak általában elméleti megállapításokban jutott kifejezésre. A leíró iskola hívei harcoltak a számokat alkalmazó, általuk „alacsonyabb rendűnek“ tartott statisztika és a „táblázat gyártó“ statisztikusok ellen. Az első munka, mely egy ország statisztikai leírásánál — ami végeredményben leíró statisztikai műfaj — a gyakorlatban is alkalmazta a politikai aritmetikusok módszereit: Schwartner Márton „Magyarország statisztikája“ volt.

*

Schwartner Mártont a hazája iránti szeretet és az a törekvés, hogy Magyarországot megismertesse a külfölddel, vezette arra, hogy az országról részletes leírást készítsen. Az ország gazdasági és politikai elmaradottságát látva, rá akart mutatni azokra a lehetőségekre, melyek kiaknázásával Magyarország semmivel sem maradna el az akkor fejlettebb nyugati államoktól.

Az ország ipara fejletlen volt, megrekedt a feudalizmus mocsarában.

Az ebben az időben végzett statisztikai munkák az udvar célkitűzéseinek megfelelően olyan összeírásokra szorítottak, amelyekből az ország felvevőképességét, iparát és külkereskedelmi kapcsolatait igyekeztek megállapítani, hogy ezek ismeretében szabályozzák az Ausztria és Magyarország közti vámrendszert, korlátozzák Magyarországnak más országokkal fennálló kereskedelmi kapcsolatait és ipari fejlődését.

A francia forradalom hatása alatt az értelmiség legjobbjai ebben az időben már felismerik a polgári haladás szükségességét. A Martinovics-féle összeesküvés viszonylag szűk körre terjedt ki, de az általuk terjesztett forradalmi eszmék hamar ismertté lettek az értelmiség körében. „Az arisztó-

¹ Marx: A politikai gazdaságtan bírálatához.

kraták titkárai, a helytartótanács tisztviselői, ügyvédek, jurátusok, a zempléni, szabolcsi kismemesség és a magyar írók nagy többsége lelkesedik a francia szabadság eszméiért. 1780—81-ben két év alatt 500 könyv jelenik meg: Martinovics munkája, melyben a nemesség és papság minden jogainak eltörlését követeli, 5000 példányban fogy el.²

Schwartner Márton ebben a történelmi légkörben fog hozzá, hogy hazáját az ismeretlenség sötétjéből kiemelje és egész Európa számára bemutassa. Ezért írja művét német nyelven, majd később kiadják franciául is. „Minden honfinak jogában áll, oly nyelvet választani műveinek írására, mely által meghallgattatását leginkább reméli.“ — írja.

A „Magyarország statisztikája“ c. munka a hosszadalmas cenzúra miatt csak 1798-ban jelent meg, bár Schwartner 1796-ban befejezte. A második kiadás 1809-ben látott napvilágot.

A könyv első része részletesen leírja Magyarországot földjét, népességét, „gazdaságát“, iparát és kereskedelmét. A második részben az ország politikai alkotmányát és végül a harmadik részben kormányzatát és közigazgatását tárgyalja.

Schwartner munkáját a leíró statisztikai iskola által felállított mérve skolasztikus sémák szerint építette fel. A csoportosítások megalkotásánál az első csoportba azokat a „nevezetességeket“ sorolta, melyek az állam „erőit“ alkották. Ezek a föld, a nép és a termékek. Föld alatt a területet, a hegy- és vízrajzi fekvést értette. Nép alatt mind az álló, mind a mozgó népességet. A „termékek“ elnevezés alatt a gazdaságnak majdnem minden fontosabb ágát felsorolja: a mezőgazdaságot, erdészetet, állattenyésztést, bányászatot, ipart és a kereskedelmet. Schwartner felismerte és külön hangsúlyozta is, hogy az utóbbi két csoport a statisztika legfontosabb része, különösen a „politikusra nézve az“, aki ennek alapján messzemenő következtetéseket vonhat le. Maga is, annak ellenére, hogy kevés adat áll rendelkezésére, megkísérel következtetéseket levonni. Itt mutatkozik meg Schwartnernek az a kimagasló érdeme, hogy az elavult német leíró statisztikai módszert összekapcsolta az angol aritmetikai módszerrel, mely feladatául a kutatást, az összefüggések keresését és az adatok összefüggéseiből való következtetéseket tűzte ki.

Magyarország földjét tekintve először a természetes és mesterséges határokat, végül az egyes vidékeket írja le. Azután a termőföldről, a folyókról, tavakról és mocsarakról, végül az ország éghajlatáról szól.

Schwartner munkájának legértékesebb része a népességről összegyűjtött adatai. Az 1785, 1786 és 1787-ben a nemesség befoglalásával és később az 1802—1805. években a nemesség kihagyásával végzett népszámlálások alapján igyekezett megállapítani Magyarországot népességét. A terület és népesség viszonyának kutatásánál igyekezett megállapítani a viszonylagos népsűrűséget, melyet négyszögmérőföldre számított. Ennek pontosságához természetesen kétség fér, mivel sem a területre, sem a népességre vonatkozóan megbízható adatok nem álltak rendelkezésére. A népesség vizsgálata alapján arra az általános következtetésre jut, hogy Magyarország népessége jelentős mértékben szaporodik. Számítása szerint a közegészségügy viszonyainak megjavításával 50 évi béke mellett a lakosság száma megkétszereződhet.

² Módszertan: 400 év küzdelem az önálló Magyarorszáért. Szikra, 1951, 103. old.

A halálozási arányszámra vonatkozó adatai szörnyű képet festenek a tömegek akkori helyzetéről. 1784—1793-ban Temesváron például 1000 lélekre 86 halálozás esett. Péterváradon 1788—1793-ban a halálozási arányszám 166 volt.

A hiányos népmozgalmi adatok közül az erdélyi nagyfejedelemségre vonatkozó rész a legrészletesebb (II. kiadás) és mint Schwartner maga mondja, a legmegbízhatóbb. Erdélyre vonatkozóan sikerült összegyűjtenie az 1802. évi keresztelések, élveszületések, halálozások és házasságok számát. Eszerint 1802-ben Erdélyben összesen 52 095 volt az élveszületések és 41 703 a halálozások száma.

Gömör és Kishont megyék nagy gyermekhalandóságát tekintve megjegyzi, hogy a nagy gyermekáldás, a magas születési arányszám nem elegendő, ha az újszülötteket „az ápolás hiánya megfojtja“. Schwartner adataiból kiviláglik, hogy Selmecbányán és Pesten nagyobb volt a halandóság, mint a születések száma.

A népesség összlétszáma 1787-ben — Erdély és a végvidék nélkül. — 7 116 789 volt. Erdély és a katonai végvidékek lakosságának száma mintegy 2 millió volt.

Erdemes megemlíteni a városok lakosainak a számát. A legnagyobb városoknak, Debrecennek, Budának, Pestnek, Pozsonynak, Szegednek és Szabadkának 20—30 ezer lakosuk volt. 16—20 ezer lakosú városok voltak Selmecbánya, Komárom, Győr, Sopron, Székesfehérvár, Ujvidék, Zombor, Temesvár és Szatmárnémeti.

Schwartner vizsgálat alá vette a népesség megoszlását a város és a falu között is. Az arány szerinte 1 : 19. Ezzel kapcsolatban megállapítja: „Magyarország városi iparra nézve szegény ország“. Az ötven szabad királyi városban és Fiumében mintegy 425 000 lakos élt.

A népesség életviszonyainak megismeréséhez szükségesnek tartja a foglalkozás szerinti megoszlás megállapítását. Erre nézve azonban csak töredékes adatok álltak rendelkezésére. Első helyen a papságot vizsgálja, a különböző vallások sorrendjében. A papság után a hivatalnokok megoszlását vizsgálja. A hivatalnokok csoportjához sorolja a köztisztviselőket, az oktatókkal foglalkozókat, az ügyvédeket és a servi nobilium, szolgákat.

A hivatalnokok megoszlása foglalkozás szerint:

Iskolai hivatalnokok és tanítók	8.000
Köztisztviselők	28.463
Ügyvédek	2.000
Servi nobilium	110.085
<i>Összesen</i>	<i>148.548</i>

Az adatokból kiderül, hogy a régi rendi Magyarországon milyen csekély számmal szerepeltek az oktatásban dolgozók. A XVIII. század végén mindössze 8000 „iskolai hivatalnok és tanító“ volt az országban. Ugyanakkor az ügyvédek száma egy negyede volt a tanítók számának. A köztisztviselők, és az arisztokraták szolgálatában lévők száma közel 140 000 volt, tehát mintegy tizenkét és félszerese az oktató személyzetnek.

Schwartner megkülönbözteti a jövedelemből élőket is, de ezekre vonatkozóan nem tud adatokat felhozni. Az 1785. évi népszámlálás alapján a világi nemesség számát 162 947 férfiban állapítja meg. Ismerteti az iparral és a kereskedelemmel foglalkozókat is. Ez nagyrészt szöveges leírás, kevés számszerű adattal.

Az 1785. évi számlálás szerint 83 811 „városi polgárt“ (iparost) írtak össze a falusi iparosokkal együtt. 1777-ben az országos hatóságok tudomása szerint még csak 13 934 céhmester, 12 316 segéd és 4671 mesteres volt a városokban, tehát összesen mintegy 31 000. Az 1785-ben összeírt „városi polgárok“ mintegy fele azonban, Schwartner szerint, földművelésből élt, így tehát az 1775 és 1785 közt eltelt évtized alatt az iparosok száma mintegy 10 000 fővel növekedett.

A gyárakban dolgozó munkások száma Schwartner szerint 9395 volt. Ez világosan mutatja iparunk elmaradottságát. Angliában néhány textilgyárban több munkást foglalkoztattak, mint az egész magyar birodalomban. Fényes Elek szerint mintegy ötven évvel később a „gyárdolgozók“ száma még mindig csak 23 400 volt.

Az 1805-i népszámláláskor felvett korviszonyokról csak rövid említést tesz.

Schwartner az állónépességnek csaknem minden mozzanatát vizsgálat alá vette. Így a lakosság összlétszámát, a tényleges és viszonylagos népességet, a népesség megoszlását nemzetiségi és vallási jelleg szerint, valamint a foglalkozás szerinti megoszlást. Adatok hiányában csak általánosságban foglalkozott a népesség megoszlásával a kor és családi állapot szerint, Süßmilch hatása alatt a nemek arányát egyenlőnek vette. Annak ellenére, hogy a népességre vonatkozóan igen kevés adat állott rendelkezésre, viszonylag elfogadható képet rajzolt az állónépességről.

Schwartner általános anyakönyvi feljegyzésekkel nem rendelkezett, emiatt az egész országra nézve nem tudott a népmozgalomra vonatkozóan következtetéseket levonni. Egyes országrészekre azonban a meglévő adatok alapján a születés, házasság és halálozás viszonyát kutatta.

A népesség vizsgálata után a gazdasági viszonyokra tér át. A termékeket természetes és mesterséges termékekre osztja. A természetes termékekhez sorolja az állat-, ásvány- és növényvilágot, a mesterséges termékekhez sorolja az ipart.

A gazdasági statisztika harmadik ágaként „a növényvilágból való természetes termékek“ elnevezés alatt vizsgálja a mezőgazdaságot és az erdészetet. A mezőgazdaságnál kitér a gabona vetésterületére, a hüvelyes veteményekre, a kapásnövényekre és kertészetre, a takarmánynövényekre, a bortermelésre, gyümölcsstermesztésre és az erdészetnél a fogyasztás mennyiségére is. A „kereskedelmi növények“ csoportjában kiemeli a lent és a dohányt. Az adatokhoz csaknem mindenütt megjegyzéseket fűz, rámutatva a gazdasági viszonyok gyenge oldalaira, melyeknek orvoslását sürgeti.

Az iparnál kézi-, gép- és gyáripart különböztet meg. A kéziiparról kevés adatot sikerült összegyűjtenie, itt csupán a céhekre szorítkozhatott és ezenkívül Pest és Debrecen város iparosainak számát tudta megadni mesterségük szerint csoportosítva.

A gazdasági statisztika tárgyalása ezzel véget is ér. Az általa említett „nevezetességek“ azt bizonyítják, hogy Schwartner figyelmét nem kerülte el

a gazdasági élet egyetlen ága sem. Hogy ezen a területen nem tudott nagyobb tudományos eredményt elérni, hogy adatai hézagosak és helyenként pusztán szöveges leírásra szorítkozik, az az ország elmaradt gazdasági és politikai viszonyaira vet fényt és nem róható fel Schwartner hibájául.

Schwartner könyvében harmadik tárgyként az állam alkotmányát, közjogát, végül a kormányzatot és közigazgatást vette. Schwartner munkájának ez a része teljesen a leíró statisztika hatására mutat és így ennek inkább történeti értéke van. Az akkori német egyetemi statisztikai iskolának megfelelően Schwartner is nélkülözhetetlennek tartotta az államigazgatás, az alkotmány, a közjog és a közigazgatás szervezetének részletes leírását.

*

Schwartnernek hatalmas akadályokat kellett leküzdenie ahhoz, hogy az országot megismerhesse, hogy a munkájában felsorolt számtalan adatot összeszedje. Fáradozásai nem mindig jártak sikerrel. Ennek ellenére, ahol csak lehetőség nyílt rá, igyekezett összehasonlító adatokat is közölni és következtetéseket levonni. Így megállapítja hazánk népességének szaporodását, az ipar térhódítását a vidéken és ezzel egyidőben az ipar elmaradottságát országos viszonylatban, stb.

Az adatok nagy részét saját adatgyűjtése, megfigyelései, utazásai révén és valószínűleg a közigazgatás igénybevételével szerezte be. Ezenkívül felhasználta az állami okiratokat, melyeket — a leíró statisztika elveinek megfelelően — a statisztika leggazdagabb forrásainak tekintett és amelyek az alaptörvényeket, a rendeleteket, alapítóleveleket, békekötéseket, szerződéseket foglalják magukban. Felhasználta az országgyűlés, a püspöki és megyei gyűlések jegyzőkönyveit is. Széleskörű műveltségére jellemző, hogy felhasználta az ország leírását tartalmazó valamennyi hazai történeti, földrajzi és egyéb irodalmi terméket, ezenkívül a külföldi útleírásokat is, melyekben hazánkról szó volt. Ismerte az egész európai irodalmat és minden Magyarországra vonatkozó írást kritika alá vett.

A cenzúra azonkívül, hogy a könyv kiadását mintegy két évig halogatta, több részt töröltetett, vagy önkényesen belejavított. Emiatt helyenként hézagok a munka, sokszor pedig ellentmondásokat tartalmaz.

*

Schwartner a leíróstatisztika irányzatát a göttingai egyetemen ismerte meg. Eleinte teljesen a német egyetemi statisztikai iskola hatása alá került, azonban hamar felismerte ennek a módszernek elavultságát és Magyarország leírásában nem követte szigorúan a leíróstatisztika elméleti meghatározásait. Ennek köszönhető, hogy nem szorítkozott csupán a jelen állapotok egyszerű leírására, hanem az összefüggések kutatása közben történeti távlatokat is igyekezett bemutatni.

Schwartner még a német statisztika hatása alatt áll, de felismeri az új irányzat jelentőségét. A politikai állapotokat a statisztika egyik legfontosabb tárgyának tekinti, de ugyanilyen fontosságot tulajdonít a gazdasági és társadalmi viszonyoknak, amelyeket hivatalos statisztika hiányában saját kutatásai nyomán kellett megfigyelnie. A leíró és kutató iránynak ez az összeolvasztása Schwartner legnagyobb érdeme. Schwartner a politikai arit-

metikusok felfogását csak a népességi statisztikában kívánta érvényesíteni, ennek ellenére egész művén — kivéve természetesen a közjogi részt — érvényesült a kutató irányzat hatása. Schwartner egész statisztikáján meglátszik a törekvés a két irányzat összeegyeztetésére. A népességi, különösen a népmozgalmi statisztika, Schwartnernél megfelelő területet kapott.

Schwartner előadási módja — annak az elvnek megfelelően, mely szerint egyesíteni kívánta a leíró és kutató statisztikai irányzatok előnyös oldalait — a szöveges leírás, szövegekzi számkok és ritkán táblázatok. Több helyen panaszkodik a számadatok hiányára.

Schwartner Márton jelentősége az európai statisztika fejlődésében az, hogy alkalmazni kívánta a leíróstatisztikában a politikai aritmetikusok módszerét.

Schwartner Márton műve a XIX. század elejei magyar tudományos irodalom egyik legjelentősebb alkotása. Könyve a nemzetj megújhdás korának számottevő szellemi terméke, mely azt a célt szolgálta, hogy általa megismerjék az országot, a hazát, melynek haladószellemű polgárai értelmiségi jólétének emeléséről most kezdtek először tudatosan gondolkodni.

Megjelent a

STATISZTIKAI TÁJÉKOZTATÓ

1952. évi 2. száma

Összefoglaló adatokat tartalmaz az öt éves terv harmadik évének első negyedéről, a Szovjetunió hatalmas iramú fejlődéséről és a szocializmust építő népi demokráciákról. „Kapitalista országok“ című rovata statisztikai adatokkal mutatja be az imperialista tábor belső ellentéteit, háborús készülődését és a kizsákmányolt dolgozók növekvő nyomorát

Ára: 5.— Ft

Kapható IBUSz-pavilonokban és a Statisztikai Kiadóvállalatnál
(Budapest II, Keleti Károly u. 5. I. 1. Telefon: 358—530, 130-as mellék)

A KÖZSÉGI NYILVÁNTARTÁSOK RENDEZÉSE

I.

A tanácsi igazgatás hosszú ideig nélkülözte az eredményes vezetést biztosító, jól megszervezett, gyors és hiteles statisztikát. Ennek oka az volt, hogy a minisztériumokban nem volt megfelelő statisztikai szervezet, amely biztosította volna a kiadott adatkérések szakszerűségét, figyelemmel kísérte volna azokat az igényeket, melyek égető sürgősséggel követelték a helyi tanácsokat feleslegesen megterhelő bürokratikus adatgyűjtések megnyirbálását. Így nem csodálható, hogy a kontár-módra megszervezett adatgyűjtések a tanácsok dolgozóiban nem tudatosították a szocialista statisztika fogalmát és célkitűzéseit.

A Központi Statisztikai Hivatal a szocialista statisztika kialakításáért folytatott munkája során, a szovjet statisztika útmutatásai szerint, egyik legfontosabb kérdésnek tekintette a felesleges és kontár-statisztikák elleni harcot. Népgazdasági Tanácsi határozatok egész sora intézkedett a statisztikai munka megjavításával kapcsolatos kérdésekről. A Statisztikai Szemle, az Állam- és Igazgatás, a statisztikai értesítők, a Tanácsok c. lapok, sorozatosan közölték azokat a cikkeket, melyek tisztázták a szocialista statisztika alapvető követelményeit. A harc eredményeként — különösen a statisztikai munka decentralizálásáról szóló 21/1951. sz. N. T. határozat végrehajtása után, amely biztosította a minisztériumi, megyei és járási statisztikai hálózat kiépítését — a megyei és járási tanácsoknál lényegesen megjavult a statisztikai munka. Sajnos, még nem mondhatjuk el ugyanezt a községi tanácsokra vonatkozóan. Itt a hivatalos statisztikai szolgálat által végrehajtott összeírásokat kivéve, az adatoknak legtöbbször nincs bizonylati alátámasztásuk. Igaz, hogy ennek nemcsak a községi tanácsok az okai.

A különböző főhatóságoktól naponta érkeznek felhívások, adatkérések, melyek csupán a jelentési határidőt tűzik ki pontosan, de az adatszolgáltatás mikéntjére, arra, hogy a községi tanács honnan, milyen forrásból, milyen módon adjon a kérdőívre választ — nem tartalmaznak útbaigazítást. Sokszor a kért adatok fogalmi meghatározása sem szabatos. Nem csoda tehát, hogy a szolgáltatott jelentések ennek megfelelően csak a kontár-statisztikák számát növelik, aláásva még a pontos fogalmi meghatározásokkal dolgozó hivatalos statisztikai összeírások fegyelmét is.

A községi vezetők többnyire nem tudják, hogy a községek által szolgáltatott adatok, jelentések szakszerűsége csak úgy biztosítható, ha mind a mezőgazdasági, ipari, kereskedelmi, mind a szociális, kulturális igazgatás vonalán gondoskodnak a statisztikai adatok megbízhatóságát, pontosságát biztosító községi nyilvántartások felépítéséről és folyamatos vezetéséről.

A minisztériumok elhanyagolják a kért adatok ellenőrzését, a községeknél lefolytatott hivatalvizsgálatok csupán formálisan konstatálják a

különböző jogszabályokban elrendelt nyilvántartások felfektetését, de a nyilvántartás vezetésére, az adatok hitelességének megállapítására már nem terjed ki a vizsgálatot tartók figyelme.

A községek jelenleg vezetett nyilvántartásai nagyrészt elavultak, gyakorlati célokra, operatív intézkedésekre használhatatlannak, csak a bürokráciát növelik. Igen sok még a reakciós rendszerből megmaradt, a szocialista igazgatás követelményeinek meg nem felelő nyilvántartás. Olyan fontos körülményekre nézve, melyek lényeges kellékei a községi viszonyoknak, nincs a községnek pontos nyilvántartása (pl. népességi nyilvántartás, épületnyilvántartás). Kevésbé fontos, sőt lényegtelen kérdésekről viszont feleslegesen sok a községi nyilvántartás. Ezek a nyilvántartások rengeteg pazarlást jelentenek anyagban, munkaerőben és időben, ezért rendet kell köztük teremteni.

A nyilvántartások és jelentések körüli állapotokra a Statisztikai Hivatal is későn figyelt fel. A különböző kontár-statisztikák, felesleges, vagy használhatatlan telefon, távirati és írásbeli jelentések már-már veszélyeztették a községi tanács vezető, irányító munkáját. A sok jelentés teljesítése és nyilvántartás vezetése lehetetlenné tette azt, hogy a községi vezetők munkájukat eredményesen végezzék. Ennek következtében lazán, felületesen kezelték az egész nyilvántartó- és jelentő-szolgálatot. Nem egy községnél maradtak le a legfontosabb, a begyűjtési nyilvántartások rendbehozatalával, nem egy község volt, ahol taláalomra, a dűlőfelelősök és mezőőrök megkérdezése nélkül, jelentették a tavaszi mezőgazdasági munkák állását.

II.

Amellett, hogy a községeknél vezetett nyilvántartásokról megállapítjuk, hogy ezek száma túlságosan sok, hogy igen sok a felesleges bürokratikus nyilvántartás, azt is meg kell állapítanunk, hogy *a községek a gyűjtött, vagy feljegyzett adatokat minden rendszer nélkül kezelik. Nincs biztosítva a különböző felsőbb szervek részére vezetett nyilvántartások (pl. a pénzügyi, és az építészeti, avagy a begyűjtési és a pénzügyi nyilvántartások) közötti összhang. A községek a felsőbb szervek számára szükséges adatokat nem úgy tartják nyilván, hogy az adatok valamennyi érdekelt főhatóság igényeit kielégítenék. A legtöbb nyilvántartásban nincs biztosítva az adatok vezetésének és az adatok összesíthetőségének folyamatosága, ezért a nyilvántartások adataiból a községi vezetők nem kapnak olyan képet, mely időről-időre megmutatná a községek gazdálkodásában elért eredményeket vagy hiányosságokat.*

Talán az egész községi nyilvántartási rendszer legnagyobb hiányosságaként azt kell megemlíteni, hogy igen sok községnél a gazdasági nyilvántartások alapjait képező kataszteri nyilvántartások rosszak. Elmaradnak az élet mögött. Nem ritkán egy-egy esztendő eltelik, amíg a kataszteri nyilvántartásokon a szükséges változásokat átvezetik. Ez a nehézség lehetetlenné teszi a gazdajármű és a begyűjtési nyilvántartás alapadatainak pontos felfektetését.

Nem jó a jelenlegi nyilvántartási rendszer azért sem, mert *a nyilvántartó és jelentőszolgálat között nincs meg a szükséges összhang, legfőképpen pedig a nyilvántartások adataiból készülő jelentések időbeli összhangja.*

Számos olyan nyilvántartás van, amelyeknél a nyilvántartott tárgykör lehetővé tenné az összevonást. Így pl. összevonható az eddig külön-külön nyilvántartásban szereplő hadirokkantak, hadiövezgyek, szülőföldön adóhárkák, hadigondozott családtagok, járadékmgváltásban részesülő hadirokkantak nyilvántartása.

Végül: a nyilvántartó munka nem kapcsolódik bele szervezen a községi ügyvitelbe, attól idegen, gazdátlan. *Nincs biztosítva az egész nyilvántartó munka feletti felügyelet és ellenőrzés sem.*

III.

A községi nyilvántartások számának csökkentésére egy ízben már törvényt intézkedés. 1948-ban a Belügyminisztérium vizsgálat alá vette a községek által vezetett nyilvántartásokat és 124 nyilvántartást eltörölt. Ez a rendezés azonban nem biztosította a különböző nyilvántartások összhangját, a szükséges statisztikai szempontok érvényrejutását, ezért nem hozta meg azt az eredményt, amely megalapozta volna a községi tanácsok jó munkáját a nyilvántartó és a jelentőszolgálat terén.

Az 1948. évi rendezés még mindig 78 féle nyilvántartás vezetésére kötelezte a községeket. Ezek között maradtak szép számmal még a Ferencz József alatti időkben elrendelt nyilvántartások is. Így az 56/1896. V. K. M. rendelet alapján a községeknek vezetniök kellene „az egyelőre meg nem állapított vallású gyermekek nyilvántartását”. Köztudomású, hogy ez a kérdés az állam és egyházügy kérdéseinek rendezésével már rég a múlté. A 15 000/1916. B. M. rendelet értelmében nyilvántartást kellene vezetniök a községeknek a kóbor-cigányokról, hogy így a katonai kötelezettség teljesítését ellenőrizzék. Az 1894. XII. t. c. 235. §. alapján még ma is vezetni kell a községeknek a háziállatok olyan nyilvántartását, mely szerint a rideg állattenyésztésnek megfelelően a legelőre való kihajtás előtti és utáni állapotnak megfelelően, faj és kor szerint kell a pásztorok adatai alapján az állatokat nyilvántartani. A 48 000/1894. F. M. rendelet 19. §. szerint nyilvántartást kell vezetniök a községeknek a pásztorokról is a következő adatokkal: szolgálatbalépés ideje, a munkaadó neve, lakhelye, a pásztor neve és lakhelye, a fogadalomtétel ideje, a szolgálat tartama, a legelő megnevezése, az elbocsátás ideje, s oka. Őrzik és helyenként vezetik a községek a kihágási eljárás során elkobzott, gazdátlan jószágok nyilvántartását annak ellenére, hogy kihágást a községi bírások már nem állapít meg.

Őrzik a községekben a 8150/1945. M. E. rendelet alapján a szomszédos államok területéről átköltözöttek nyilvántartását, melyet 1945-ben a Népgondozó Hivatal rendszeresített az átköltözött személyek vagyonának és az őket ért károsodásnak a nyilvántartásbavételére. Az 5080/1945. M. E. rendelet alapján vezetni kellene az 1937. december 31-i határokon kívül eső területekről visszatért közalkalmazottak (név, hivatali állás, szolgálati hely, ennek alkalmazása mikor történt, stb.) adatait. Ezt a nyilvántartást is a Népgondozó Hivatal rendszeresítette annakidején a közalkalmazottak igazolása céljából.

IV.

A felsorolt példák is bizonyítják, hogy az 1948-as rendezés nem teremtett teljes rendet a községi nyilvántartások között. Ezek a bürokratikus nyilvántartások még mindig ott porosodnak a tanácsházakban, őrzik őket, mint valami ereklyét, külön erre a célra készült karton-nyilvántartó dobozban.

1948. óta a nyilvántartások száma lényegesen emelkedett. Ma már ismét a 200-at közelíti meg azoknak a nyilvántartásoknak száma, melyeket a községeknek vezetniök kellene. A minisztériumok statisztikai osztályai nem tartják nyilván, hogy a minisztérium és a megyei, járási szervek milyen ada-

tokat kérnek a községektől, ezek milyen munkaterhet jelentenek a községeknek. Ezen a téren egy főhatóság sem hangolta össze a különböző szervek igényeit. Nem kísérté figyelemmel, hogy az igazgatás új igényeivel, egy új nyilvántartás felfektetésével, gondoskodni kell arról is, hogy a régit, az elavultat kiselejtezzék, de legalább arról történjék intézkedés, hogy a községeknek ezeket továbbvezetniök ne kelljen. Mindezek következtében nincs egység a falusi nyilvántartások körül.

A Hivatal kiküldöttei egyes községekben történt ellenőrző kiszállásai során bőséges anyagot találtak arra vonatkozóan, hogy milyen mérhetetlenül elburjánzott újra a felesleges nyilvántartás és jelentés, a papírforma szerinti vezetés a községi tanácsoknál.

Tiszaoszlár községben, — a járási tanács utasítására — az országban rendszeresített panaszkönyv és a dolgozók írásban beadott panaszainak beiktatása mellett külön nyilvántartást vezetnek a dolgozók által benyújtott panaszokról. Annak ellenére, hogy a község jelentése hónapról-hónapra nemleges, havi jelentést kér a járási tanács a községben működő egyesületekről. Egyes községekben a Hivatal kiküldöttei a baromfiakról is találtak nyilvántartást. Tiszaoszláron a szarvasmarhanyilvántartás és havi jelentés mellett a járási tanács a lovakról és juhokról is kér negyedévenként jelentést. Megfelelő nyilvántartás természetesen nincs rendszeresítve.

Abaujszántó község havonta nyilvántartja és jelenti a járásnak a könyvtári olvasók számát.

A különböző községekben tartott vizsgálatok eredményeképpen csupán a mezőgazdasági igazgatás tárgykörében 48-féle nyilvántartást találtak a Hivatal kiküldöttei. Ehhez hasonló számot ér el a különböző személyi nyilvántartások száma (51).

Ezek között a nyilvántartások között a Statisztikai Hivatal a Belügyminisztériummal és a Földművelésügyi Minisztériummal való gyors egyeztetés után 29 olyan nyilvántartást talált, mely azonnali hatállyal megszüntethető. Így, többek között a köztisztviselői arcképes igazolványt igénylő hadirokkantak, a háborús polgári gondozottak, a törkölybor készítéséről tett bejelentések, a gazdasági „cselédkönyvek”, a mezőgazdasági munkások vasúti menetdíjkedvezményeinek nyilvántartása.

V.

A Népgazdasági Tanács észrevette azokat a káros, bürokratikus jelenségeket, amelyek a községi nyilvántartások körül uralkodnak. A Központi Statisztikai Hivatal 1952. évi munkatervéről szóló 67/7/1952. sz. N. T. határozat intézkedik arról, hogy a falusi tanácsok nyilvántartási munkáját csökkenteni, egyszerűsíteni kell.

A Hivatal a Népgazdasági Tanács határozata alapján megindította a munkát, és az új nyilvántartási rendszer elkészítésénél a Szovjetunió egységes falusi nyilvántartási rendszerére támaszkodik.

A Szovjetunió egységes, szocialista számviteli rendszerének egyik legfontosabb része a falusi szovjetek elsődleges nyilvántartása. A szovjet falusi tanácsok nyilvántartási rendszerében biztosítva van az adatok hitelessége, folyamatosága, a statisztikai fejelem, az ellenőrzés, a rendszer egységesége, a különböző tárcák igényei közötti kölcsönös összefüggés.

A Szovjetunió Népbiztosi Tanácsának 1934. június hó 26-án kiadott rendelete valamennyi falusi szovjet részére egységes, kötelező elsődleges nyil-

vántartási rendszert állapít meg. A rendelet kimondja, hogy a falusi szovjetek nyilvántartásai hivatalos okmányok és az okmányokban tilos bármiféle törést, írásbeli megjegyzéssel nem igazolt javítást végezni.

A Központi Statisztikai Hivatal kerületi felügyelőinek kötelessége, hogy a véteksek felelősségvonnása céljából haladéktalanul jelentsék az ügyészségi szerveknek, ha valahol a nyilvántartást rendetlenül vezetik, vagy ha hamisítást kimerítő visszaélést, vagy hanyagságot tapasztalnak.

A Szovjetunióban külön nyilvántartási rendszer van a városi és külön a községi szovjétekre nézve.

A községi szovjétek a gazdaságokról két nyilvántartó könyvet vezetnek. Az egyik a kolhozparasztok, a munkások és alkalmazottak és a szövetkezetbe szervezett iparosok gazdaságának nyilvántartására szolgál; a másikat az egyéni parasztgazdaságok, a szövetkezeten kívüli iparosok, egyéb gazdaságok nyilvántartására használják. A könyvek rendszerint három évre szólnak.

A nyilvántartókönyvekben minden egyes gazdaság számára külön egyéni lapot nyitnak. Az adatokat minden évben december 1-i állapotnak megfelelően közvetlenül kikérdezés útján állapítják meg a községi tanács titkárai. A gazdaságnylvántartási könyv gazdaságonként a következő fejezeteket tartalmazza: 1. a családtagok jegyzéke, 2. épületek, 3. földterület, 4. vetések és ültetvények, 5. méhészet, 6. állatállomány.

A „családtagok jegyzéke“ című rovatba csak az állandó lakosok demografiai adatai (nem, kor, születési hely, írni-olvasni tudás, iskolai végzettség, szakképzettség, foglalkozás, munkahely, testi fogyatkozás) szerepelnek.

A népszámlálások közötti időszakra vonatkozólag a népesség lélekszáma a nyilvántartások alapján állapítható meg.

Az ideiglenesen jelenlévő népesség nyilvántartására külön jegyzék szolgál.

Az állatállományra vonatkozó adatokat a K. S. H. részére és a begyűjtési szervek részére évenként a január 1-i állatösszeírások adatai alapján kell helyesbíteni. Ezenkívül a községi tanács titkárának évközben június 1-én is ellenőrizni kell a bevezetett adatok helyességét. A vetésterületre vonatkozó adatokat szintén összeírás alapján vezetik.

A falusi tanácsok által vezetett fenti nyilvántartások az alapjai a felettes szervek részére küldött beszámolójelentéseknek. A gazdasági nyilvántartókönyvek alapján készítik el a falusi tanácsok a gazdaságok társadalmi csoportok szerinti összesített jegyzékét, a falusi lakosság kor és nem szerinti megoszlása és a nyilvántartási évben betakarításra kerülő vetésterületre és az állatállományra vonatkozó adatokat.

A gazdaság-nyilvántartókönyveken kívül vezetik a községi tanácsok az anyakönyveket is. A két könyvrendszernek mindig szoros kapcsolatban kell lennie egymással. Az anyakönyvi változtatásokat mindig fel kell tüntetni a gazdaság-nyilvántartókönyvekben is.

A pénzügyi forgalom (bevételek, kiadások) részére szükséges nyomtatványok szintén a számvitel egységes rendszerébe tartoznak. (A nem adószzerű pénzbefizetések nyugtakönyve, munkabér, nyugdíj kifizetési jegyzékek, bérszámadások és az állami bankban elhelyezett készpénzek jegyzéke.) Ezeket kívül nyilvántartást vezetnek a számlák alapján a különböző áruk és anyagok beszerzéséről.

A begyűjtés céljára a Szovjetunió falusi tanácsainál külön nyilvántartást nem vezetnek, hanem felhasználják erre a célra a gazdaságnylván-

tartási könyveket és a falusi szovjet nyilvántartási jegyzékeit. Az 1948. évi február 15-i minisztertanácsi rendelet értelmében: „az állami begyűjtési szervek a kötelező beszolgáltatás alá eső állati termékek mennyiségeinek megállapításáról a gazdaságok hiánytalan számbavétele céljából a falusi szovjet gazdaság nyilvántartási könyveiben lévő ellenőrzött bejegyzések alapján összeállítják a kolhozparasztkok és egyéb lakosok gazdaságainak jegyzékét. E jegyzéket hitelesítetik a falusi szovjet elnökével és átadják a begyűjtési minisztérium kerületi megbízottjainak a beszolgáltatás megállapítása céljából.”¹

VI.

A szovjet példa megmutatta, hogy a sok időt, munkát, költséget jelentő bürokratikus községi nyilvántartó- és jelentőmunka kiküszöbölésének egyetlen útja, hogy gondoskodunk a községi nyilvántartások megfelelő rendszerének megszervezéséről. A szovjet nyilvántartásokból láthatjuk, hogy elegendetlenül fontos a népesség demográfiai adatait, a vetésterületet, állatállományt, épületadatokat, valamint a pénzügyi helyzetet felölelő nyilvántartásokat felfektetni.

Amennyiben a helyi tanácsok munkájukhoz és a felsőbb szervek tájékoztatásához szükséges nyilvántartások és jelentések — kétségtelenül nagy munkát jelentő — új rendszerét elkészítjük, tapasztalni fogjuk, hogy ezáltal a tanácsok sok felesleges — csupán a bürokráciát növelő — adatgyűjtő és nyilvántartó munkától megszabadulnak.

A községek új nyilvántartási rendszerét úgy kell megteremteni, hogy az biztosítsa számunkra a statisztikai anyag rendszerezését. Ha a községek nyilvántartják a megfelelő statisztikai adatokat, ennek eredménye az lesz, hogy azokat fel fogják használni, tájékozottak lesznek a község statisztikai viszonyairól. Mivel látni fogják, hogy hasznos dolog a statisztika, meg fogják azt becsülni és igyekeznek jó adatokat szolgáltatni. Az adatokat a helyi tanácsok állandóan tudják javítani, kiegészíteni, az adatok összefüggő képet adnak a község viszonyairól.

A közigazgatási egységeket is úgy kell tekinteni, mint egy-egy üzemet. A község kisebb, a járás, megye nagyobb üzem. A helyi igazgatás vezetőinek épp úgy szükségük van tájékozódásra, mint a vállalatvezetőknek. Ennek a tájékozódásnak pedig egyrészt megalapozottnak, könyvviteli, vagy ügyviteli ellenőrzésen nyugvónak, bizonylatilag alátámasztottnak kell lennie, másrészt fel kell ölelnie mindazt a területet, mely a tanács munkájával lépten-nyomon kapcsolatos. A tájékoztatás nem merülhet ki csak igazgatási vagy csak népességi adatok gyűjtésében és nyilvántartásában. A szocialista állam nemcsak igazgat, de egyúttal termelő, szervező és ellenőrző munkát is végez.

A jó nyilvántartás sok munkát, adatszolgáltatást tesz feleslegessé, egyúttal a gyors és pontos tájékozódás révén meggyorsítja az államigazgatás munkáját.

¹ G. G. Zsujkov: Az elsődleges nyilvántartás és számvitel a falusi szovjetekben, Statisztikai Kiadóvállalat, Budapest, 1951, 71—72. old.

AZ ÉPÍTŐIPARI GÉPEK KIHASZNÁLÁSÁNAK MUTATÓI

Az építőipar a tervekben előírt feladatait kézműipari módszerekkel időben elvégezni nem tudja. A korszerű, nagyüzemi jellegű építőipart erős gépesítés jellemzi. Ennek során pedig az emberről való szocialista gondoskodás elvének megfelelően — elsősorban a nehéz fizikai erő kifejtését kívánó munkafolyamatok gépesítése a legsürgősebb feladat. Ilyen nehéz fizikai erő kifejtést kíván a különböző földmunkák elvégzése. Ezek gépesítése hazánkban ma már jelentősen előrehaladt. A földmunkák kb. $\frac{1}{3}$ -át már gépek végzik. A földmunkagépek közül a kotrógépek a legjelentősebbek. Ezek közül igen sok dolgozik vállalatunk — mely az ország legnagyobb földmozgatási feladatait végzi — különböző munkahelyein. E gépek kihasználásának statisztikai megfigyelésével kapcsolatban kívánok az alábbiakban néhány problémát ismertetni.

Általában a kotrógépek négy típusát szoktuk megkülönböztetni: forgófelsővázás, merítékes, marófejes és lépkedő kotró. Leggyakoribb típus a hernyótalpon járó forgófelsővázás kotró, s ezért vizsgálódásunk tárgyává főleg ezt a típust tettük. A forgófelsővázás kotrók csaknem mindegyike a terepviszonyoknak, az elvégzendő feladatnak megfelelően dolgozhat vonóköteles, markoló és hegybonító felszereléssel. A gépek merítődénye 0,4—1,5 m³-ig, löereje 50—160 HP-ig változik. A felszerelés és az edényűrtartalom a kotrógép földmunka-teljesítményét lényegesen befolyásolja.

A kotrógépek kihasználását több szempontból vizsgálhatjuk. A KSH által előírt gépkihhasználási mutató kétséggkívül egyszerű és könnyen érthető, de csupán a *gépek extenzív, időbeni kihasználását mutatja, azt is egy kissé torzítva*. Az elméleti üzemórák számának az előírt módon való megállapítása ugyanis (gépek száma \times naptári napok száma \times 24) csak akkor helytálló, ha a gépkihhasználás extenzív mutatójánál nem kívánjuk meg a 100%-os teljesítést. De még így is felmerül a kérdés, hogy helyesebb összehasonlítási alapként egy olyan számot venni, aminek teljesítése még elméletileg sem lehetséges, mert azt jelentené, hogy egy gép január 1-től december 31-ig megállás nélkül dolgozik. A vállalat műszaki vezetőivel elég nehéz megértetni ennek a módszernek helyességét, amely mellett egyszerűségén és könnyen ellenőrizhető voltán kívül más érvet felhozni nem igen tudok.

Véleményünk szerint *helyesebb lenne, ha az elméleti üzemórák számításánál nem a naptárt napokat, hanem a törvényes munkanapokat vennénk figyelembe*, hasonlóan mint a munkások munkaidejének kihasználásáról

készült mutató számításakor. Indokolja ezt az, hogy a gépek nagyrésze a törvényes munkaszüneti napokon nem dolgozik, tehát az így számított mutatóval közelebb kerülünk az igazsághoz. A mutatóval szemben támasztott követelményeket is szigoríthatnánk. Mivel a javasolt módszer alkalmazásával a mutató ingadozásánál kiküszöböljük a több vagy kevesebb törvényes munkaszüneti napok befolyását, reális alapot teremtünk a dinamikus vizsgálathoz is.

Nézzünk egy példát. Valamely vállalat 1952 I. negyedévi tényezői a következő képet mutatják:

Hó	Kotrók száma	Elméleti üzemórák száma		Teljesített gépórák száma	Gépkihhasználás %-a a jelenlegi módszer szerint számítva (5/3)	Előző hó %-ában	Gépkihhasználás %-a a javasolt módszer szerint számítva (5/4)	Előző hó %-ában
		naptári napok	törv. munkanapok					
		s z e r i n t						
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Január	52	38 688	32 448	10 905	28,19	—	33,61	—
Február	55	38 280	33 000	10 890	28,45	100,92	33,00	98,19
Március	53	39 432	33 072	13 570	34,41	120,95	41,03	124,33

A naptári napok után számított gépkihhasználási mutató február hóban az előző hóhoz viszonyítva emelkedést — ugyanakkor a törvényes munkanapok után számított mutatószám csökkenést mutat. Az ellentétes irányú fejlődés jelen esetben kizárólag az elméleti üzemórák különböző számítás-módjának eredménye. A naptári napok után számított elméleti üzemórák száma február hóban ugyanis a januárihoz viszonyítva csökkent, annak ellenére, hogy a gépek száma emelkedett. A törvényes munkanapok után számított elméleti üzemórák száma a januári üzemórákhoz viszonyítva nőtt. Melyiket tekintjük reális bázisnak? Nyilván azt, amelyik a valósághoz közelebb áll. Mivel a teljesített gépórák nem a naptári napok, hanem a törvényes munkanapok függvénye, logikus, hogy az elméleti, tehát lehetséges gépórákat is a törvényes munkanapok után számítsuk. Ilymódon a munkaszüneti napok számának, illetve azok változásának zavaró hatását kiküszöböljük, s a mutató a valóságnak megfelelő képet ad a gépkihhasználásról.

Egyetlen zavaró körülmény, mely az ilymódon számított mutató tisztaságát kissé torzítja, hogy egynéhány gép munkaszüneti napon is dolgozik. E tényező kiküszöbölhető azonban úgy, hogy a munkanapok után számított elméleti üzemórák számát megemeljük azoknak a munkaszüneti napoknak elméleti üzemóráival, melyeken a gépek dolgoztak. (Pl. 5 gép dolgozott 2 munkaszüneti napon, 2 gép 3 munkaszüneti napon, 2 gép 4 munkaszüneti napon, akkor a munkanapok után számított elméleti üzemórák megemelendők $5 \times 2 \times 24$ óra + $2 \times 3 \times 24$ óra + $2 \times 4 \times 24$ óra, összesen 576 órával.)

A törvényes munkanapok után számított gépkihhasználási mutató — mivel a havi munkanapok számának változását kiküszöböli — véleményem szerint dinamikus vizsgálatra a jelenleg számított mutatónál sokkal alkalmasabb.

Még valamit fel kell hozni a törvényes munkanapok után számított elméleti üzemórák helyesebb volta mellett. *A gépkihhasználási mutatók, a gépi órák megtervezése nem a naptári napokra, hanem a törvényes munkanapokra épül fel.* A munkaszüneti napok esetleges gépi órái meg sem tervezhetők, mert csak szórványosan fordulnak elő, és beállításuk mindig az építettől külön kívánságára, a munka igen nagy sürgösségére tekintettel történik. Ennek nemcsak az az oka, hogy az üzemszüneti napok termelése a munkabér vonalán éppen kétszeres kiadást jelent, tehát megrágítja a termelést, hanem az is, hogy a gépszemélyzetet túlzottan igénybeveszi, és pihenő napjukról, mivel a kotrógépek állandó személyzettel rendelkeznek, gondoskodni általában igen nehéz. Ha a tervezés csak a törvényes munkanapokat veszi figyelembe, logikus, hogy a tervteljesítés mérése is ugyanazon az alapon történjék.

A KSH által kiküldött gépkihhasználási kérdőív kiterjed a gépek állásidejének megfigyelésére is. Ezzel a problémával külön is szeretnék foglalkozni.

A kérdőívben az összes állásidőt jelenteni kell. Ezt az elméleti üzemórák és tényleges gépi órák különbsége adja. Külön ki kell még mutatni az így kiszámított állásidőkből az üzemképtelenség miatti állást, mely alatt az utasítás szerint a géphiba miatti leállástól az ismételt üzembehelyezésig eltöltött időt kell érteni. Nem tudom, hogy népgazdasági szinten elégséges-e az állásidőnek csupán az ilyen módon való megfigyelése, a kotrógépeknél azonban vállalati szinten ez vajmi keveset mond. A statisztikusnak nemcsak az a feladata, hogy a felettes hatóság felé adatokat szolgáltatson, hanem az is, hogy a vállalatvezetés szolgáltatában rámutasson a termelést elősegítő, vagy gátló tényezőkre. A gépesített építőipari vállalatoknál itt tág lehetősége és helye van az operatív intézkedésre alkalmas tényezők feltárásának. Nyilvánvaló ugyanis, hogy gépesített vállalatnál a jobb gépkihhasználás több termelést, nagyobb termelékenységet — s emellett olcsóbb termelést is jelent.

Az állásidők csökkentésével lényegesen lehet emelni a tényleges géporák számát, ez pedig egyben a gépkihhasználás mutatójának javítását is jelenti. Mivel célunk az állásidők csökkentése, helyes, ha a vállalatvezetés érdekében *az állásidőket az előidéző okok szerint két csoportba osztjuk. Az első csoportba azokat vesszük, amelyek szükségszerűek, s amelyeknek csökkentése általában nem lehetséges, sőt esetleg nem is kívánatos.* Ide sorolhatók az előírt napi és heti karbantartási idő, a tervszerű nagyjavítási idő és a rossz időjárás miatti állásidő. (Ha naptári napokkal mérjük az elméleti üzemórákat, akkor természetesen itt vesszük számba az üzemszüneti napok állásidejét is.) *A második csoportba sorolhatók azok az állásidők, amelyekre a vállalatvezetésnek befolyása van.* Ilyen az üzemből eredő állásidő — ebből is kiemelve az anyaghiány miatti állásidőt —, a szállítóeszközre való várakozásból eredő állásidő és a gépvonulások (átállások) miatt kieső idő.

Az első csoportba sorolt állásidőkkel nem érdemes bővebben foglalkozni, mert azoknak növekedése vagy csökkenése csupán egyik érthető, de nem változtatható oka a gépkihhasználási mutatók ingadozásának. Nyilvántar-

tásuk és kigyűjtésük azonban éppen a fenti ok miatt indokolt. Megjegyezzük, hogy a műszakonként előírt félórás karbantartás idejének nem lerövidítésére, de más állásidőre való áthárítására is találtam már kotrómestereinktől kiinduló ügyes megoldást. A karbantartást többen ugyanis a szállítóeszközre való várakozás ideje alatt végezték el, s így legalább a kényszerű állásidőnek egy részét a legjobb módon használták ki.

A statisztikusnak minden figyelmét a második csoportra kell irányítania, mert itt áll módjában leghatékonyabban a vállalatvezetés szolgálatára lenni. Munkahelyenként, ezenbelül gépenként megfelelő részletességgel ki kell munkálnia az állásidőket, s fel kell hívnia a vállalatvezetés figyelmét ezek csökkentésére. Nem magyarázni, mentegetni kell azokat, hanem a műszaki, gépészeti osztállyal együttműködve keresni a megoldás lehetőségét. Különösen az üzemzavar, az anyag- és alkatrészhiány okainak őszinte feltárásával tehetünk sokat ezek ismételt előfordulásának megakadályozása érdekében. Hasonlóképpen a szállítóeszköz-hiányból eredő veszteségnek mind idő, mind pedig elmaradt m³ teljesítmény szerint építettként való kimunkálása alkalmas arra, hogy a vállalatvezetés hatékonyan tudjon fellépni a kotrógépek szállítóeszközzel való ellátása érdekében. Mivel a vonulások (átállítások) rendszerint a felettes hatóságok intézkedésére történnek, a vállalatvezetés számára fontos a felesleges gépmozgatásokból eredő idővesztések statisztikai adatainak ismerete, mert annak segítségével elérhető, hogy kellő műszaki előkészítés nélkül ne vonultassanak fel gépeket.

Az állásidők miatti veszteségek nagyságának szemléltetésére szolgáljon a következő táblázat:

A z állásidők részletezése							
Hó	Karban-tartás	Tervszerű javítás	Időjárás miatti állás	Üzem-zavar	Alkatrész-hiány	Szállítóeszköz-hiány	Vonulás, átállítás
	I. csop. az elm. ü. órák %-ában			II. csop. az elm. ü. órák %-ában			
Január							
Február							
Március							

A fentiekén kívül esetleg még az egyéb állásidőket is meg lehet figyelní. Nagy súlyuk nincs, s csak a belső kiértékelés szempontjából jelentősek. Ilyenek pl.: munkahiány, diszpozícióhiány, üzemanyaghiány, stb.

Szükségesnek tartjuk megemlíteni, hogy ilyen részletekbe menő vizsgálódást csak jó, kiépített és helyesen megszerkesztett napjelentések, vagy gépnaplók alapján lehet végezni. Ez csak olyan vállalatnál lehetséges, ahol a műszaki vezetés is felismerte már a statisztikai adatok tanulmányozásának fontosságát, elsajátította a számszerű adatok elemzésének módját, és megteremtette annak lehetőségét, hogy az építésvezetőséget a gép minden percéről elszámoltassák.

Az új gépkihasznaíási statisztikai rendszer kialakítása érdekében javaslom, hogy a vállalatok a földmunkagépek gépkihasznaíási mutatójának megfigyelésére használják a következő nyomtatványt:

Sor- szám	Gépek megnevezése	Összes gép átlagos száma		El- méleti üzem- órák száma	Tény- leges gépórák száma		Állásidők					Gép- kihasz- nási mutató $\frac{e}{c} \times 100$			
		terv	tény		terv	tény	össze- sen	terv- szerű- javítás és karban- tartás miatt	üzem- zavar- miatt	szállító- eszközök hiánya és rossz időjárás miatti kiesés	vonu- lás (át- állítás) miatt				
				a									b	c	d
		01	Kotrógépek .												
02	Földnyesők .														
03	Árokások ...														
04	Földmunka- gépek														
	Összesen														

Ezenkívül ki kell még mutatni a dinamikus vizsgálat érdekében a gépkihhasználási mutatóknak az előző hónapoz viszonyított változását is. Ehhez azonban az szükséges, hogy az elméleti üzemórakat ne a naptári, hanem a törvényes munkanapok után számítsuk.

A fenti táblázat alkalmazása a vállalati statisztikusoknak nem jelent lényeges többletmunkát, hiszen a gépi órák kigyűjtésével párhuzamosan elvégezhető az állásidők fenti megoszlás szerinti kigyűjtése is, s egyben átfogóbb képet kapunk a gépkihhasználási mutatók változásának okairól is.

A Központi Statisztikai Hivatal Ipari főosztályának lapja, az

IPARSTATISZTIKAI ÉRTESÍTŐ

az iparstatisztika gyakorlati és időszerű elméleti kérdéseivel foglalkozik, kapcsolatot képez az üzemi statisztikusok és a Központi Statisztikai Hivatal között, az iparstatisztikusok mindennapi munkájának segítőtársa.

Megjelenik minden hónap végén

Előfizetési ára egy évre 24 Ft, félévre 12 Ft

Egyes szám ára: 2 Ft

Megrendelhető a Statisztikai Kiadóvállalatnál (Budapest, II, Keleti Károly-u. 5. I. 1. Tel.: 358—530, 130-as mellék)

A „STATISZTIKAI ÉRTEŚITŐ“-BŐL

A vállalati ellenőrzés feladata és módszere

A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának határozata, mely a Központi Statisztikai Hivatal feladatáról, szervezetéről és a statisztikai munka rendezéséről szól és új irányít szab eddigi munkánknak, a döntő feladatok közé emeli a statisztikai munka és beszámolási rendszer ellenőrzését.

Miért ilyen döntő fontosságú az ellenőrzés kérdése és ezen belül az adatszolgáltató vállalatok, üzemek ellenőrzése? A kérdésre az előbb említett minisztertanácsi határozat is megadja a választ, midőn a Központi Statisztikai Hivatal legelső és legfontosabb feladatául a következőket tűzi ki: „a legfelsőbb vezetés tájékoztatása a népgazdasági tervek teljesítéséről, a gazdasági, szociális és kulturális színvonal fontosabb mutatószámainak alakulásáról“. Nyilvánvaló, hogy ez a megtisztelő szerep egyúttal komoly feladatot is jelent; azt, hogy a legfelső vezetést a valóságnak megfelelő helyzetről minden elfogultságtól, torzítástól és befolyástól mentes statisztikai adatokkal kell és szabad csak tájékoztatni. Ezt szolgálja elsősorban az adatszolgáltatás párhuzamossága, az adatok egyeztetése megyei és országos szinten, az egységes statisztikai rendszer és ezen belül a Központi Statisztikai Hivatal irányító, vezető szerepe.

Mindez azonban nem elegendő akkor, ha nem gondoskodunk arról, hogy az üzemek és vállalatok a valóságnak megfelelő adatokat szolgáltatassanak, ha a beszámolási rendszer elsődleges forrásainak megadjuk a lehetőséget, hogy a vállalatról olyan képet adjanak, mely szépítgeti az eredményeit, elkendőzi hibáit. Az ilyen adatokra felépülő tájékoztatás nyilván nem adna helyes képet a felsőbb vezetés számára, de a trósztoknek, minisztériumoknak ilyen adatokra felépülő statisztikája sem nyúj-

tana lehetőséget helyes operatív intézkedések megtételére.

Ezzel kapcsolatban felvetődhet az a kérdés, hogy az eddig hozott törvények és rendeletek, vagy éppen a minisztertanácsi határozat alapján hozandó törvényerejű rendelet, mely a statisztikai fegyelem megsértőivel szemben szigorú megtorló intézkedéseket tesz lehetővé, nem biztosítják-e már magukban a vállalatok és üzemek helyes, pontos határidőre történő adatszolgáltatását? Erre határozott nemmel felelnek eddigi tapasztalataink.

Már eddigi munkánk tapasztalatai alapján is meggyőződhetünk arról, hogy a statisztikai adatok megbízhatóságát igen sok körülmény befolyásolja. Kezdetben nagy szerepet játszott az egységes számítvelti rendszer hiánya, az új alapítású vállalatok tapasztalatlansága, megfelelő statisztikai szakkáderek hiánya, vagy azok váltakozása, a rendeletek, utasítások félre magyarázása, hanyagság, felületesség. Mind nagyobb befolyást gyakorolnak a vállalatokra a tervteljesítéssel — vagy nem teljesítéssel — kapcsolatos érdekek, az ehhez fűződő követelmények, félelem a hibák, a valóság feltáráásától, félelem a jogos kritikától, vagy esetleg büntetéstől.

A valóságtól eltérő adatok szolgáltatásának lehetősége különösen fennáll népi demokráciánk jelenlegi szakaszában, a kiéleződött osztályharc és nemzetközi helyzet mellett. A statisztikai adatok megbízhatóságát ilyen körülmények között nem elég csak rendeletekre és jogszabályokra bízni, ez elsősorban harc kérdése, mely a tökéls maradványok ellen az új szocialista erkölcs kialakításáért folyik. Ebben a harcban pedig alkalmaznunk kell az ellenőrzésnek éles és hatékony fegyverét.

A Központi Statisztikai Hivatal munkájának — ide értve a megyei statisztikai

szervek munkáját is — a múltban egyik leggyengébb pontja volt a vállalatok, üzemek rendszeres ellenőrzése. Ez egyrészt abból adódott hogy egyre fejlődő nép-gazdaságunk fokozott feladatok elé állította a statisztikai szerveket, az új feladatok, az átszervezések, a megyei szervezetek a tanácsba való bevonása, majd a független statisztikai hálózat kiépítése mellett sok esetben meg kellett elégednünk az adatok számszerű és logikai ellenőrzésével és így vállalati ellenőrzéseink csak ötletszerűek, szervezetenek, sok esetben felületesek voltak. Az adatok begyűjtése, feldolgozása és az adatszolgáltatás mellett elhanyagoltuk az egyik döntő kérdést, amelyről pedig, amint láthattuk, döntően függ munkánk minősége.

Ehhez azonban nagyon hozzájárult az is, hogy az ellenőrzés kérdésében még nem alakult ki olyan egységes rendszer, illetve módszer, mely lerakta volna az ellenőrzés elvi alapjait, melyen a kezdő megyei statisztikai előadók elindulhattak volna. De a tapasztalatok alapján megállapítható, hogy igen gyakran kritika illethette a KSH kiküldött központi előadóink ellenőrzési munkáját is, ami azonban szintén az előbb mondottakkal magyarázható.

Szükségesnek látjuk tehát, hogy a vállalati ellenőrzés kérdésével foglalkozzunk és a vita elindítása, az ellenőrzések rendszerének és módszerének kialakítása érdekében válaszoljunk azokat a szempontokat, amelyek az eddigi tapasztalat során már kialakultak vagy amelyeket éppen a felmerült hiányosságoknál fogva a jövőben követni akarunk.

Mielőtt még az üzemi ellenőrzés kérdésével foglalkoznánk, néhány szóval beszélünk kell a szocialista ellenőrzés feladatáról és módszeréről, mely alapvetően meghatározza az ellenőrzés során követendő eljárásunkat.

A szocialista ellenőrzés módszereit *Sztálin életárs* a következőkben foglalta össze:

„Inspekciónknak nem szabad idegennek tekintenie a felülvizsgált intézményeket, hanem úgy kell tekintenie azokat, mint saját intézményeit, amelyek sorsát szíven viseli, illetve tanítani és tökéletesíteni kell. Nem az a fontos, hogy egyes bűnösöket fülöncsípünk, hanem elsősorban az, hogy tanulmányozzuk a felülvizsgálandó intézményeket, tanulmányozzuk őket gondosan és komolyan, tanulmányozzuk fogya-

tékosságaikat és érdemeiket s lankadatlanul tökéletesítsük intézményeinket. A legnagyobb hiba volna és semmiesetre sem lenne kívánatos, ha az inspekciónk rendőri módszerekre szorítkoznék, ha kötekednék azokkal az intézményekkel, amelyeket felülvizsgál, ha a kákán is csomót keresne és a jelenségek felszínére fordítva minden figyelmét, mellőzné a fő hibákat.”¹

A szocialista ellenőrzés tehát akkor teljesíti helyesen feladatát, ha tanítja és segíti az embereket az ügyek intézésében, a fogyatékoságok megszüntetésére való törekvésükben, ha fokozza felelősségérzetüket, ha nemcsak a hibák felismerésére, hanem azoknak megelőzésére is törekszik. Az ellenőrzés nem elégedhet meg a visszaélések, szabálytalanságok és az ezekben hibásnak mutató személyek kiderítésével, hanem feladatköréhez tartozik az is, hogy felfedje a rossz munka okait és rávilágítson a kiküszöbölésükhöz vezető rendszabályokra. *A szocialista ellenőrzés ezenkívül vizsgálja az elért jó eredményeket, jó munkamódszereket is és azok kiemelésével újabb sikerek elérésére buzdít és példát mutat más vállalatok felé.*

Ellenőrzéseink során ezeket az általános szempontokat feltétlenül szem előtt kell tartani, hogy a szocializmus építése érdekében jó munkát végezhesünk, hogy ellenőrzésünkkel építsünk, ne romboljunk.

Vizsgáljuk meg ezután, hogy az ellenőrzést végző statisztikus milyen követelményeknek kell, hogy megfeleljen.

Első fő követelmény, hogy az ellenőrzést végző személy tisztában legyen népi demokráciánk politikai és gazdasági célkitűzéseivel, a marxi-lenini elmélet alapelemeivel. E nélkül nem láthatjuk meg a döntő szempontokat, de nem végezhetünk statisztikai munkát sem. Például a helyi ipart vizsgálva nem tudunk jó munkát végezni, ha nem ismerjük a helyi ipar feladatával kapcsolatos gazdaságpolitikai kérdéseket.

Az ellenőrzést végző személynek elfoglaltlannak, minden befolyástól mentesnek kell lennie, alkalmasnak arra, hogy munkája során egyedül népi demokráciánk érdekeit tartsa szem előtt.

Nélküldözhetelen követelmény, hogy az, aki egy vállalatnál statisztikai munkát ellenőriz, az általános statisztikai ismere-

¹ Sztálin Művei, 4. kötet, Szikra, Budapest, 1950, 388. old.

teken kívül feltétlenül ismerje a szakmai kérdőíveket és utasításokat is. Nem egyszer még központi elődóknál is előfordult, hogy részletkérdésekkel nem voltak tisztában, nem ismerték elég részletesen a kérdőíveket és a hozzátartozó utasítást. Enélkül fellépésük sem lehet elég biztos és határozott az ellenőrzendő vállalatnál.

A statisztikai szakismereteken kívül ismernie kell az ellenőrzést végző személynek a számvitel azon ágait, amelyekkel az adatszolgáltatás összefüggésben van. Aki például nincs tisztában a bérelszámolás rendszerével és nem tudja, hogy a könyvelésben hol, melyik számlakeretben találja meg a kifizetett béreket, az nehezen tudja ellenőrizni, hogy a kérdőíven feltüntetett beralap megegyezik-e a ténylegesen kifizetett bérekkel.

Az ellenőrzéshez és a vállalat munkájának helyes értékeléséhez feltétlenül szükséges még, hogy ismerjük annak az ipari vagy kereskedelmi vállalatnak munkáját, melynél az ellenőrzést végezzük. Enélkül mechanikusan felülvizsgálhatjuk ugyan az összes okmányokat, de nem kapunk képet a gazdasági tevékenység egész irányáról, nem vesszük észre azokat a visszaéléseket, amelyek nem okmányszerűen mutatkoznak. Másként kell pl. vizsgálnunk az árukészlet forgási sebességét az élelmiszer-kereskedelemben, mint a textilkereskedelemben és más módszerrel kell a termelés és termelékenység kérdését vizsgálni a téglagyártásban, mint a vasiparban.

Magát az ellenőrzést három útmre lehet bontani:

1. az ellenőrzés előkészítése,
2. az ellenőrzés végrehajtása,
3. az ellenőrzés alapján teendő intézkedések.

Az ellenőrzés jó előkészítése fontos körülmény és igen megkönnyítheti, sikeressé teheti munkánkat.

Az előkészítő munka a következőkből áll:

Az ellenőrzendő vállalat által szolgáltatott kérdőívek, beszámolások felülvizsgálata az előző vizsgálat óta eltelt időszakról, a főbb hibák, a határidők, illetve késések kijegyzése, a kiértékelések áttanulmányozása. Ezzel elérjük, hogy a vizsgálatot megelőzően már egy átfogó képet kapunk a vállalatról és megkaphatjuk azokat a súlypontokat, amelyeket az ellenőrzésnél esetleg ki kell alakítanunk.

Ha szükséges, olvassuk, tanulmányozzuk át ellenőrzés előtt a vállalat adatszolgáltatásával kapcsolatos utasításokat, hogy minden részletkérdésre választ tudjunk adni.

Az ellenőrzés előtt érdeklődhetünk az érdekelte felügyeleti szerveknél (osztályoknál, tervosztálynál) nincsenek-e a vállalat működésével kapcsolatos különös észrevételeik, nem óhajtanak-e az ellenőrzés munkájába bekapcsolódni. A felügyeleti szervek statisztikusának bekapcsolása lehet oktatási jellegű, másrészt viszont említhető, kiszélesíthető az ellenőrző munkát

Végül értesítsük előre a vállalatot az ellenőrzés időpontjáról, hogy az ellenőrzendő személy is úgy oszthassa be munkáját, hogy rendelkezésünkre tudjon állni. Ezzel sok felesleges bosszankodástól kímélhetjük meg magunkat. Indokolt esetben ettől persze el kell tekintenünk.

Magát az ellenőrzést a következő főbb szempontok szerint lehet levezetni:

1. *A határidők betartásának ellenőrzése.*
2. *Az eddigi adatszolgáltatásban talált hibák és hiányosságok megbeszélése.*
3. *A statisztikai adatok valódiságának vizsgálata a bizonylatok alapján, munkalapok vezetésének ellenőrzése.*
4. *A statisztikai adatok egybevetése más jelentésekkel (mérlegbeszámolókkal, Nemzeti Bank felé benyújtott munkabérgénylési kimutatásokkal stb.).*
5. *A statisztikus kiértékelő munkájának a vizsgálata és kiegészítő szempontok gyűjtése az elemző, kiértékelő munkánkhoz.*
6. *Annak vizsgálata, milyen mértékben használja fel a vállalatvezetés munkájához a statisztikai adatokat, hogyan épült ki a vállalaton belüli statisztika rendszere.*
7. *Engedély nélküli statisztikai adatgyűjtések vizsgálata.*
8. *Illyen támogatást nyújtanak és milyen ellenőrzést gyakorolnak a felügyeleti (minisztériumi, tanácsi) szervek a vállalat statisztikai munkája felett.*
9. *Az ellenőrzésen tapasztaltaknak jegyzőkönyvbe, vizsgálati jelentésbe való foglalása.*
10. *Az ellenőrzés tapasztalatainak meg tárgyalása és értékelése a főkönyvelő, igazgató bevonásával.*

Természetesen az ilyen általános ellenőrzéseken kívül lehetnek meghatározott célú ellenőrzések is, melyek csak bizonyos szempontokat ölelnek fel.

Az egyes ellenőrzési szempontokkal nem óhajtunk most részletesen foglalkozni, azonban meg kell ismételniünk azt, hogy a helyes és jó ellenőrzés feltétlenül megfelelő szakmai és politikai felkészültséget kíván az ellenőrző személy részéről.

Részletesebben akarunk azonban foglalkozni az ellenőrzési jegyzőkönyv készítésének kérdéseivel. Eddigi ellenőrzéseink ugyanis azt a nagy hiányosságot mutatták, hogy nyomtalanul elrepültek és az ellenőrzés során tapasztalt hiányosságok pótlását később nehéz volt számonkérni, a hiányosságról pedig a felügyeleti szervek sem szereztek tudomást.

Feltétlenül szükséges ezért az ellenőrzés tapasztalatainak írásban történő rögzítése. Ezzel kapcsolatosan meg kell állapítani, hogy megfelelő vizsgálati jelentést csak jó és alapos vizsgálat eredményeként lehet készíteni, de a legjobb vizsgálatot is értékelenné teszi a rosszul készített, határozatlan és homályos jelentés. Helyes módszer, ha a jegyzőkönyvet nem a vizsgálat után, hanem még annak befejezése előtt azonnal elkészítjük s így friss, tiszta és pontos képet tudunk adni az ellenőrzés eredményéről. *A jelentésben feltétlenül azt kell megírni, aminek helyességéről, valódiságáról meggyőződöttünk és ezekben a kérdésekben határozottan állást kell foglalnunk. A hibák mellett feltétlenül foglalkoznunk kell a jól végzett munkával is. Hibák felderítése esetén ne csak ennek lényét, hanem a felelős személyt is tisztázzuk, egyben tartalmazza a jegyzőkönyv a helyes eljárást tartalmazó javaslatot, vagy utasítást is. Csatoljuk a vizsgálati jegyzőkönyvek mellé minden esetben az engedélynélküli statisztikai adatszolgáltatásra vonatkozó utasítást, kérdőívet, vagy ezeknek hiteles másolatait is.*

A jelentés tartalmára és szerkezetére nézve nem lehet általános érvényű szabályt felállítani, de feltétlenül követelmény, hogy minden lényeges kérdést tartalmazzon, rövid és világos legyen, olyan, amilyent magunk is érdeklődéssel és szívesen olvassunk.

Végül az ellenőrzéshez szigorúan hozzátartozik annak harmadik szakasza: *az ellenőrzés tapasztalatai alapján teendő intézkedések.* Az eddigi gyakorlatban ez sajnos sok esetben elmaradt, ami az ellenőrzés értékéből igen sokat levon.

Feltétlenül szükséges, hogy a felügyeleti szerveket a tapasztalt hiányosságokról értesítsük, hogy az annak megszüntetését ellenőrizhesse. Súlyosabb szabálytalanság esetén meg kell tennünk a javaslatot a megfelelő büntetésre is. Ha a vállalatok azt látják, hogy a tapasztalt hiányosságokat felelősségrevonás nem követi, csak alássuk vele a statisztikai fegyelmet és további szabálytalanságoknak nyitunk utat.

Az ellenőrzés során tapasztaltakat a legközelebbi kiértékelésnél fel kell használnunk, de ugyanezekből a tapasztalatokból bő anyagot meríthetünk a vállalati statisztikusok legközelebbi értekezletére, a tanulmányok, szakkikkek, jelentések megírásához is.

A helyesen megszervezett és kialakított vállalati ellenőrzéseknek döntő jelentőségük van a statisztikai munka megjavítása és az adatok megbízhatóságáért folytatott harc területén. *Sztálin elvtárs mondta: „A végrehajtás jól megszervezett ellenőrzése — ez az a fényező, amely segítségünkre van abban, hogy apparátusunk munkájának állapotát bármikor megvilágíthassuk a bürokratákat és irodakukacokat napfényre hozzuk. Meggyőződéssel mondhatjuk, hogy balsikereink és fogyatékoságaink kilenc tizedrésze az végrehajtás helyesen megszervezett ellenőrzésének hiányában leli magyarázatát.”*²

Ez a megállapítás érvényes a mi területünkre is, a statisztikai munkák ellenőrzésére is. *Ha tehát kiszélesítjük, szervezettebbé, mélyebbé tesszük ellenőrző munkánkat, ez a statisztikai adatok megbízhatóságának emelkedését fogja maga után vonni. A pontosabb, megbízhatóbb statisztika pedig a helyes kiértékelések elkészítésével lehetővé teszi vezetőink megfelelő tájékoztatását, a valóság feltárását, ezzel pedig jelentősen hozzájárulhatunk a szocializmus építésének meggyorsításához.*

Ezen a téren döntő feladat vár elsősorban a Központi Statisztikai Hivatal területi szerveire, a megyei kirendeltségek előadóira, akiknek feladatuk elsősorban a vállalati ellenőrzés lesz. Szakmai képzésünk emelésével, gyakorlati módszereink javításával erre a komoly feladatra mielőbb fel kell készülnünk.

² Sztálin: A leninizmus kérdései. Szikra, Budapest, 1949, 571. old.

Beszámoló a Számviteli Főiskola statisztikai tanszéke iparstatisztikai szakkörének munkájáról.

Ez év március elején a Számviteli (akkor Közgazdasági) Főiskola statisztikai tanszékén szakkört alakítottunk. A szakkör feladatát tanszéki értekezlet határozta meg. Eszerint nem csupán általános iparstatisztikai kérdésekkel kellett foglalkoznunk, hanem konkrét téma kidolgozását tűzték elénk: statisztika a munkaverseny fejlesztésében.

A szakkör alakuló ülésén a tanszékvezető tanár irányításával megbeszéltük a munkamódszert és a feladatokat. A szakkör a munkát szovjet és magyar szakirodalom, a munkaverseny politikai irodalma, szakszervezeti kiadványok, munkaverseny beszámoló-jelentések és kérdőívek tanulmányozása, másrészt pedig üzemplátogatások, a munkaverseny szervezeti és értékelési kérdéseinek feldolgozása útján végzi. Célul tűztük ki, hogy a szakkör tagjai el-sajátítsák a statisztika számadatainak, mutatóinak marxista-leninista alkalmazását a tervek teljesítéséért és túlteljesítéséért folyó harcban, megértsék és megtanulják felhasználni adataikat a tömegek mozgósítására, a termelési veszteségek felkutatására és leküzdése terén.

Továbbá: konkrét segítséget nyújtani az üzemi vezetőknek abban, hogy a termelési mutatókon keresztül jól megismerjék üzembrészüik munkájának eredményeit és hiányosságait és versenyszervezési munkájukban megvalósítsák a Gerő elvtárs által adott célkitűzést: „Versenyezzünk az 1952. évi terv alapján, a havi, a negyedévi, az évi terv alapján!”

Munkánk során elsősorban is a munkaverseny jelentőségével, majd a versenymozgalom politikai és szervezeti helyzetével, eredményeivel és hiányosságaival kellett a hallgatókat megismertetnünk. E rövid beszámolóban minderre nem térünk ki és csak a statisztikai szempontból érdekesebbnek tűnő kérdéseket ismertetjük.

A Párt útmutatása alapján részletesen foglalkoztunk az *egyéni versennyel*: ezt az egyéni tervek teljesítésére, túlteljesítésére kell irányítani, a felajánlások teljesítését elsősorban az egyéni tervek teljesítésén keresztül kell mérnünk. A hallgatók számára új volt a tervteljesítés és teljesítményszázalék közti viszony (kapcsolat és különbség), így kidolgoztunk néhány idevágó feladatot. Pl.:

Egy munkás 1951. decemberben havi 150 készülékét szerel össze, amivel 135%-os teljesítményt ér el. 1952. első évnegyedben havi terve 180 készülék. Kérdés: biztosítja-e egyéni terve teljesítését, ha teljesítményét 150%-ra emeli?

Először azt kellett megvilágítani, hogy miért nem azonos a tervteljesítési százalék a teljesítményszázalékkal. A vita során azután a hallgatók helyes szempontokat vetettek fel (munkaigényesség, laza normák, stb.) és világossá vált előttük, hogy miért alkalmazunk a munkaügyi tervezésnél 110—125%-os feszítést általában.

Részletesen foglalkoztunk a minisztertanács 1951. július 15-i határozata alapján a művezetők feladataival a verseny fejlesztésében. A határozat világosan intézkedik, mint azt azonban megállapítottuk, még nem alkalmazzák kellően az üzemekben. Ennek egyik oka az, hogy a művezetők még nem kaptak elegendő segítséget a kiértékelések vezetéséhez, nem ismerik a táblák vezetésének jól bevált módszereit. Így kevésbé tudják összekapcsolni a verseny százalékos eredményeit a termelési mutatókkal, ami pedig elősegítené a versenymozgalom *közvetlen* értékének megértését. Nagy segítséget nyújthat e téren a statisztikus, ha rendszeresen, meggyőzően kimutatja a művezetők felé — tehát műhelyszinten — a munkaverseny segítségét a termelési terv teljesítésében, bér-alap betartásában, selejt-csökkentésben, általában a tervfeladatok teljesítésében. Kidolgoztuk például a következő feladatokat.

1. Szerkesszen táblát konkrét teljesítményemelésre irányuló vállalásokkal 10 főre. Vessen be konkrét teljesítéseket és számítsa ki, hogy mennyivel emelkedett a verseny révén a csoport átlagteljesítménye.

Számítsa ki konkrét számpéldán, hogyan emelkedett a csoport tervteljesítése Ft-ban és %-ban, továbbá az 1 főre eső termelés.

2. Szerkesszen táblát a Röder-mozgalom felajánlásainak kiértékelésére 3 sztahanovista munkamódszerátadóval és 2—2, összesen 6 fő munkamódszerátvevővel. Számítsa ki:

a) a 9 főből álló csoport átlagteljesítményének emelkedését,

- b) tervtúlteljesítését konkrét példán Ft-ban és %-ban,
 c) az 1 főre számított termelés emelkedését.

Hogyan népszerűsítsük a versenyzatá-cióban az eredményeket?

3. Szerkesszen táblát 5 fő selejtsökken-tési vállalásainak értékelésére. Számítsa ki:
 a) konkrét számpéldán a tervteljesítés emelkedését Ft-ban és %-ban,

b) a termelékenység emelkedését,

c) milyen értékkel emelhetők a beruhá-zások az 5 éves tervben a selejtszázalék hasonló országos csökkentése esetén?

A szakkör munkájában bevált az a mód-szer, hogy a feladatok adatait is maguk a hallgatók adták meg, így törekedniök kellett a valósághoz közelesz termelési ér-tékek és keresetek megállapítására és ez nagyban elősegítette a versenymozgalmak eredményeiből származó népgazdasági ér-tékek megértését. (Az öt éves terv beruhá-zás-emeléseit számításánál bizonyos egy-szerűsítéseket vezetünk be.)

E példák során is részletesen foglalkoz-tunk a normatелjesítés és tervteljesítés kap-csolatával. Megvitatuk, hogy a darab-bérek átlagteljesítményszázalékának emel-kedéséből egyedül nem lehet a tervteljesíté-sre következtetni, azt más mutatók ala-kulásával is össze kell vetnünk. Így külö-nösen vizsgálni kell még operatíván

a közvetlen és közvetett órák,
 darabéres és időbéres órák arányát,
 a munkaigényesség alakulását.

A kérdés akkor vált a hallgatók előtt egészen világossá, amikor konkrét üzemi példát kaptak arról, hogyan emelkedett egy üzemben az átlagteljesítményszázalék az augusztus 20-i versenyszakaszbán, ugyan-akkor lemaradtak a tervteljesítésben. Az elemzés utólag megállapította a látszó-lagos ellentét nyitját: az történt, hogy az üzemben a versenymozgalm közép-pontjába állították a 100%-on aluli száma-nak csökkentését és egyes műhelyekben megfelelő ellenőrzés hiányában pótidőkkel emelték a teljesítményszázalékokat. Így csökkent ugyan a normát nem teljesítők száma és emelkedett az átlagteljesítmény, de emögött az „emelkedés” mögött nem volt többlet-teljesítmény.

Áprilisban tette közzé a Központi Sta-tisztikai Hivatal jelentését az 1952. első negyedévi terv végrehajtásáról. Megvitat-uk, hogy mire mutatnak rá a terv-

jelentésben nyilvánosságra hozott mutatók és megállapítások és hogyan használhatjuk fel azokat munkánk szempontjából. Atvet-tük közösen a jelentés ipari és munkaügyi fejezeteit, azután feladatot tűzünk ki: milyen versenymozgalmakat szervezne elsősorban — az egész iparban vagy egyes iparcsoportokban — a KSH negyedévi tervjelentése alapján, és azokat hogy érté-kelné?

A feladat megoldásához főként a jelentés következő részeit vettük alapul:

lemaradás van az acélnyersvas. hen-gerelt áru, vasöntvény, stb. termelésben,

a termelés egyenletes ütemét több ipar-ágban még nem sikerült biztosítani,

a munkatermelékenység emelkedése a mult év negyedik negyedéhez képest nem kielégítő,

a munkafegyelem általában javult, de emelkedett a különféle okokból mulasztók, ill. a kilépők száma. Magas az igazolatlanul mulasztók és az önkényes távozők száma az építőiparban,

1952. I. negyedében a beruházásokra fordított összeg 27,4%-kal volt több, mint 1951. azonos időszakában, a negyedév folyamán több új üzemrészleg kezdte meg működését.

A hallgatók a kérdések kidolgozásánál mindenütt külön foglalkoztak a *műszakiak* versenyzadataival.

A szakkör ezután a versenyértékeléssel kapcsolatos szakszervezeti feladatokat vi-tatta meg párt- és szakszervezeti határozatok alapján. Üzemi tapasztalatok és a szakszervezeti bizalmiak esti tanfolyamának útmutatója tanulmányozása alapján úgy láttuk, hogy a versenyszervezés, agítáció egyik legnagyobb hiányossága az, hogy nem elég konkrét, nem mozgósít a terv legfontosabb feladatainak megoldá-sára. A szakszervezeti aktívák ennek elle-nére még most sem kapnak megfelelő irán-yítást, hogy megismerjék a legfontosabb termelési, terv-fogalmakat és azok felhasználását versenyszervező és ellenőrző mun-kájukban.

Nem elegendő pl., ha a munkatermelé-kenység politikai jelentőségéről általában hallanak, hanem azt is meg kell tanítani, de egészen pontosan, hogy *mi* is a munka termelékenysége, *hogyan* lehet a termelé-kenységet emelni, *mi* e téren a bizalmiak, fizikai dolgozók, művezetők, műszakiak fel-adata, *milyen* versenymozgalmakkal emel-

hető a termelékenység és *hogyan* lehet ezt mérni, ellenőrizni?

*

A szakkör munkájának hiányossága, hogy rövid működése miatt nem tudta befejezni a megkezdett feladatokat.

A munkának vannak eredményei. A hallgatók a szakkör munkájában érdeklődéssel és szorgalommal vettek részt, a téma elevenése, a statisztikai értékelő munka

szemmelátható operatív felhasználhatósága és eredményei, a politikai és gazdasági élet időszerű megnyilvánulásainak közös feldolgozása lekötötték és fejlesztették a hallgatókat.

A Főiskola statisztikai tanszéke értékes tapasztalatokat szerzett a jövő tanév munkájához, a szakkör tagjai pedig jó útra valótt kaptak gyakorlati statisztikai munkájukhoz.

Svéd András

Hogyan járul hozzá a Lozinszkij-rendszer bevezetése a statisztikai munka megjavításához

Magyarországon először a Magyar Acélárugyárban került alkalmazásra a számviteli munkában A. J. Lozinszkij professzor rendszere. A számviteli terén — mint annyi más területen — ismét a Szovjetunió kimeríthetetlen gazdag tárházából vettük át a tapasztalatokat, és alkalmaztuk saját viszonyainkra. A számviteli munkában — mint tudjuk — a munka zöme a hónap végén összetorlódik, és annak feldolgozása a következő hó 12—15-ig húzódik el.

A Lozinszkij-rendszer lényege: a hónap végi „rohammunka” anyagát egyetlenesen — grafikon szerint — elosztani. A munka állandó naprakész állapotban tartásával a zárlati idő 8—10 nappal csökkenthető. Így sikerült a szovjet vállalatoknál a zárlatot a következő hó 3—5-re előrehozni. A rendszert a Német Demokratikus Köztársaságban G. Opitz főkönyvelő vette át, ahol azt egy év alatt 1500 állami vállalatnál vezették be. Az eddig lehetetlennek látszó feladatot vállalatunknál is sikerült megoldani és a létszám felduzzasztása nélkül a Pénzügyminisztérium brigádjának szervezésével, irányításával az április havi zárás május 5-én megtörtént a Magyar Acélárugyárban, a statisztikai adatok pedig — a 12-én jelentendő munkaügyi adatokkal együtt — 6-án a felsőbb szerveknél voltak. A májusi adatok — a munkaügyiek is természetesen — június 5-én a Kohó- és Gépipari minisztériumban, illetve a Központi Statisztikai Hivatalban voltak.

Nem kell különösebben hangsúlyozni, hogy népgazdasági szempontból milyen óriási jelentősége van a felelős vezetők

részére 8—10 nappal előbb történő adatszolgáltatásnak.

Nézzük a rendszert a vállalati statisztikus szemszögéből. A termelési és munkaügyi adatok feldolgozása a statisztikusnak eddig 10—12 napi munkájába került. Ugyanezen adatok zömét párhuzamosan feldolgozta az üzemkönyvelés is, de időbeli eltéréssel, ezt pedig a határidők lejártával a statisztikus már nem tudta felhasználni. A rendszer bevezetésével a statisztikus az összes termelési és munkaügyi adatokat a tárgyhót követő 4—5-re kapja a számviteli osztálytól. A rendszer bevezetésekor megbeszéltük a statisztikának szolgáltatandó adatokat az üzemkönyvelési osztállyal, így azok a statisztikus kívánsága szerint kerültek az üzemkönyvelés adataival egyszerre történő feldolgozásra.

Sok iparágban igen komoly fejtörést okoz a vállalati statisztikus számára a befejezetlen termelési állományának mérése. A kérdésről cikkek jelennek meg szaklapokban; minden tekintetben megnyugtató számítási mód azonban mindezüdig nincs. A kérdés a Lozinszkij-rendszerrel megoldást nyert. Tudjuk, hogy a számviteli osztálynak a befejezetlen termelési állományára vonatkozó adata sem tökéletes statisztikai szempontból. Az önköltségben az összes ráfordítások jelentkeznek, melyek nincsenek a szabványos termeléssel összefüggésben (kocsiálláspénz, kötbér stb.), továbbá a raktárból kivételezett, de feldolgozatlan anyagok is jelentkeznek a számlán. Az előbbieket azonban nem jelentékenyek és egyébként is kiszűrhetők a

megfelelő számlák figyelemmel kíséréseivel. Az anyagkivételzésnél — ami jelentékeny lehet — némi technológiai ismeretek birtokában kísérjük figyelemmel a gyártási számlákat és könnyen megállapítható az anyagkivételzések indokolt-sága. Hiányosságai mellett is nagy előnyei vannak a számviteli osztály befejezetlen termelés állományára vonatkozó adatainak, mivel

1. lényegesen jobban megközelíti a valóságot, mint a bizonytalan talajon álló „műszaki becslések” vagy más eljárások, számítási módok, kivéve természetesen a legtöbb vállalatnál gyakorlatilag minden hónapban keresztülvihetetlen, de lényegében legtokéletesebb eljárást, a leltározást,

2. a statisztikus által jelentett adat komoly bizonylattal van alátámasztva,

3. a felsőbb szervek — már saját gyakorlatunkban — a termelési tervek készítéséhez szükséges elmúlt időszak tényszámainál, a befejezetlen termelés állományváltozása megállapításakor a számviteli osztály adataihoz ragaszkodnak.

Meg kell itt említeni, hogy az áruter-melési adatok a statisztikai jelentésekben terváron szerepelnek, a befejezetlen termékek állományváltozásánál viszont a felsőbb hatóságok a számviteli osztály adataihoz ragaszkodnak, tehát folyóáron, önköltségen kérik a jelentéseket. A számviteli osztály gyártmányokra bontott önköltségi adatai alapján azonban már különösebb nehézségekbe nem ütközik az elkészültségi fok figyelembevételével a terv-árak megállapítása.

A vállalati statisztikus feladata — a felsőbb irányító szervek részére történő adatszolgáltatás mellett — a vállalat munkájának elemzése, értékelése, a hiányosságok feltárása, javaslattevés a munka megjavítására. A statisztikusnak ismernie kell a vállalatának szűk keresztmetszeit, problémáit. A Lozinszkij-rendszer bevezetése mellett a havi adatok összeállításának ideje lecsökken 6—8 napra, és így bőven marad idő a kiértékelő munkára.

A rendszer bevezetése lehetővé tette az elmúlt hónapban, hogy a *termelés ütemességének* vizsgálatával foglalkozzunk. Tudjuk, hogy az egyenlőtlen tervteljesítés növeli az önköltséget (túlórák), felesleges forgóeszközöket köt le, a gépi és üzemi berendezés teljes kihasználását akadá-

lyozza, fékezi a rendelő vállalatok munkáját, és ezzel tervteljesítését.

A Magyar Acélárugyárban — nehézipari üzemről lévén szó, ahol anyag-, illetve munkaigényes gyártmányok változnak a természetben — globális számból nem indulhatunk ki. A havi terv felbontása cik-kekre történt, és ennek alapján vizsgáltuk a vállalati termelés ütemességét.

Összefoglalva néhány tapasztalatot, megállapítottuk, hogy jelentős mértékben gátolta az egyenletes ütemet az *alapanyagok hiánya, illetve az anyag késedelmes beérkezése*. Így az anyagot szállító vállalat terszerűtlensége végighúzódik az egész gazdasági életben, mert az egymást követő vállalatok a feldolgozás láncolatában anyaghiány miatt késedelmesen tudnak csak kötelezettségüknek eleget tenni. A külső akadályon kívül a *belső szervezettelenség* is hátráltatja az egyenletesen ütemes termelést. Az egyik tömegcikkünknel tapasztaltuk, hogy a termelés ütemes, a raktárraadás azonban lökés-szerű, a cikk csomagolása miatt. Ha nagyobb mennyiség készült el a szóban-forgó cikkből, annak csomagolása egyszerre történt, és így a raktárraadás természetesen néhány nappal eltolódott. Nem okozott nehézséget meggyőzni a felelős személyt arról, mennyire kedvezőbb helyzetbe kerül a rendelő vállalat, ha az árut 4—6 nappal hamarabb kapja meg, mint a határidő utolsó órájában. Azóta kisebb szervezéssel megoldottuk ezt a kérdést is. Egy másik cikkünknel a szállító vállalat egy alkatrészt rendszertelenül szállít. Felvettem a kérdést a műszaki szervek-nél, nem tudnánk-e házilag előállítani az alkatrészt? A kérdés még tárgyalás alatt van, és valószínűleg az ajánlott megoldás ki-vihető lesz. Akadályozta az ütemes ter-melést a *szabadságolási terv be nem tar-tása is*, mert az elmaradt szabadságnapo-kat egyszerre vették ki a szóbanforgó mű-helyben. A munkaügyi osztállyal és a mű-vezetővel megbeszéljük a kérdést, és ez a jövőben bizonyára nem fog előfordulni. Ugyancsak erősen befolyásolja az üteme-séget — az álló órákkal kapcsolatban — a karbantartás is. Ezt a kérdést most dol-gozzuk ki. Megvizsgáltuk a *munkások túl-órának időbeli megoszlását* az elmúlt hó-napban. Ezek szerint az első dekádban 12%, a másodikban 28%, és a harmadik-

ban 60% volt a felhasználás, ami jellemző a hóvégi rohammunkára.

A Lozinszkij-rendszer bevezetésével idő jutott a társosztályoktól kapott adatok alapos átvizsgálása is. Így találtunk két személyt, akik a kisegítők között voltak nyilvántartva, tüzetesebb vizsgálat után azonban kiderült, hogy a munkásállományba tartoznak. Ugyanígy a nők nyilvántartásában találtunk néhány dolgozót, akik a munkások között szerepeltek, de lényegében a „nem ipariak“, illetve „kisegítők“ közé tartoztak.

Tervbe vettük többek között a befejezetlen termékek állományösszetételének kivizsgálását (befagyott forgóalap), a forgóeszközök forgási sebességének megállapítását, az önelszámoló műheiyek és a statisztika összefüggését, — a munkaversennyel, felajánlásokkal kapcsolatos kérdéseket, a munkások szakképzettségének kivizsgálását. A műszaki mutatók kidolgozásának határéjét lényegesen meg

kívánjuk rövidíteni, és ez csupán szervezés kérdése.

A rendszer bevezetése — amint a gyakorlat mutatja — nem keresztülvihető, és ha vannak is kezdeti nehézségek, azok fokozatosan kiküszöbölhetők. A gyakorlati kivételre vonatkozólag a Számvitel folyóirat májusi száma már tartalmaz útmutatót, részletesebb brosúra most van kidolgozás alatt. A Magyar Acélárugyár dolgozói készséggel állnak a hozzájuk fordulók rendelkezésére. A vállalati statisztikus is — saját érdekében is — kapcsolódjék bele a vállalatnál megvalósítandó átszervezésbe, amely idővel úgy is kötelező lesz valószínűleg minden vállalatra. Így saját munkájával, kezdeményezésével hozzájárul a statisztikai, számviteli munka finomításához, és a rejtett tartalékok feltárásával közelebb hozza közös célunk: az első öt éves terv mielőbbi sikeres megvalósítását.

Szendehelyi Benedek
Magyar Acélárugyár

A Központi Statisztikai Hivatal havonta megjelenő folyóirata, a

STATISZTIKAI ÉRTESÍTŐ

állandó segítőtársa a tanácsi és helyi ipari statisztikusoknak. Havonta foglalkozik a statisztikusok időszerű feladataival, útmutatást és tanácsot nyújt a statisztikai feladatok elvégzésében. Állandó rovataiban rámutat egyes statisztikusok hibáira, felhívja a figyelmet az új munkamódszerekre és a jól dolgozókra. Lehetőséget biztosít a statisztikusoknak arra, hogy javaslataikat, észrevételeiket a lap hasábjain nyilvánosságra hozva megvitassák.

Előfizetési ára egy évre 24.— Ft

Megrendelhető a Statisztikai Kiadóvállalatnál (Budapest II., Keleti Károly-u. 5. Telefon: 358-530, 130-as mellék.)

KÍNAI NÉPKÖZTARSASÁG

Gazdasági helyzet

1951 folyamán a Kínai Népköztársaság jelentős sikereket ért el mind a gazdasági, mind a kulturális fejlődés terén. Ezeket a sikereket a Kínai Kommunista Párt és a Központi Népi Kormány helyes vezetése, az egyes országrészeket felölelő gazdasági tervek, a Szovjetunió segítsége és a népi demokráciákkal való együttműködés tette lehetővé.

Az új Kína népgazdaságában öt szektor van, mégpedig állami-, szövetkezeti-, egyéni parasztgazdaságok- és kézműiparosok, magántőkés- és államkapitalista szektor.

Az állami szektor aránya — bár az egész népgazdasághoz viszonyítva nem nagy, — számos fontos iparágban már jelentős. Így pl. 1951 második felében Kína nehéziparának $\frac{1}{3}$, és könnyűiparának $\frac{1}{3}$ részét tette ki. A vasutak állami tulajdonban vannak; a külkereskedelem kulcspozíciói is az állam kezében vannak.

A szövetkezeti szektor fejlődése még csak most indul meg. „A szövetkezeti szektor — mondja Kína Népi Politikai Tanácsadó Testületének általános programja, — fontos része az egész népgazdaság életének. A népi kormánynak elő kell segítenie fejlődését és kedvezményeket kell számára nyújtania”. A kormány támogatásának következtében a szövetkezetek száma 1949 elejétől 1951 júniusáig több mint 50%-kal, a szövetkezeti tagok száma pedig 5 milliőről 40 millióra emelkedett. Az országban ez év tavaszán kb. 42 000 szövetkezet működött több mint 50 milliós taglétszámmal.

A szövetkezetek típusok szerinti megoszlása a következő:

Megnevezés	Szám	Taglétszám
Termelőszövetkezet.....	967	221 000
Fogyasztási szövetkezet	4 435	6 302 000
Fogyasztási- és értékesítési szövetkezet.....	36 390	44 000 000

Forrás: Planovoje Hozajtszvo, 1952. 2. sz., 80. old.

IPAR ÉS KÖZLEKEDÉS

A Kuomintang-rendszer Kínát teljesen kiszolgáltatta a külföldi tőkéseknek, akiknek az iparosításnál előnyösebb volt az országot a gyarmatosító ország mezőgazdasági és nyersanyagtermelő függvényének állapotában tartani. Ehhez járultak még a háborúokozta károk, melyek még a meglévő ipart is tönkretették. A népi kormányra nehéz feladat hárult. A népi Kína gazdasági célkitűzéseinek megvalósítására nem lehetett elegendő a háborúelőtti ipari színvonal elérése, hanem az új Kína iparának jelentősen felül kell múlnia a háborúelőtti termelést. A két és fél éves népi uralom alatt a kínai ipar helyreállította a háborús károkat és csaknem minden termék termelése terén elérte, számos ipar-cikknél pedig túl is haladta a háborúelőtti legmagasabb színvonalat.

A textilipar 16%-kal több fonalat és 7,8%-kal több szövetet termelt 1951-ben, mint a Japán elleni háború előtt.

Északkelet-Kínában a termelés a nehéz- és könnyűipar számos szektorában — mint pl. a gépgyártásban, a villamossági ipar-

ban, a textiliparban, — már meghaladta az 1943. évi csúcshívonalat. A munka termelékenység 1951-ben átlagosan 42%-kal, a kőszénbányászatban pedig 123%-kal emelkedett 1943-hoz viszonyítva.

A népi Kína ipara gyors ütemben fejlődik. 1951 folyamán a legfontosabb iparágak termelése 1950-hez viszonyítva a következőképpen alakult:

Megnevezés	1951. év 1950. év %-ában
Szén	118
Elektromos áram	122
Hengerelt acél	178
Cement	163
Papír	135

Forrás: People's China, 1952. május 1. és Problèmes Economiques, 1952. február 26.

Az ipari termelés növekedése Kelet-Kínában 1951 I. félében

Megnevezés	1951. I. félév 1950. I. félévének %-ában
Textiláru	117
Dohány	137
Papír	378
Gyufa	137
Liszt	219
Autógumi	12-szeres

Forrás: People's China, 1952. január 1.

Északkelet-Kína (Mandzsúria) 1951. évi globális ipari termelése 12,7%-kal haladta túl a tervelőirányzatot és 24,1%-kal volt nagyobb az 1950. évinél.

A legfontosabb iparágak termelése Északkelet-Kínában (állami- és magánszektor) 1950-hez viszonyítva a következőképpen emelkedett:

Megnevezés	1951. év 1952. és %-ában
Szinesfémányászat	183,0
Vas- és mangánérc	154,3
Gépek és gépalkatrészek	178,4
Kősz és kőolaj	162,6
Villamosenergia	134,1
Vegyipari cikkek	125,3
Acél	122,7

Forrás: Bjulleteny inosztrannoj kommerceszkoj informacii. 1952. április 19.

A fogyasztási cikkek termelése 1951-ben Északkelet-Kínában a következő volt:

Megnevezés	1951. év 1950. év %-ában
Szőrme és prém	204,2
Készruha	155,8
Szappan és gyógyáru	145,0
Élelmiszeripari cikkek	137,5
Gyufa	135,3
Ső	128,2

Megnevezés	1951. év 1950. év %-ában
Textiláru	114,7
Papír	133,8
Üveg	119,0

Forrás: Bjulleteny inosztrannoj kommerceszkoj informacii. 1952. április 19.

Az élenjáró szovjet munkamódszerek segítségével, továbbá a munkások és mérnökök lelkes munkája következtében nagy fejlődést mutat a kínai ásványolajipar is. Az 1951-ben feltárt olajkutak száma 3,5-szerese az 1949 évinek; a kőolajtermelés 70%-kal növekedett 1950-hez képest.

Ezeket az eredményeket a munka termelékenysége emelésével, a mind szélesebb körben kibontakozó munkaversenymozgalommal érték el a kínai dolgozók. A dolgozóknak a munkához való megváltozott viszonyát mutatja az 1951-ben benyújtott 147 000 észszerűsítő javaslat; ebből 108 000-t alkalmaztak a termelésben.

A népi Kínában több új iparágat létesítettek és számos új termék gyártását honosították meg. Így például Kína történetében először, megkezdték a vasúti sínek, mozdonyok, acélzsilipek, mezőgazdasági és szövőgépek, vegyszeti cikkek előállítását.

Az ipari termelés sikereinek elérésében nagy szerepe volt az újjáépített közlekedésnek is. 1951 októberében a Kínai Népköztársaság területén az újjáépített vasútvonalak hossza több mint 22 600 km volt. 1951 december elején 347 km új vasútvonal építését fejezték be.

MEZŐGAZDASÁG

A Kínai Népköztársaság megalakulása óta eltelt több mint két és fél év folyamán gyökeresen megváltozott a parasztság helyzete.

1951 augusztus végéig összesen több mint 310 millió főnyi mezőgazdasági népesség által lakott területen — ezen a területen él Kína mezőgazdasággal foglalkozó lakosságának több mint 3/4 része, — befejezték a földreform végrehajtását. Ez évben — a nemzetiségi területek kivételével, — Kína egész területén megvalósításra kerül a földreform.

A népi Kína mezőgazdaságában új típusú gazdaságok keletkeztek. Azokon a vidékeken, ahol már végrehajtották a földreformot, a kommunista párt és Kína népi kormányzat vezetésével nagyszabású kölcsönös munka-

segélymozgalom bontakozott ki a parasztság között.

A kölcsönös munkasegélymozgalom az egyéni gazdálkodáson alapuló kollektív munka egyik formája. Megszervezése két célt szolgál:

1. A jobb terméseredmények elérésére irányuló törekvéseknek minden eszközzel való támogatását és serkentését;

2. a parasztság tömegeinek fokozatos meggyőzését, mind a kölcsönös munkasegély, mind a termelészövetkezet őríási fölünyéről az egyéni gazdálkodással szemben.

Emellett mezőgazdasági termelészövetkezetek is vannak már a Kínai Népköztársaságban. Számuk ma még kicsi, Észak- és Északkelet-Kínában mindössze kb. 300 termelészövetkezet van, azonban egyre több új mezőgazdasági termelészövetkezet alakul.

Növekszik az állami gazdaságok száma is. Északkelet-Kínában 1951-ben 542 állami gazdaság volt 110 405 hektár szántóterülettel.

Kína mezőgazdaságában az állami gazdaságok, a kölcsönös munkasegély-csoportok, a mezőgazdasági termelészövetkezetek fejlődésének eredményeként, a kínai parasztság jó munkája következtében 1951-ben — a kedvezőtlen időjárás ellenére, — jó volt a termés.

Északkelet-Kína gabonatermése az elmúlt évben 7,6%-kal haladta meg az 1943. évi rekordtermést, Kelet-Kínáé pedig 17%-kal volt magasabb az 1950. évinél. Északkelet-Kína búzatermése 17,4%-kal, gyapottermése pedig 70%-kal múlta felül a háborúelőtti színvonalat. A gyapottermés az egész országban 17,8%-kal haladta meg a háborúelőtti szintet, a gabonatermés pedig — becslés szerint, — elérte annak 92,8%-át.

A kínai mezőgazdaságban a vetésterület 1951-ben 1950-hez viszonyítva 6%-kal növekedett.

A Kínai Népköztársaság nagy gondot fordít az ipari növények vetésterületének növelésére.

Ipari növények vetésterületének növekedése Kelet-Kínában 1951-ben, 1950-hez viszonyítva

Megnevezés	A növekedés %-a
Gyapot	45
Dohány	400
Kender	350

Forrás: Bjulleteny inosztranoj kommerceszkoj informacii. 1951. június 30.

1951 folyamán jelentős növekedést ért el az állatállomány is.

Az állatállomány növekedése Délnyugat-Kínában 1951-ben

Megnevezés	1951. év	1950. év %-ában
Szarvasmarha	— — — — —	121
Juh	— — — — —	111
Sertés	— — — — —	132

Forrás: People's China, 1952. március 1.

Az állatállomány fejlődése Északkelet-Kínában 1951-ben

Megnevezés	1951. év	1950. év %-ában
Összes állomány	— — — — —	106,7
ebből ló	— — — — —	105,6
szarvasmarha	— — — — —	108,9
kecske	— — — — —	110,3
juh	— — — — —	106,6

Forrás: Bjulleteny inosztranoj kommerceszkoj informacii. 1952. április 19.

A népi kormány hatalmas erőfeszítéseket tesz, hogy megoldja a sokévszázados kínai problémát: felszámolja az árvízveszélyt. A kormány intézkedései következtében az árvízújtotta területek a következőképpen csökkentek:¹

Év	Csökkenés %-ban 1949-hez képest
1950	40
1951	79

A központi kormány elhatározta, hogy az 1952. évben 1000 milliárd yuan összegű kölcsönt bocsát a mezőgazdaság rendelkezésére, nem számítva az öntözési célokra stb. adott speciális kölcsönöket.

MUNKABÉR, ÁRUFORGALOM

A régi Kínában a munkások milliói voltak munka nélkül. A népi kormány 1952 áprilisra úgyszólván teljesen felszámolta a munkanélküliséget, sok iparágban pedig szakmunkahiány lépett fel.

1951-ben a Kínai Népköztársaságban 13 000 000 munkás és alkalmazott volt, ebből 3 000 000 ipari munkás.

A népi Kína nagy gondot fordít a dolgozók életszínvonalának emelésére. A munkabérek állandóan emelkednek, pl. Északkelet-Kínában, ahol előbb történt meg a felszabadulás, mint az ország többi ipari vidékén, a munkások bére 1951 júniu-

¹ People's China, 1952. január 1., 9. old. adatai alapján számítva.

sában 2,6-szer volt magasabb, mint 1948 márciusában, 1951 végére pedig 24,7%-kal haladta meg az 1949. évi színvonalat.

**Munkabérek emelkedése
Északkelet-Kínában**

Év	%-os emelkedés az előző évhez viszonyítva
1949	27,0
1950	12,5
1951	15,0

Forrás: People's China, 1950. január 15.

Az ország nehéziparában foglalkoztatott munkások és alkalmazottak átlagos fizetése 1951 folyamán 12,5%-kal emelkedett.

Kína népgazdaságának sikeres fejlődése lehetővé tette a közszükségleti cikkek árának általános leszállítását. 1951 folyamán és ez évben is a kormány többször csökkentette a fogyasztási cikkek árát.

Ez év tavaszán több ezer árua vonatkozóan Kína egész területén átlagosan 8%-os árszállítást hajtottak végre. 1952. április 11-én Északkelet-Kínában az állami áruházi árakat átlagosan 9,8%-kal csökkentették.

**Egyes közszükségleti cikkek árszállítása
Északkelet-Kínában 1952. április 11-én**

Megnevezés	Csökkenés %-a
Gumilábbeli	5,9
Pipereszappan	9,2
Hárisnya és zokni	15,0
Zománcdény	9,6
Illatszerek	8,5

Forrás: Planovoje Hozjajszto, 1952. 2. sz.

Az emelkedő munkabérek és a csökkenő árak következtében jelentősen növekedett a dolgozók reálbére. Északkelet-Kínában a reálbér az 1948. évihez viszonyítva 1951-ben 235,4%-os volt.

A reálbér növekedésével emelkedett a dolgozók vásárlóképesége. Pl. Északkelet-Kína lakosságának vásárlóképesége 1951-ben 1950-hez viszonyítva 53,5%-kal, 1949-hez képest pedig 140%-kal nőtt. Az ország áruforgalma 1951-ben 1950-hez viszonyítva 40%-kal növekedett. A fogyasztási cikkek eladása 1951 I. félévében 347%-kal emelkedett 1950 azonos időszakához képest.

Fontosabb árucikkek eladása a Kínai Népköztársaságban 1951 I. félévében

Megnevezés	1951 I. félév 1950 I. félévének %-ában
Élelmiszer	165
Petróleum	146
Szén	225
Só	247

Forrás: Die Wirtschaft, 1952. január 18.

Pekingben 1951 áprilisában az év elejéhez viszonyítva 250%-kal emelkedett a ruházati cikkek eladása.

Dél-Kína kereskedelmi forgalmának növekedése 1951-ben 1950-hez viszonyítva

Megnevezés	Növekedés %-ban
Élelmiszer	223
Só	179
Szővet	155
Fonal	239
Szén	144
Kőolajtermékek	202

Forrás: Aussenhandelsnachrichten, 1952. február 2.

SZOCIALIS VISZONYOK

1951. május 1-én — Kína történetében első ízben — rendszeresítették a társadalombiztosítást minden olyan üzemben, gyárban és bányában, amely legalább száz munkást foglalkoztat. 1951 október végére már több mint 2 300 000 munkás és alkalmazott élvezte a különféle társadalombiztosítási szolgáltatásokat. Ha a családtagokat is számításba vesszük, ez a szám eléri a 10 milliót.

A népi Kínában nagy gondot fordítanak a falvak egészségügyi helyzetének megjavítására. 1951 őszén 1841 megyei egészségügyi központ és osztály működött, ami annyit jelent, hogy majdnem minden megyére egy ilyen központ, illetve osztály jutott. Ezeknek az egészségügyi központoknak keretében működő kórházakban a kórházi ágyak száma átlagosan 127%-kal, a személyzeti létszám 46%-kal emelkedett a felszabadulás előtti idővel szemben. Megnövekedett az orvosok száma is. Pl. 1949-ben Északkelet-Kínában átlagosan 122 munkásra és bányászra jutott egy orvos, 1950-ben pedig 84-re.

A Kínai Népköztársaság kormánya számos intézkedést fogantatosított az anya- és csecsemővédelem érdekében. Az anya- és csecsemővédő központok száma 1951 folyamán több mint 10 000-re emelkedett

A bölcsődék és óvodák száma 1951-ben 1227 volt, vagyis 9-szer annyi, mint a felszabadulás előtt. Az óvodákban ez évben közel kétszerannyi gyermeket gondoznak, mint a Kuomintang-uralom idején.

KULTURA

A régi Kínában — a felszabadulást követlenül megelőzően felvett statisztikai adatok szerint — a lakosságnak több mint 85%-a analfabéta volt, és az iskolaköteles gyermekeknek 40%-a nem járt iskolába.

Az új Kínában mindjobban kibontakozó kultúrforradalom megy végbe.

A népi Kína főbb kulturális mutatószámai 1951-ben

Elemi iskola — — — — —	440 000
Elemi iskolák tanulójának száma	37 000 000
Középiszkola — — — — —	5 100
Középiszkolai tanulók száma — —	1 570 000
Esti alapfokú iskolákon tanuló ipari munkások száma — —	1 780 000

Forrás: Planovoje Hozjajsztvo, 1952. 2. sz., People's China, 1951. október 1., 1952. május 1.

Az elemi iskolák tanulójának több mint 81%-a munkás- és parasztszármazású.

Az új Kína nemzetiségi politikája megmutatkozik az oktatás területén is. A felszabadulástól 1951 júliusáig pl. egyedül Kvantung tartományban 862 elemi iskolát létesítettek a nemzetiségek számára; az iskolákat több mint 28 000 tanuló látogatta.

A népi kormány 1951 nyaráig közel 8 milliárd yuant fordított Északnyugat-Kína 5 nemzetiségi főiskolájára, 2 400 közép- és elemi iskolájára segítségére.

A kultúra fejlesztésére a köztársaságban már 66 munkáskultúrpalota, 8720 szakszervezeti klub, 5119 szakszervezeti könyvtár és 1157 vándorkönyvtár működik.

1951 októberében az újságok példányszáma 6 millió volt, azaz 300%-kal nagyobb, mint 1951-ben.

KÜLKERESKEDELEM

A felszabadulás óta Kína külkereskedelmi forgalma új irányt vett; a népi Kína egyre nagyobb méretű árucseréforalmat bonyolít le a Szovjetunióval és a népi demokratikus országokkal.

A Szovjetunió, a népi demokráciák és a kapitalista országok részesedése Kína külkereskedelmében

Megnevezés	1950	1951 három- negyedév
	% -os részesedés	
Behozatal:		
Szovjetunió	19,8	47,7
Népi demokráciák . . .	1,4	25,3
Kapitalista országok	78,8	27,0
Behozatal összesen :	100,0	100,0
Kivitel:		
Szovjetunió	26,6	51,5
Népi demokráciák . . .	3,9	26,4
Kapitalista országok	69,5	22,1
Kivitel összesen :	100,0	100,0

Forrás: People's China, 1951. december 16., Bjuleteny inosztranoj kommerceszkoj informacii, 1951. november 15.

A népi Kína a Szovjetunióból és a népi demokráciákból 1951-ben — mint már 1950-ben is — főként ipari felszereléseket, szállítószerközöket és nyersanyagokat importált és azokba mezőgazdasági termékeket szállított.

1952. április 12-én a Szovjetunió és a Kínai Népköztársaság kereskedelmi egyezményt kötött, amelynek révén a két ország külkereskedelmi forgalma tovább szélesedik.

Az új Kína a békétábor országaival való kereskedelem bővítése mellett nem zárkózik el a kapitalista országokkal folytatott árucserétől sem; egyenlő feltételekkel, egyenjogú partnerként hajlandó bármely országgal külkereskedelmi forgalmat lebonyolítani. Bizonyítéka ennek a Moszkvai Nemzetközi Gazdasági Értekezlet, ahol a kínai delegáció a kapitalista országok küldötteivel több mint 223 millió USA-dollár értékű ügyletet kötött.

1952. június 1-én a moszkvai értekezlet elvein alapuló kínai-japán árucseréforalmi megállapodást írtak alá Pekingben, amely a normális kereskedelmi kapcsolat felvételének és kifejlesztésének kezdetét jelenti a népi Kína és Japán között.

Textilválság

A fegyverkezési hajszája velejárói — az állandó áremelkedések, a növekvő adóterhek, reálbércsökkenés, — a polgári fogyasztási cikkek piacának összeszűküléséhez vezetnek és végeredményben elkerülhetetlené teszik a polgári fogyasztási cikkek túltermelési válságát. A kapitalista újságok és folyóiratok sem tudják már eltitkolni, hogy a textilipar válsággal küzd, amely fővonásaiban az 1929—30. évi nagy válságra emlékeztet.

A textilválság jellemzői az egyes kapitalista országokban a következők:

USA — A Survey of Current Business c. amerikai folyóirat megállapítása szerint 1951. II. negyedében az amerikaiak fogyasztási cikkekre fordított kiadásai között a ruházati cikkek csak 8,5%-kal szerepelnek, ezzel szemben 1946-ban ez a részesedés 11,7%-ot tett ki. Ennek oka az, hogy az amerikai dolgozók jövedelmük egyre nagyobb részét kénytelenek élelmiszerekre költeni.

A „Clothing Manufactures Association” jelentése szerint a konfekcióiparban hatalmas eladatlán árukészletek halmozódnak fel. A férfiruhagyártás terén 1951. IV. negyedében a termelési kapacitást csak 77%-ban használták ki, 1952. márciusában pedig csupán 71%-ban. 1952. márciusban 30%-kal kevesebb férfiruhát állítottak elő, mint az előző év azonos hónapjában. A férfi nyári öltönyök gyártása 50%-kal, a férfi kabátoké pedig 39%-kal csökkent ugyanebben az időközben.

A fogyasztás csökkenése elsősorban a gyapjúipart sújtja. Az elhelyezési nehézségek következtében a gyapjúfonaltermelés 1951-ben 1950-hez viszonyítva 13%-kal, a gyapjuszövettermelés pedig 14%-kal csökkent. Az 1951. évi gyapjuszövettermelésnek 31%-a katonai célú, a polgári fogyasztásra 1951-ben 39%-kal kevesebbet gyártottak, mint 1950-ben.

Gyapjúfonaltermelés

Megnevezés	1950	1951
	1000 tonna	
Gyapjúfonaltermelés	367 200	319 200

Forrás: Monthly Bulletin of Statistics, 1952. május.

A gyapjúfonaltermelés 1952. januárjában 17,8%-kal volt alacsonyabb, mint az előző év azonos hónapjában.

Gyapjuszövettermelés

Megnevezés	1950	1951
	ezer méter	
Polgári célú	318 786	193 743
Katonai célú	9 227	86 789
Összesen	328 013	280 532

Forrás: Bulletin inostrannoj komercseszköz informacii, 1952. május 2.

A gyapjúipar termelésének csökkentése maga után vonja az ipar gyapjuszükségletének csökkenését. 1946. tavaszán a textilgyárak havonta 60 millió font gyapjút használtak fel, 1950. szeptemberében 44 millió fontot és 1951-ben már csak 34 millió fontot. Megjegyzendő, az 1951. I. félévben feldolgozott gyapjú 42%-a katonai megrendelések teljesítésére szolgált.

1951-ben az együttes gyapjúfogyasztás 24%-kal csökkent 1950-hez viszonyítva. Ezen belül a polgári célú gyapjúfelhasználás 47%-kal csökkent, a katonai célú fogyasztás pedig több mint 4-szeresére emelkedett.

Gyapjúfogyasztás

Megnevezés	1950	1951
	tonna	
Polgári célú	270.900	142.900
Katonai célú	18.000	77.100
Összesen	288.900	220.000

Forrás: Problèmes Économiques, 1952. március 4.

Az ezévi januári adatok azt mutatják, hogy a gyapjúfogyasztás 1952. januárjában tovább esett. Januárban a heti átlagos gyapjúfogyasztás 2630 tonna volt az 1951. decemberi heti átlagos 2844 tonnával szem-

ben; a csökkenés tehát 7,5%. 1951 januárjához viszonyítva a gyapjútölgasztás 27,5%-kal csökkent.

A textilipar egyéb ágaiban is fokozódik a válság kibontakozása. A rendelkezésre álló adatok szerint az 1951/52-es pamutidény első négy hónapjában — augusztus — november hónapokban — a pamutfogyasztás 3 112 000 bála volt, míg 1950/51 azonos hónapjaiban a fogyasztás 3 624 000 bála volt, a fogyasztás csökkenése tehát 14%.

A munkabeszüntetés, üzemleállítás következtében a munkanélküliek száma a textiliparban hétről hétre emelkedik. A hivatalos statisztikák nem mutatják meg a munkanélküliség rohamos növekedését, mert sok helyen készakarva nem tartják nyilván őket.

A Munkaügyi Minisztérium hivatalos, tehát meghamisított adatai szerint 1951-ben a foglalkoztatottak száma a textilipar egyes ágaiban a következőképpen csökkent:

Megnevezés	1950	1951	Csökke- nés %-ban
	dec.	dec.	
	1000 fő		
Textilfelgyártmányokat előállító üzemek.....	1 352	1 240	8
Fonodák	170	161,4	5
Kötszövőüzemek	254	231,8	9
Szőnyegszövő ipar.....	62	50,1	19
Férfiruha-gyártás	151,9	135,7	11
Gyermekruha-gyártás....	65,6	63,8	3

Forrás: Monthly Labor Review. 1952. március

A gyapjúiparban foglalkoztatott munkások száma 1950 decemberétől 1951 decemberéig 16%-kal, 1952 januárjában pedig további 10%-kal csökkent. 1952 februárjában a gyapjúiparban a foglalkoztatottság 24,3%-kal volt alacsonyabb, mint az előző év azonos hónapjában.

Az „Aussenhandelsnachrichten“ szerint az USA északkeleti részében a gyapjúiparban a munkanélküliek száma 1951-ben 21 000-re emelkedett az 1950. évi 5000-rel szemben. A pamutiparban a munkanélküliek száma 1951 őszén 11 700 volt az 1950. évi 11 300-zal szemben. A Wall Street Journal szerint New Englandben 140 000 textilmunkás közül 62 000 munkanélküli.

Az American Woolen Company üzeiben 1951. év végén az 1951. év elején foglalkoztatott munkásoknak csak a fele dolgozott.

ANGLIA — Az angol textilipar, mely az ország egyik legfontosabb export-iparága, a második világháború óta nem tudta a háborúelőtti színvonalat elérni.

Megnevezés	1937	1950
	havi átlag 1000 t o n n a	
Pamutfonal.....	46,6	32,2
Pamutszövet	277,0	162,0
Gyapjúfonal	21,4	21,0

Forrás: Monthly Bulletin of Statistics. 1952. május.

A Times 1952. április 7-i közlése szerint ez év februárjában a textilipari eladások 33%-kal csökkentek az 1951 februári eladásokhoz képest. A textilárak eladása január és február között, tehát egy hónap alatt 31,8%-kal csökkent az előző év első hónapjaihoz viszonyítva.

A válság először a gyapjúiparban jelentkezett, rövidesen azonban a pamutiparra is kiterjedt. A gyapjúfonaltermelés 1951-ben 12%-kal csökkent 1950-hez viszonyítva, decemberben a csökkenés 32% volt. 1951-ben a gyapjúszövettermelés 7%-kal volt alacsonyabb, mint 1950-ben. A Cotton Board jelentése szerint 1952 márciusában a gyapjúszövettermelés 31 millió yard volt az 1950. évi 37 millió yarddal szemben.

A gyárleállítások és üzemszüneteltetések következtében a munkanélküliség rohamosan emelkedik. Bradfordban, a gyapjúipar központjában, a gyárak fele hetenként 3—4 órát dolgozik. Yorkshire körzetben 30 000 a munkanélküliek és rövidített munkahétben dolgozók száma. A Cotton Board jelentése szerint csupán március utolsó heteiben 66 szövedét zártak be, aminek következtében 7000 munkás lett munkanélkülivé.

Hivatalos, tehát szépített adatok szerint a gyapjúiparban foglalkoztatott munkások száma 1950 december és 1951 december között a következőképpen csökkent a gyapjúipar egyes ágaiban:

	Csökkenés %
fésülés.....	— 20
fé: és gyapjú-fonás.....	— 16
gyapjúfonás.....	— 8
gyapjuszövés.....	— 5

Forrás: Board of Trade Journal, 1952. február 16.

A leghíresebb pamutipari vidéken, a Lancashirei körzetben 1952 elején „1500 pamutüzem 1/3-ára csökkentette termelését, azonban a termelés felét még így sem tudják értékesíteni” — írja a New York Times.

Pamutfonal- és pamutszövettermelés

Megnevezés	1952 január	1952 március
Pamutfonal (millió font)	16,21	12,45
Pamutszövet (millió yard)	5,07	4,14

Forrás: Aussenhandelsnachrichten, 1952. május 24.

A húsvét utáni hetekben a Lancashirei körzetben teljesen leállították a termelést. Az üzemleállítások következtében 150—180 000 munkás vált munkanélkülivé, és ez a pamutiparban foglalkoztatott munkások 50%-át jelenti. Greenwood képviselő bejelentése szerint „Lancashire teljesen halott vidék képét mutatja. Nelson városában a munkásság legnagyobb része teljesen, vagy részlegesen munka nélkül van”.

FRANCIAORSZÁGBAN a textilválság következményeként a legjelentősebb textilvidékeken, így Elzászban, az Alsó-Rajna-vidéken a textilgyárak csökkentett munkaidővel dolgoznak. Elzászban a szövődei megrendelések 50%-kal csökkentek, a készletek pedig 12%-kal emelkedtek.

A gyapjúipar termelése

Megnevezés	1950	1951
	1000 t o n n a	
Fésűsfonal.....	68,5	55,0
Fésűsszövet.....	74,8	53,9

Forrás: Aussenhandelsnachrichten, 1952. április 12.

Az elhelyezési nehézségek következtében az export jelentős mértékben csökkent.

Gyapjú-export

Megnevezés	1951	1952
	f e b r u á r (t o n n a)	
Fésűs gyapjú.....	1.704	675
Fésűs-szövet.....	601	291

Forrás: Manchester Guardian, 1952. május 2.

BELGIUMBAN a textilexport 1952 februárban 50%-kal volt alacsonyabb, mint a múlt év azonos hónapjában. 1951 első hónapjaiban mind a pamutipar, mind a gyapjúipar helyzete válságosra fordult.

Pamut- és gyapjúfonaltermelés

Megnevezés	1951		1952	
	január	február	január	február
	1000 t o n n a			
Pamutfonal... ..	9,26	10,73	9,40	6,70
Gyapjúfonal.. ..	3,62	3,73	1,80	1,86

Forrás: Record and Statistics, 1952. május 24.

Belgiumban a munkanélküliek száma a textilipar válsága következtében egy év alatt 50%-kal emelkedett.

NYUGAT-NÉMETORSZÁG ÉS JAPAN —

Mindkét ország textilipari termelése a koreai háború kitörése óta jelentős mértékben emelkedett, de általában a textiltermelés még nem érte el a háborúelőtti színvonalat. 1951. vége óta azonban a válság ezekre az országokra is kiterjedt. A munkanélküliség és részleges munkanélküliség erősen emelkedik.

Nyugat-Németországban 13 000 augsburgi textilmunkás közül 10 000 átlagosan hetenként 24—34 órát dolgozik. Württemberg-Badenben 21 000 munkás dolgozik csökkent munkaidővel. Áprilisban az A. G. Kessel művek 14 napra leállította az üzemet. A Chemie Faser A. G.-ban 1500 munkás csökkentett munkaidővel dolgozik. Japánban növekednek az eladatlan árukészletek, úgy hogy a termelést a jövőben csökkenteni fogják.

JAPAN

Gazdasági helyzet

A San-Franciscóban megkötött „béke-egyezmény“ óta az amerikai befolyás tovább erősödött Japánban, amelyet nyíltan az USA távolkeleti támaszpontjává építenek ki annak az agresszióknak érdekében, amelyet az USA tervez a Szovjetunió, a népi Kína és a többi ázsiai ország ellen.

A japán iparnak csak azok az ágai fejlődnek, amelyek a fegyverkezés számára dolgoznak. Az amerikai monopóliumok megrendelésekkel halmozzák el a hadiipart. 1951. év végén az amerikai monopóliókések hadimegrendelése több mint 300 millió dollárt tettek ki.

A hadiipar alapanyagai közül a szén, nyersvas- és acéltermelés már túlszárnyalta a háborúelőtti színvonalat. A fogyasztási cikkek előállítását iparágak közül csak azoknak a termelése emelkedik, amelyek a hadiipar számára dolgoznak.

Ipari termelés

Megnevezés	1938	1949	1950	1951	1952
	havi átlag				I. negyedév
	e z e r t o n n a				
Szén	4 057	3 172	3 205	3 608	4 299
Nyersvas	223	134	192	269	307*
Nyersacél	539	259	404	542	573**
Pamutfonal...	46	13	20	28	32
Gyapjúfonal ..	5	1	3	4	4,5**

* Január,

** 2 hónap átlaga.

Forrás: Monthly Bulletin of Statistics, 1952. május.

A második világháború után leállított fegyvergyárakat ismét bevonták a haditermelésbe, számos gyárat pedig fegyvergyártásra állítottak át. Az Utsonomiyában lévő varrógépgyárban gépfegyvereket állítanak elő. A yokosukai haditengerészeti arzenálban — amelyet nemrégiben állítottak helyre, — 10 000 munkás dolgozik. A tokiói Fuchu gyárban jeepeket és katonai tehergépkocsikat javítanak. Az Akabane fegyvergyár 6000 munkást foglalkoztat,

jeepeket, páncélgépkocsikat, gépfegyvereket és puskákat készít és javít. A keletjapáni Shimomaruco gyárban, a Fuji és Ikagai vállalatokban szintén jeepeket, katonai teher- és egyéb gépkocsikat javítanak. A Mikubishi és Koyo trösztök tulajdonában lévő gyárak messzehordó és tankelhárító ágyúkat gyártanak.

A textilipart is bevonták a háborús előkészületekbe. A „Sangio Keitzaia“ japán újság szerint a japán textilgyárak az USA-tól 6,6 millió yard gyapjúszövet szállítására kaptak megrendelést, amiből 1,8 millió amerikai katonai egyenruhát gyártanak.

A fegyverkezés az amerikai és a velük szövetkezett japán monopolistáknak óriási hasznot jelent. Így pl. a Nihon Szejtecu kohászati társaság 1951 első felében 1250 millió yen, a Fudsi Szejtecu társaság 925,8 millió yen, a Nippon Kokkan társaság kb. 900 millió yen hasznot húzott.

ÉLETSZÍNVONAL

Az amerikai megszállók és a velük szövetkezett japán monopolista burzsoázia háborús politikája a dolgozók kizsákmányolásának fokozódásához és életszínvonaluk rohamos csökkenéséhez vezet. „A japán nép jelenleg olyan nyomorúságos helyzetben van, amilyenre nem volt még példa Japán egész történetében” — állapítja meg a Japán Kommunista Párt új programja.

A költségvetés túlnyomó részét az amerikai megszálló csapatok és japán katonai alakulatok fenntartására költik. 1945—1952-ig 2000 milliárd yenbe (5720 millió dollár) került a japán népnek az amerikai megszállás. A költségvetés 60%-át fordítják hadicélokra. Ezzel szemben a szociális és kulturális kiadások a költségvetési kiadásoknak csak 7,6%-át képezik. Annak ellenére, hogy a japán munkásoknak kb. 30%-a tüdőbeteg, a japán kormány 1951-ben mindössze 7,5 milliárd yent fordított gümőkór elleni védekezésre, ami a költségvetési kiadásoknak csak 1%-át teszi ki.

Az adók felemesztik a japán dolgozók nyomorúságos munkabéréit.

É v	Adóbevételek milliárd yen	Adóbevételek a költségvetési bevételek %-ában
1950/51.	444,5	66,9
1952/53.	601,3	75,0

Forrás: New Times, 1951, 50. sz., Voproszi
 ekonomiki, 1952, 5. sz.

1950/51-ben a Josida-kormány 5%-kal csökkentette a jövedelmi adót, ugyanakkor 21,5%-kal emelte a dolgozókat sújtó közvetett adókat.

Az élelmiszerek és közszükségleti cikkek ára állandóan emelkedik. A jegyre kapható élelmiszerek ára nagyon magas, a feketepiac árai pedig a dolgozók számára elérhetetlenek. Rohamosan emelkedett a közüzemi szolgáltatások díja, 1945—1950-ig a közlekedésre, lakásra, fűtésre, világításra, stb. fordított kiadások 10—30-szorosukra emelkedtek.

A japán munkások reálbére állandóan csökken, a Japán Kommunista Párt számításai szerint a háborúelőtti színvonalnak csak 1/3 részét teszi ki. Megjegyzendő, hogy a háború előtt a japán munkások munkabére a gyarmati munkások színvonalán mozgott.

Hivatalos adatok szerint a munkabér 1949-ben a létminimumnak csak 71%-át, 1950-ben pedig 66%-át fedezte.

Időpont	Létminimum	Munkabér
	y e n	
1949 április	11 774	8 329
1950 március	15 492	10 346

Forrás: New Times, 1951, 50. sz., Voproszi
 Ekonomiki, 1952, 5. sz.

A japán munkásnők bére jóval alacsonyabb a férfiakénál. A textiliparban a munkások 70%-a nő, bérük pedig mindössze 40—50%-a a férfiak munkabérének.

A japán sajtóban megjelent adatok szerint Japánban 10 millió a teljes és részleges munkanélküliek száma, az agrár-munkanélküliséget nem számítva. A gazdasági élet militarizálása a sokmillós munkanélküliséget nem tudta felszámolni.

A japán munkásosztálynak a gazdasági és politikai jogokért, a jobb élet- és munkaviszonyokért, a japán nép nemzeti követeléseinek megvalósításáért folytatott harca a japán proletáriátus osztályöntudatának megerősödését bizonyítja. Ezt a harcot a Japán Kommunista Párt vezeti.

A japán munkásosztály növekvő szervezetségét tanúsítja, hogy 1939-ben a foglalkoztatottak 5,5%-a volt szakszervezeti tag, 1950-ben pedig 50%-a.

Öt év alatt, 1946—1950, a sztrájkokban 53 765 000 munkás vett részt.¹ 1939-hez viszonyítva 1950-ben a sztrájkok száma majdnem a tízszeresére, a résztvevők száma pedig 160-szorosára emelkedett.

É v	Sztrájkok száma	Résztvevők száma
1929.	397	56 300
1939.	358	72 800
1950.	3 550	11 765 000

Forrás: Voproszi Ekonomiki, 1952, 5. sz.

A koreai háború kitörése óta a munkás-ság harca fokozódott. 1951 februárban 250 000 bányász sztrájkolt. Áprilisban sztrájkba lépett a Nippon Kogyo, a Tahei Kogyo és a Furukawa ércbányavállalat 40 000 munkása. Az elektromosiparban 10 000 munkás, a Tokio Shibaura Denki gyárban 8000 munkás, az automobiliparban pedig 19 000 munkás sztrájkolt.

1951 februárban összesen 111 sztrájk volt, amelyben 970 000 munkás vett részt. Áprilisban 159 sztrájk volt, több mint egymillió résztvevővel. 1951 októberben több mint 180 000 bányász sztrájkolt. Novemberben az elektromosipar munkásai sztrájkoltak. 1952 áprilisban általános sztrájk volt; ezzel a munkásosztály „a felforgató tevékenység elhárításáról” szóló fasiszta törvény küszöbönálló elfogadása ellen tiltakozott.

„A mostani sztrájkoknak jellegzetes vonása — írja Tokuda, a Japán Kommunista Párt főtitkára, — hogy a megszálló csapatok és a Josida-kormány legkegyetlenebb üldözöhadjárata közepette folynak, és a legtöbb esetben mégis a sztrájkolók győzelmével végződnek.”

¹ Voproszi Ekonomiki, 1952, 5. sz., 92. old.

A Minisztertanács határozata a sokszorosított statisztikai jelentések engedélyezéséről

A Minisztertanács határozatot hozott az egyes minisztériumok, főhatóságok által készített statisztikai jelentések kiadásának és szétosztásának módjáról. A határozat szerint sokszorosított statisztikai jelentéseket csupán azok a szervek (minisztériumok, országos hivatalok) adhatnak ki, amelyek a Központi Statisztikai Hivatallal egyetértésben az egységes statisztikai beszámolási rendszeren belül saját statisztikai szervezetüket kiépítették és az adatokat ezen keresztül gyűjtik be. A sokszorosított statisztikai jelentés részét alkotja a minisztériumok statisztikai beszámolási rendszerének.

A sokszorosított statisztikai jelentéseket, amennyiben ezeknek a feltételeknek megfelelnek, a Központi Statisztikai Hivatal elnöke engedélyszámmal látja el. A M. T. határozata kimondja, hogy a jelentéseket csak névreszólóan, a közvetlenül érdekeltnek szabad megküldeni. A jelentésre jogosultak jegyzékének összeállításánál — a határozat szerint — a következő alapelveket kell figyelembe venni:

A minisztériumon belül az egész minisztériumra vonatkozó tájékoztatókat csupán a miniszter, miniszterhelyettesek, a minisztérium kollégiumának tagjai és egyéb, a miniszter által kijelölt személyek kaphatják. A minisztériumon belül egyéb személyek általában csak a saját területükre vonatkozó adatokat kaphatják meg.

Külső szervek részére a statisztikai jelentést csupán a miniszter, illetve az országos szerv vezetőjének kérésére lehet megküldeni. Az adatszolgáltatás jogosultságának elbírálásáért a tájékoztatót kiadó minisztérium vezetője felelős.

A határozat intézkedik arról is, hogy a Központi Statisztikai Hivatalnak ellenőriznie kell a sokszorosított statisztikai jelentések kiadását és a kiadványok szétosztását. A határozat azokra a statisztikai jelentésekre is vonatkozik, amelyek tíznél több példányban rendszeresen jelennek meg, az esetben is, ha a példányok sokszorosítása, előállítása nem nyomdai sokszorosítással történik.

Az 1952. évi helyzetképstatistikai adatgyűjtés

A Központi Statisztikai Hivatal Város- és Községstatistikai osztálya 1952 márciusában az ország valamennyi városára és községére vonatkozóan helyzetképstatistikai adatgyűjtést hajtott végre.

Az adatgyűjtésnek az volt a célja, hogy megállapítsa a települések fejlettségét, gazdasági, szociális, kulturális létesítményekkel, szervekkel stb. való ellátottságát és ezzel alapot adjon az 1953. évi város- és községfejlesztési tervek elkészítéséhez.

A Hivatal elsősorban 1950. július 15-én hajtott végre helyzetképstatistikai felvételt, melynek eredményei közlésre is kerültek. Az adatgyűjtés eredményei iránt — bár azok csak részben adtak képet a települések fejlettségéről — a város- és községfejlesztéssel foglalkozó szervek, valamint az egyes minisztériumok részéről is igen nagy érdeklődés nyilvánult meg. Ez érthető is, hiszen város- és községfejlesztési terveket csak úgy lehet készíteni, ha

olyan általános kép áll a tervező szerv rendelkezésére, amely a város, illetve község helyzetét, fejlettségét, tevékenységének valamennyi megnyilvánulását minden oldalról, összefüggéseiben szemlélteti, függetlenül attól, hogy az ezzel kapcsolatos feladatok ellátása melyik népgazdasági ág hatáskörébe tartozik. *A helyzetképstatistika nem az egyes gazdasági ágakat vizsgálja, hanem a települést, amelyhez ezek a gazdasági ágak tartoznak és azt jellemzi.*

Az 1952. évi helyzetképstatistikai felvétel előkészítésénél a Város- és községstatistikai osztály felhasználta az előző adatgyűjtés tapasztalatait; több városban és községben végrehajtott helyszíni kiszállás folyamán megvizsgálta az adatszolgáltatás alapját képező bizonylatokat.

A most végrehajtott felvétel átfogóbb és részletesebb, mint az 1950. évi volt, amely a városok és községek földrajzi és települési viszonyait, általános igazgatási, közle-

kedési, egészségügyi és szociális, mezőgazdasági, kereskedelmi, ipari, kulturális és pénzügyi helyzetét vizsgálta. Az 1952. évi helyzetképstatistikai kérdőívek adatai kibővültek a belterületi utak és utcák, a közművek, a kulturális és sportlétesítmények adataival, visszatekintő adatok gyűjtésével pedig lemerték a felszabadulás óta, valamint ezen belül az 1951. év folyamán bekövetkezett fejlődést is.

Az adatgyűjtés végrehajtásának tapasztalatai azt mutatják, hogy a városok jó munkát végeztek és megértették, hogy a helyzetképstatistikai adatokat saját gyakorlati intézkedéseik céljára is fel tudják használni. A községek nagyobbik része is általában szakszerűen dolgozott, különösen áll ez a népesebb községekre.

Az adatok feldolgozása folyamatban van és előreláthatólag július második felére be is fejeződik.

A területi statisztikai hálózat szervezése

A 2021/6/1952. számú M. T. határozat a Központi Statisztikai Hivatal feladatává tette független, területileg szervezett statisztikai hálózat kiépítését.

A független statisztikai szervezetek feladata nemcsak a tanácsok irányítása alatt működő szervek és intézmények megfigyelése, hanem a megye területén működő valamennyi vállalat, intézet, intézmény működésének figyelemmel kísérése és a tervteljesítés mértékének ellenőrzése.

A határozat szerint a területi statisztikai szervek alapját a megyei, járási, városi (kerületi) tanácsok statisztikai csoportjai (részlegei) alkották.

A szervezés első szakaszát a tanácsi apparátusból való kiválás jelentette. A területi hálózat egységes kialakítása érdekében ennek a kiválásnak valamennyi tanácsnál egyidőben kellett történnie. Az előzetes tárgyalások és a megyei csoportvezetők jelentése alapján a Központi Statisztikai Hivatal elnökének javaslatára a belügyminiszter a budapesti városi és megyei tanácsok vb. elnökei részére 1952. március

12-én külön előzetes intézkedést adott ki a feladatok végrehajtásának előkészítésére.

A határozat megjelenése után néhány héttel, 1952. március 25-én a belügyminiszter és a Központi Statisztikai Hivatal elnöke közös utasítást adott ki, mely a kiválás napját 1952. április 1-ében állapította meg. Ez az utasítás főleg a tanácsoknak a személyek áthelyezésével, a felszerelések átadásával kapcsolatos feladatait rögzítette és egyidejűleg a statisztikai szervek elhelyezésére is tartalmazott utasítást.

A Központi Statisztikai Hivatal elnöke a Budapest városi és a megyei tanácsok II. terv- és statisztikai osztálya statisztikai csoportjának vezetőit bízta meg illetékességi területükön a szervezési munka irányításával.

Országos viszonylatban fennakadás nélkül történt a kiválás és 1952. április 1-ével a Budapest fővárosi és a megyei statisztikai kirendeltségek, valamint a járási és városi statisztikai felügyelőségek, mint a KSH területi szervei megkezdték önálló működésüket.

A területi statisztikai szervek önálló működésének első napjaiban tapasztalható volt, hogy sok kérdésben nem járnak el egységesen. Különösen olyan feladatok megoldásánál, melyeket eddig a tanácsok illetékes szervei láttak el, mint a személyzeti, pénzügyi, gazdasági stb. kérdések. Az egységes eljárás biztosítása és a kirendeltségek munkájának megkönnyítése érdekében a KSH május hó folyamán kiadta a Központi Statisztikai Hivatal területi szervei részére szóló „Működési Szabályzat” I. általános igazgatási részét.

A szervezésnek ebben a szakaszában a szakmai elméleti képzés előfeltételeit és az új feladatok átvételének összehangolt, rendszerezett formáját, a Működési Szabályzat szakstatisztikai részének a szakmai ügyrendet, összeállítását is biztosítani kellett.

A KSH. oktatási osztálya és az érdekeltektől fősztályok készítettek el az oktatási tervekkel. A szervezettel bentlakásos oktatás keretében a felügyelőségek főleg mezőgazdasági munkakörben foglalkoztatott dolgo-

zói részére 1952 május hó elején kezdődött meg az első 8 hetes oktatás. A statisztikai gyakorlattal rendelkezők és a 6 vagy 8 hetes vagy más statisztikai iskolát végzettek egyéni tanulásának szervezése pedig folyamatban van.

A kirendeltségeknél a statisztikai munka egységes és helyes szempontok szerinti elvégzésének biztosítására népgazdasági áganként készítettendő szakmai ügyrend összeállítása folyamatban van. Ezek az ügyrendek pontosan meghatározzák majd az elvégzendő feladatokat, elsősorban az igazgatási szervek statisztikai munkájának ellenőrzésére párhuzamosan feldolgozandó adatok körét.

*

A szervezés munkája néhány héten belül befejezést nyer és akkor kezdik meg tulajdonképpen a helyi statisztikai szervek ténylegesen önálló munkájukat és valószínűleg meg azokat a célkitűzéseket, melyeket részükre a Minisztertanács határozata meg szabott.

Pályázati felhívás

Az Iparstatisztikai Értesítő szerkesztősége pályázatot hirdet az ipari és építőipari vállalatok (üzemek), egyesületek, trösztök, ipari központok, minisztériumok statisztikusai, valamint a Központi Statisztikai Hivatal és a Hivatal fővárosi és megyei kirendeltségeinek előadói részére „Iparágunk sajátos statisztikai kérdései” című pályamű megírására.

A pályaműnek egy-egy kiválasztott iparág szempontjából meg kell világítania valamely statisztikai ágazat(ok) (termelés, munkaügy, munkaverseny, anyag-, önköltség-, műszaki statisztika stb.), vagy annak egyes részlete (pl. selejt, ütemesség, az építőipari termelés természetes mértékegységben való számbavétele, állásidő stb.) vizsgálatánál jelentkező kérdéseket, mind elméleti, mind pedig gyakorlati oldalukról tekintve azokat. Elsősorban azok a pályázatok részesülnek kedvező

zőbb elbírálásban, amelyek valamely konkrét szakmai probléma megoldásához járulnak hozzá, és ezzel előbbre viszik a statisztikai munkát.

A pályamű terjedelme *legalább három és legfeljebb tíz oldal.*

A pályázat

1. díj 1500 Ft,
2. díj 1000 Ft,
3. díj 700 Ft.

Ezeket kívül még több, kisebb pénzjutalom kerül kiosztásra.

Az Iparstatisztikai Értesítő — a szokásos tiszteletdíj mellett — az arra alkalmas pályázatokat közölni fogja.

A pályázat benyújtási határideje: *1952. július 31.*

A pályázatokat az Iparstatisztikai Értesítő szerkesztőségének (Budapest, II., Keleti Károly-utca 18/b) kell beküldeni.

KÖNYVISMERTETES

I. V. Kocsetov: Vasúti statisztika

Statisztikai Kiadóvállalat. Budapest. 1952. 388 old.

A „Szocialista Statisztika Könyvtára” c. sorozatban megjelent tankönyv célja, hogy ismertesse a vasúti statisztikai munka megszervezésének alapelveit, áttekintést nyújtson a szovjet vasúti statisztika fejlődéséről és megvilágítsa a vasúti statisztikának a vasút irányításában elfoglalt fontos szerepét.

A vasúti statisztika feladata, hogy a legnagyobb pontossággal visszatükrözze az állami szállítási terv teljesítését és felderítse a szállítás területén lévő belső tartalékokat a kocsik jobb kihasználása, a szállítási gazdaságosságának fokozása, az állami tervek határidőelőtti teljesítése céljából. A vasúti statisztikának a rendelkezésre álló valamennyi eszközzel támogatnia kell a szállítás további fellendítését. A vasúti szállítás, mint összetett és sokoldalú gazdaság tág lehetőséget nyújt a statisztikai módszerek alkalmazására.

A vasutak alapvető munkáját — az áru- és személyszállítást — a tömegszerűség jellemzi. E munkájuk elvégzése céljából a vasutak nagyszámú mozdonyal és vasúti kocsival rendelkeznek és sok millió embert foglalkoztatnak. A vasútgazdaságnak és munkájának mindezen elemei azonban nem mechanikus egységeket alkotnak, hanem a vasút szervezetének alkotórészei. A vasút feladatainak sikeres teljesítéséhez feltétlenül szükséges, hogy a „vasúti futószalag” minden egyes része és e részek munkája szigorúan megállapított rendben egybe legyen hangolva. Ezért lehetetlen a vasútgazdaságnak és munkájának tanulmányozása a statisztikai módszerek alkalmazása nélkül. A statisztika feladata, hogy a vasútgazdaságnak és munkájának szerkezeti felépíté-

sét és belső összefüggéseit felmérje, mégpedig mind valamely adott időpontban meglévő állapota, mind pedig időbeli változásai szerint. A statisztika szerepe rendkívül nagy magában a vasútgazdasági tervek elkészítésének folyamatában is. A statisztika megadja a terv elkészítéséhez a kiindulási alapot, azaz az egész vasútgazdaság helyzetének átfogó jellemzését a tervidőszak kezdetén.

Kocsetov tankönyve öt alapvető részre oszlik:

az *I. rész* — a szállítások statisztikája, a vasutak alapvető munkájára, az áru- és személyszállításra vonatkozó adatok számbavételi és feldolgozási módszereit ismerteti;

a *II. rész* — az üzemi statisztika, a szállítás állóalapjainak a mozdonyoknak és vasúti kocsiknak állományára, állapotára, munkájára és kihasználásának mértékére vonatkozó adatok számbavételi és feldolgozási módszerét tárgyalja;

a *III. rész* — a munkaügyi és munkabérszisztematika a dolgozók létszámának, a munkabérnek, a munkatermelékenységnek és a munkaidő kihasználásának számbavételi módszerével foglalkozik.

a *IV. rész* — az állóalapok és a technikai felszereltség statisztikáját ismerteti;

az *V. rész* — az összesítő-analitikai (elemző) munkálatokat tárgyalja.

Az ismertetett részek fejezetekre oszlanak, és pedig az *I. rész* három fejezetre.

A vasúti szállítást rendszerint nemcsak a szállított személyek száma és a teherárak tonnamennyisége alapján szokás számbavenni, hanem a szállításokat még a küldemény fajtái szerint is megkülönbözt-

tek. Ezzel egyidőben a szállítások minőségi összetételét, irányát, sűrűségét, stb. is tanulmányozzák. Ennél fogva a szállítási statisztikában tanulmányozandó kérdések száma a fent említett mennyiségi adatokkal nincs kimerítve, a kérdések köre sokkal szélesebb, ami megköveteli az adatok részletes, sokoldalú csoportosítását.

A szállítások jellege, a vonatösszeállítás feltételei, a szállítások alkalmával igénybevett gördülőanyag típusa és a szállítási forgalom megszervezése alapján a szállítást két kategóriára: áru- és személyszállításokra lehet felosztani. Eppen ezért Kocsetov tankönyve a szállítási statisztika vizsgálati módszereit e két kategória az áruszállítás és a személyszállítás statisztikája szerint különválasztva ismerteti. Önálló fejezet foglalkozik az áruszállítási statisztikai speciális felvételekkel.

A II. rész öt fejezetben a tulajdonképpeni szállítóeszközök (mozdonyok, vasúti kocsik), valamint a vasúti pálya gépi berendezésének kihasználásával foglalkozik. Az útvonalon bármely adott időpontban rendelkezésre álló gördülőanyag mennyiségének ismerete nélkül a mozdonyok és vasúti kocsik kihasználásának fokát jellemző mutatószámok kiállításáról szó sem lehet.

A gőzmozdonyok, mint a legfőbb vontatóeszköznek a vasutak munkájában betöltött szerepe meghatározza a rendelkezésre álló gőzmozdonyok számbavételének fontosságát. A gőzmozdonyok számbavétele szorosan összefügg a mozdonyok kihasználásának és állapotának számbavételével. A gőzmozdonyok állandó üzemképességének biztosítása, pontos és gyors javítása, a mozdonyok racionális kihasználása a mozdony-szolgálat dolgozóinak legfontosabb feladata. Ezért az Üzemi statisztika első fejezete a rendelkezésre álló gőzmozdonyok kihasználását és állományát ebből a szempontból vizsgálja.

A vasúti kocsikat rendeltetésük szerint két csoportra, teher- és személykocsi állományra osztják fel. E két kocsi kategória felhasználásában mutatkozó lényeges különbségek következménye, hogy a teher- és személykocsi állományba tartozó vasúti kocsik számbavételének módja teljesen eltér egymástól.

A kocsiállomány állapotát elsősorban a javítás alatt levő vasúti kocsi száma jellemzi. A javításra szoruló kocsik számának

csökkenése azt mutatja, hogy a kocsik állapotában javulás következett be. Ezért a javításban levő kocsik számában egyrészt a javítás minősége, másrészt pedig a kocsiállomány kihasználásának foka is kifejezésre jut.

A gördülőanyag mozdonyokra és vasúti kocsikra való felosztásának megfelelően a vasúti statisztikában megkülönböztetjük a mozdonyok és a kocsik kihasználásának mutatószámait. A mennyiségi mutatószámok közé tartoznak a tonnakilométerek, utaskilométerek, mozdonykilométerek, a javításból kikerült mozdonyok, vagy vasúti kocsi száma, stb. A minőségi mutatószámok közé tartoznak a tengelyre eső terhelés, az átlagos kocsi fordulási ideje, az egységre eső önköltség, stb.; ezek a munka minőségét jellemzik és mint átlagos és fajlagos mennyiségek közvetlen úton számíthatók ki.

A III. részben tárgyalta munkaügyi és munkabérstatisztika feladata, hogy minden erejével előmozdítsa a vasúti szállítás tervszerű vezetését, kötelessége, hogy az állami statisztika igényeinek megfelelően megvilágítsa a munkával kapcsolatos összes kérdéseket. A statisztikai vizsgálat alapvető objektumai a munka területén a következők: a dolgozók létszáma, a dolgozók anyagi és kulturális színvonala, szakképzettsége, a munka termelékenysége, a munkabér színvonala, a munkabéralap felhasználása.

A munkaügyi és munkabérstatisztika az általa megoldandó feladatnak megfelelően a következő fejezetekre oszlik: munkaerőlétszám, munkaerőösszetétel és munkaerő-forgalom statisztikája, a munkabéralap felhasználásának és a dolgozók átlagos munkabérének statisztikája, a munkaidőkihasználás és a munkatermelékenység statisztikája.

A IV. rész a vasúti szállítás állóalappjainak és műszaki felszereltségének számvitelével és statisztikájával foglalkozik.

Az állóalpok számbavétele érdekében és természetesen mértékegységben történik. Az állóalpok mennyisége és jellemzése természetesen mértékegységben csak konkrét megnevezések szerint és különböző mértékegységekben (darabszám szerint, súly-, hossz-, terület-, térfogat-egységekben) adhatók meg. Az állóalpokokat legáltalánosabb formában, értékben fejezhetjük ki. Az egyes objektumok értékélesen különböző-külön és együttesen kétféleképpen lehetséges: a teljes, eredeti beszerzési érték alapján és

az adott időpontnak megfelelő elhasználódás mérvének figyelembevételével.

Az állóalapot számbavétele egy időpontra vonatkozóan végrehajtott feljegyzések (leltározás) útján történik. Maga a leltározás jellegénél és az alkalmazott osztályozási módszerekénél fogva, az állóalapot élettartamának és elhasználódási idejének megállapítása tekintetében statisztikai művelet. A leltározás szoros kapcsolatban van a könyvelési számvittel is, minthogy az állóalapot mérlegértéke és az amortizációs leírások kiszámításának az utóbbi az alapja.

A vasúti állóalapot között az első és a legfontosabb helyet a vasúti pálya foglalja el. A vasútvonalak sikeres és zavartalan munkája nagy mértékben a pályafenntartás jó munkájától függ. A vasúti pálya a felépítményekből, a pályatestből, a műtárgyakból, a védő- és segédberendezések elemeiből áll.

A pályafenntartási műszaki eszközök statisztikájának alapja az osztálymérnökség műszaki törzskönyve, amely a pályafenntartás összes elemeinek részletes jellemzését tartalmazza kilométerek, állomások és összesítve az egész osztálymérnökség szerint.

A mozdonyok leltári számbavételének kettős célja van: a mozdonyoknak mint állami vagyontárgyaknak számbavétele és az, hogy a vasutak mozdonyállományának megállapításakor a mozdonyok állapotának és kihasználásának kiértékelésére alapot nyújtson.

A vasúti kocsik leltári állományáról a vasútigazgatóságok külön beszámolójelentést készítenek, amelyet a január 1-i állapot szerint évente egyszer állítanak össze.

Szerző a tankönyv V. részében a vasúti statisztikai elemző munkával foglalkozik. Bevezetőben rámutat arra, hogy az elszigetelt statisztikai számok jelentősége az ismeretszerzés szempontjából igen korlátozott. A statisztikai szám csak akkor szemléltető, ha speciálisan szervezett rendszerben számos más statisztikai adattal együtt vizsgáljuk. Az ilyen módon megszerzett statisztikai anyag szolgáltatja az alapot a vállalat munkájának műszaki gazdasági elemzéséhez. A statisztikai anyagnak elő kell segítenie a vasút tevékenységének mindenre kiterjedő kiértékelését, lehetővé kell tennie a vasút élenjáró és elmaradt lánczemeinek feltárását, a vállalat munkáját akadályozó tényezők tanul-

mányozását és lehetővé kell tennie a megfelelő gyakorlati rendszabályok megalapozását.

Az elemzés célja különböző lehet, amelyeket a legáltalánosabb formában két egymásután következő szakaszra lehet osztani: 1. a statisztikai adatok elemzése helyességük felülvizsgálása céljából és 2. a statisztikai adatok elemzése a lényegre vonatkozó kérdések vizsgálata, vagyis azoknak a következtetéseknek és intézkedéseknek tanulmányozása céljából, amelyek ezekből a vasútüzem és a vasúti munka irányításának megjavításához szükséges adatokból következnek.

Az elemzés egyik alapvető szakasza az üzemi költségek, nevezetesen a vasúti munka legfontosabb minőségi mutatószámának, a szállítások önköltségének elemzése. A termelés önköltségének csökkentése és a munkatermelékenység fokozása a szocialista gazdaság fejlődésének, nevezetesen a vasutak fejlődésének is legfontosabb feltétele.

A tankönyv külön fejezetben foglalkozik a statisztikai anyag elemzésének legfontosabb módszereivel. Ismerteti a statisztikai adatok logikai ellenőrzésének módszereit, az abszolút számokban mutató hibáknak a viszonylagos (minőségi) mutatószámokra gyakorolt hatását és ennek elemzését, valamint a statisztikai anyagnak az adatok tartalmának lényege szerint való elemzésére szolgáló módszereket, végül behatóan foglalkozik a tervteljesítés mérésének kérdésével.

A tankönyvet három melléklet egészíti ki, és pedíg az 1. sz. melléklet az állóalapot 1940. évi leltározásánál alkalmazott nomenklatúrát, a 2. sz. melléklet a pálya műszaki állapotára vonatkozó beszámolójelentés vázlatát és a 3. sz. melléklet a fontosabb vasúti okmányok mintáit tartalmazza.

Kocsetov tankönyve mutatja, hogy a statisztikai adatoknak a vasúti munka szempontjából is milyen nagy jelentőségük van. Ezek alapján értékelik a vasúti dolgozók munkáját, a tervek teljesítését, és ezek alapján vonják le az operatív munkához szükséges következtetéseket.

Ahhoz, hogy vezetni tudjunk — tanítja Sztálin elvtárs — az szükséges, hogy előrelássunk. Statisztika nélkül nem lehet az egyik vagy másik termelési szakaszon fennálló helyzetet kellőképpen kiértékelni. Ezért a vasúti statisztika alapvető módszereinek ismerete nem csak a statisztikai-számviteli

dolgozók, hanem az összes vasúti dolgozók számára is kötelező.

A könyv nemcsak a vasúti tervezők, statisztikusok, üzemgazdászok részére nyújt nélkülözhetetlen segítséget a vasúti

munka elemzéséhez és irányításához, hanem a vasúti külszolgálati főnökségek vezetői részére (különösképpen a forgalmi, kereskedelmi, vontatási és pályafenntartási szolgáltnál) is alapvető segédkönyv.

KÖNYVSZEMLE*

POLITIKAI IRODALOM

Dimitrov, G. M.: *A munkásosztály a fasizmus ellen. Beszéd a Kommunista Internacionálé VII. Világkongresszusán.* 2. kiadás. 166 old. Szikra. Budapest. 1952. (Időszerű politikai kérdések. 65.)
Kim Ir Sen: A koreai nép harca a szabadságért és függetlenségért. Fordította: Lovas Gy. 177 old. Szikra. Budapest. 1952.

Rákosi M.: *Népi demokráciánk útja.* 63 old. Szikra. Budapest. 1952.

POLITIKAI GAZDASÁGTAN

Pach Zs.: *Az eredeti tőkefelhalmozás Magyarországon.* 278 old. Szikra. Budapest. 1952.

TERVGAZDASÁG

A Német Demokratikus Köztársaság népgazdasága fejlesztésének öt éves terve. (1951—1955.) (1951 november 1-i törvény.) 42 old. Tervgazdasági Könyvkiadó. Budapest. 1952.

Az iparvállalatok rejtett tartalékai. 38 old. Az Országos Tervhivatal tanulmányi osztályának kiadványai. Budapest. 1952.

Grigorjev, A.: *Munkaszervezés és munkabérek a Szovjetunió iparában.* (Organyizacija truda i zarabol-

noj plati v promislenosztjy SzSzSzR.) 2. kiadás, 68 old. Népszava. Budapest. 1952.

Sirinszkij, I. D.: *A népgazdaság tervezése a Szovjetunióban.* 79 old. Tervgazdasági Könyvkiadó. Budapest. 1952.

STATISZTIKA

Kocsetov, I. V.: *Vasúti statisztika.* (Zseleznodoroznaja sztatizsziyka.) 388 old. Statisztikai Kiadóvállalat. Budapest. 1952.

SZÁMVITEL

Erdőgazdasági vállalatok kötelező számlakerete 1952. 197 old. Pénzügyminisztériumi Könyv- és Lapkiadó Vállalat. Budapest. 1952.

Számvitel. Operatív számvitel. Vállalaton belül önálló elszámolás, Műhelyszámolások. 88 old. Pénzügyminisztériumi Könyv- és Lapkiadó. Budapest. 1952.

EGYÉB

Molnár E.: *A történelmi materializmus ideológiai előzményei.* 138 old. Szikra. Budapest. 1952.

FOLYÓIRATSZEMLE**

POLITIKAI GAZDASÁGTAN

Gatonszkij, L. M.: *A szocialista újratermelés a Szovjetunióban a háború utáni időszakban.* 3—25. old. (Izvesztijija Akagyemiji Nauk SzSzSzR. 1952/1.)

Kozlov, G.: *A pénz a szocializmusban.* 58—69. old. (Bolszevik. 1952/8.)

TERVGAZDASÁG

Csatár Gy.: *A műszaki munkanormákról.* 431—447. old. (Társadalmi Szemle. 1952/5.)

Fáy K.: *A tervezési anyagellátás és a termelés ütemessége.* 11—18. old. (Többtermelés. 1952/4.)

Gerő Gy.: *Termelékenység emelésének tervezése a szovjet tapasztalatok alapján.* 97—105. old. (Élelmezési ipar. 1952/4.)

Öllé L.: *Az öt éves tervben épülő ipari erőművek tervezésének szempontjai.* 131—138. old. (Magyar energiagazdaság. 1952/5.)

* Ebben a rovatban a Központi Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett fontosabb munkák címeit közöljük szakaszinté csoportosításban.

** Ebben a rovatban a Központi Statisztikai Hivatal könyvtára által beszerzett legfrissebb folyóiratcímek jelentősebb cikkei soroljuk fel szakaszinté csoportosításban. A külföldi cikkeket fimeit magyar fordításban adjuk.

Somkuty Á.: *Szovjet tapasztalatok a vasút szervezetének tervezési felépítésében és üzemvitelében.* 114—124. old. (Közlekedéstudományi Szemle 1952/4.)

Szmehov, B.: *A beruházások tervezése.* 329—342. old. (Magyar-szovjet közgazd. szemle. 1952/4.)

STATISZTIKA

Kápolnai P.: *A termelékenység alakulásának elemzése normaórák alapján.* 8—12. old. (Bér és norma. 1952/5.)

Rédei J.: *A dolgozók elnyomódása a tőkés világban — növekvő jólét a Szovjetunióban.* 456—463. old. (Társadalmi Szemle. 1952/5.)

Szuszlov, I.: *A statisztikai elmélet és gyakorlat és a gazdasági tevékenység elemzésének összefüggése.* 23—28. old. (Buhgaltjerszkij ücsot. 1952/4.)

SZÁMVITEL

Afanaszjev: *A termelési költségek összetételének befolyása az eszközök forgási idejére.* 16—25. old. (Számveteli adatszolgáltatás. 1952/1.)

A számviteli munka ütemterv (grafikon) szerinti megszervezése a Magyar Acélrúggyárban. A Lozinszkij-módszer első magyarországi bevezetése. 333—336. old. (Számvetel. 1952/5.)

A Szovjetunió állami költségvetése és a számviteli dolgozók feladatai. 3—9. old. (Buhgaltjerszkij Ücsot. 1952/5.)

Bakal M.—Grabner P.: *A szovjet könyvviteli irodalom halása számvitelünk fejlődésére.* 369—380. old. (Számvetel. 1952/5.)

A

„Szocialista Statisztika Könyvtára”

című sorozat huszonegyedik számaként jelenik meg

L. A. CSAPNYICKIJ:

A kivitelező szervezetek építési termelési költségeinek számvitele és kalkulációja

c. munkája

Csapnyickij könyve behatóan tárgyalja az építkezési termelés osztályozását és az építkezési objektumok számvitelét, az építkezési költségeket, az építkezési könyvviteli számlákat, az építkezési költségek számviteli módszereit (anyagszámvitel, munka és munkabér számvitele, építkezési gépek üzemköltségeinek számvitele, az általános költségek számvitele és felosztása), az elvégzett építési-szerelési munkák elszámolásainak számvitelét, stb., stb.

Csapnyickij munkája hasznos segítséget nyújt nemcsak az építkezési vállalatok számviteli dolgozóinak, statisztikusainak, hanem a vállalatvezetőknek és műszaki szakembereknek is az építőipari számviteli problémák tisztázásában és megoldásában.

★

Előjegyezhető

**AZ ÁLLAMI KÖNYVTERJESZTŐ VÁLLALAT
KÖNYVESBOLTJAIBAN**

A KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL ANYAGSZOLGÁLTATÁSA

című sorozatban eddig megjelent kiadványok

Mezőgazdasági statisztika I.

Szovjet cikkek fordításai alapján ismerteti a kolhozok gazdaságstatisztikai vizsgálatának kérdéseit, a terméshozam fokozásának felhasználatlan tartalékait és más, a kolhozok, a gép- és traktorállomások beszámolójelentéseivel, szervezési és ügyviteli kérdéseivel foglalkozó cikkeket.

Ára: 3.— Ft

Területi statisztika I.

Ismerteti a statisztikai szervezet helyét a Szovjetunió államapparátusában, beszámolót közöl a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala dolgozói aktívájának 1951 márciusában tartott értekezletéről és több tanulmányt a helyi statisztikai szervek munkájáról.

Ára: 5.— Ft

KAPHATÓK A STATISZTIKAI KIADÓVÁLLALATNÁL (II., KELETI KÁROLY-U. 5. I. EM. I. — TELEFON: 358-530, 130-AS MELLÉK.)

Népgazdasági mérlegek I.

A kiadvány Kurszkij, Malisev, Rjabuskin és több más vezető szovjet közgazdász e tárgykörbe tartozó cikkeit ismerteti. Dokumentációs része a szovjet, magyar, bolgár, cseh, lengyel és román folyóiratokban 1945 óta megjelent, népgazdasági mérleggel és nemzeti jövedelemmel foglalkozó cikkek szemléjét tartalmazza.

Ára: 12.— Ft

KAPHATÓ AZ ÁLLAMI KÖNYVTERJESZTŐ VÁLLALAT KÖNYVESBOLTJAIBAN

STATISZTIKAI SZEMLE

IV. (XXX.)

ÉVFOLYAM

1952

СТАТИСТИЧЕСКОЕ ОБОЗРЕНИЕ

4-(30-)-й

ГОД ИЗДАНИЯ

1952

Készült 6450 példányban
Felelős szerkesztő: a Központi Statisztikai Hivatal elnöke
Felelős kiadó: a Statisztikai Kiadóvállalat igazgatója

TARTALOM

ÁLTALÁNOS ELMÉLET ÉS A STATISZTIKA SZERVEZETE

	Oldal
Kossa István, országgyűlési képviselő hozzászólása a Központi Statisztikai Hivatal költségvetéséhez	12
Fokozzuk a statisztikai adatok megbízhatóságát!	14
A Minisztertanács határozata a Központi Statisztikai Hivatal feladatáról és szervezetéről és a statisztikai munka rendszeréről	79
Az I. Internationáléban Marx által megszervezett munkásstatisztika történetéről. — <i>L. Kaskareva</i>	84
Új szabályzat a könyvelési beszámolókról és mérlegekről. — <i>Ja. Bjelenyikij</i>	115
A Népgazdasági Tanács 67/7/1952 N. T. sz. határozata az 1952. évi statisztikai munkatervről	171
A statisztikai munka új perspektíváiról. — <i>Mód Aladárné</i>	175
A tervteljesítés ellenőrzésével a nagyobb tervfegyelemért	189
A beszámolási rendszerrel. — <i>Dr. Pátos István</i>	261
A munkásosztály megbecsült küzdőtársai a szocialista számvitel dolgozói	439
Harcoljunk a statisztikai adatok hitelességéért! — <i>Bács György</i>	443
Schwartner Márton. — <i>Vért András</i>	487
A területi statisztikai hálózat szervezése	525
Népgazdaságunk eredményei a Központi Statisztikai Hivatal jelentésének tükrében	541
A statisztika mint tudomány tartalmáról. — <i>N. Druzsinyin</i>	544
A beszámolási rendszer kialakítása. — <i>Simorné Delre Ágnes</i>	585
A statisztika decentralizálásáról intézkedő határozat következetes végrehajtásáért	631
A statisztika tudományként való meghatározásának kérdéséhez. — <i>Sz. Sztrumilin</i>	637
A szocialista számvitel és statisztika kiépítésének alapjai Csehszlovákiában. — <i>F. Herbst</i>	654
A statisztika elméletének egyes kérdései. — <i>N. Mihajlov</i>	741
A Szovjetunió Kommunista Pártjának XIX. kongresszusa	819
Emelni kell a statisztikai munka színvonalát. — <i>Pikler György</i>	830
A statisztikai tudomány tárgyának és módszerének kérdéséhez. — <i>I. Piszarev</i>	836
A statisztikai tudomány. — <i>V. Csermenszkij</i>	932
1952. évi VI. törvény az állami statisztikáról	1011
Indoklás az állami statisztikáról szóló törvényjavaslatához	1014
Az állami statisztikáról szóló törvényjavaslat 1952. december 20-i országgyűlési tárgyalása	1017
Varga István, országgyűlési képviselő, előadói beszéde	1017
Szita János, országgyűlési képviselő, hozzászólása	1020
Dr. Tóth Endre, országgyűlési képviselő, hozzászólása	1028

GAZDASÁGSTATISZTIKA

Társadalmi termékmérleg. — <i>Kecskeméti Zsuzsa</i>	124
Az amerikai burzsoa munkatermelékenységi statisztika bírálata. — <i>V. Csermenszkij</i>	193
Az első anyagösszeírás tapasztalatai. — <i>Réti Pálné</i>	277
A tőkés országok gazdaságának hanyatlása a háborúutáni években. — <i>B. Poljakov</i>	358
A gazdaságstatisztika fogalma. — <i>Ács Magdolna</i>	403
A forgésszközök forgási sebességének kiszámítási módszereiről lefolyt vita eredményeihez	564

	Oldal
A létfenntartási index meghamisítása az USA-ban. — <i>L. Cirlin</i>	778
Az anyagellátási statisztika új feladatai. — <i>Dr. Szira Tamás</i>	878
A lakosság pénzforgalmi mérlegének néhány kérdése. — <i>Dr. Szőnyi Gyula</i>	949
Az amerikai imperializmus gazdasági terjeszkedése a háború után. — <i>M. Dobrov</i>	957
A pénzügyi statisztika feladatai. — <i>Szász János</i>	1053

TERÜLET ÉS NÉPESSÉG

A népesség szaporodási ütemének lassúbbodása a tőkés országokban. — <i>M. Dobrov</i>	296
A „Population” tanulmánya Magyarország népmozgalmáról	345

TERÜLETI STATISZTIKA

A községi nyilvántartások rendezése. — <i>Dr. Kovacsics József</i>	494
Az 1952. évi helyzetképstatisztikai adatgyűjtés	524
Az 1952. évi városi és községi helyzetkép-statisztikai adatgyűjtés főbb eredményei. — <i>Dr. Szalay Sándor</i>	591

IPAR

Fordítsunk nagyobb figyelmet az ipari munkaügyi statisztika mutatószámainak elemzésére. — <i>Sz. Genyin</i>	25
Az utókalkuláció és az önköltségi tervezés hiányosságairól. — <i>Kövesdi Ágnes</i>	36
A vállalati elemzés tapasztalatai az „Anód áramirányító gyár”-ban. — <i>Zalka János</i>	42
A Bánya- és Energiaügyi Minisztérium szakmai statisztikája. — <i>Bács György</i>	56
A befejezetlen termelés számbavételének néhány kérdése. — <i>Schien Ferenc</i>	96
Elemzés a vállalati statisztikában. — <i>Gondos Pál</i>	131
Hozzászólás Prigly Béla „Statisztika és munkabérelenőrzés” című cikkéhez	144
A munkafegyelem statisztikai vizsgálata. — <i>Prigly Béla</i>	204
Elemzés a vállalati statisztikában. — <i>Dr. Varga József és Georgevics György</i>	218
Elemzés a vállalati statisztikában. — <i>Fábián Lajos és Kenyeres István</i>	227
Az ipari teljes termelés tervezése összehasonlító áron. — <i>G. Drampjan és N. Fedotov</i>	269
A termelés minőségének vizsgálata az iparstatisztikában. — <i>Ollé Lajos</i>	315
Jobb önköltségstatisztikával az önköltség csökkentéséért!	351
Ipari forgóeszközök. — <i>Kecskeméti Zsuzsanna</i>	385
Változó és változatlan állományú gazdasági indexek. — <i>Kornis P. Andorné</i>	393
A termelékenység emelkedése, mint a termelés növekedésének tényezője. — <i>Kápolnai Pál</i>	417
Az ipari össztermelés összehasonlító nagybani áron való értékeléséről. — <i>Sz. Genyin</i>	450
A statisztikai csoportosítások módszerének alkalmazása az iparban. — <i>N. G. Gracev</i>	469
A „Statisztikai Értesítőből”. A vállalati ellenőrzés feladata és módszere	505
Az I. negyedévi műszaki beszámoló tapasztalatai. — <i>Dr. Héja László</i>	557
A termelés és a termelékenység növekedésének arányáról. — <i>Martos Béla</i> ...	601
A termelékenység emelkedése mint a termelés növekedésének tényezője. — <i>Káldor Mihály</i>	603
Statisztika a szűk keresztmetszetek felszámolásának szolgálatában	607
Hozzászólás Kornis P. Andorné „Változó és változatlan állományú gazdasági indexek” c. cikkéhez. — <i>Drechsler László és Köves Pál</i>	680
A selejt elemzése a vállalati statisztikában. — <i>Dr. Adamovits Jenő</i>	686
A statisztika az egyenletes termelés szolgálatában. — <i>Schien Ferenc</i>	726
A termelési terv teljesítésének elemzése. — <i>Román Zoltán</i>	749
A gazdaságos áramvezetés kérdése iparvállalatainknál. — <i>Sperkel Ferenc</i>	773
Változatlan áron alkalmazása vállalatainknál. — <i>Bács György</i>	849
A tervszerű megelőző karbantartás statisztikai vizsgálata. — <i>Varga Jenő</i> ...	870
Hozzászólás „A termelékenység emelkedése mint a termelés növekedésének tényezője” c. cikkkel kapcsolatos vitához. — <i>A Statisztikai Hivatal egyéves iskolájának II. sz. iparstatisztikai szakköre</i>	890
A munkabérialap iparvállalati tervezésének és felhasználásának ellenőrzéséről. — <i>Beck Mátyás és Lukács Lajos</i>	892

A tervezett választéktól való eltérés hatása az önköltségsökkentésre. — <i>Dr. Halasy Lajos</i>	898
A Könnyűipari Minisztérium statisztikai szervezetének munkája. — <i>Laczi Béla</i>	944
A termelőkenység statisztikai vizsgálata a vertikális textilipari vállalatoknál. — <i>Fülöp Sándor és Pécsi János</i>	979
Az ipari és építkezési munkafolyamatok gépesítése számbavételének időszerű kérdései. — <i>I. Rizsov</i>	1033

BERUHÁZÁSI ÉS ÉPÍTŐIPARI STATISZTIKA

A beruházások mérésének néhány kérdése. — <i>Lengyel László</i>	479
Az építőipari gépek kihasználásának mutatói. — <i>Dr. Fehér Imre</i>	500
Néhány szó az építőipari statisztika fejlődéséről. — <i>Tar József</i>	647
Az üzembeliegyezett ipari beruházások statisztikai számbavétele. — <i>Lengyel László</i>	855
Az építőipari termelés számbavételének néhány kérdése. — <i>Lukács Ottó</i>	924
Az ipari és építkezési munkafolyamatok gépesítése számbavételének időszerű kérdései. — <i>I. Rizsov</i>	1033

MEZŐGAZDASÁG

Az állami gazdaságok statisztikai beszámolási rendszere. — <i>Árvai János</i>	139
A mezőgazdasági termelés munkaerőszükséglete. — <i>Mészáros István</i>	285
A Sertéstermelő Tröszt 1951. évi hízalási tevékenységének vizsgálata	411
Az állami erdőgazdaságok statisztikai rendszere. — <i>Pintér László</i>	672
Az 1952. évi cséplési statisztika néhány tapasztalata. — <i>Oros Iván</i>	862

FORGALOM, FOGYASZTÁS

Új korszak a munkások, alkalmazottak és kolhozparaszatok háztartási statisztikájának fejlődésében. — <i>Sz. Posztnyikov</i>	210
A Kelet- és Nyugat-Európa közötti kereskedelmi kapcsolatok. — <i>Rónai Gábor</i>	304
A tervteljesítés elemzése egy felvásárló kereskedelmi vállalatnál. — <i>Zala Ferenc</i>	371
Vágóállat-, kitermelési és húsmérlegek. — <i>Tatár György</i>	577
A külkereskedelmi statisztika fejlődése. — <i>Dr. Herczog Mária</i>	658
Hozzászólás Zala Ferenc „A tervteljesítés elemzése egy felvásárló kereskedelmi vállalatnál” c. cikkéhez. — <i>Dr. Szabó Sándor</i>	692
A kereskedelmi statisztika időszerű kérdései. — <i>Sz. Partigul</i>	762
Az áruforgalmi tervteljesítés elemzése a nagykereskedelemben. — <i>Váradi János</i>	982

SZOCIÁLIS ÉS KULTÚRSTATISZTIKA

Közoktatásunk az 1951/52. tanév elején	106
A magyar könyvstatisztika. — <i>Szabó Endre</i>	789
A közoktatási statisztika szervezeti kérdései. — <i>Dr. Szabady Egon</i>	1059

OKTATÁS

A középiskolai statisztikai oktatás tapasztalatairól. — <i>Boros Gáborné és Rajna Ödön</i>	54
A statisztikai kéaderképzés hírei	71
Az iparstatisztikai vizsgabizottságok tagjainak értekezlete	71
A Központi Statisztikai Hivatal elnökének 11/122/1952 sz. utasítása az alapfokú statisztikai oklevél elnyeréséhez szükséges vizsga tárgyában	245
Az „Elméleti statisztika” tanfolyamának programja a közgazdasági főiskolák és fakultások számára	321
A Központi Statisztikai Hivatal Oktatási osztályának feladatairól. — <i>Dr. Bárd Károly</i>	460
Beszámoló a Számviteli Főiskola statisztikai tanszéke iparstatisztikai szakkörének munkájáról. — <i>Svéd András</i>	509
A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 2067/20/1952 sz. határozata a statisztikai szakvizsga újabb szabályozásáról	623

A statisztikai oktatás módszertanának kérdéseiről rendezett ankét	709
Képzettebb statisztikusokkal a jobb statisztikáért	723
A közgazdasági technikumok „Általános statisztika” c. tankönyvének bírálata. — <i>Boros Gézné, Huszár István, Ollé Lajos</i>	970
A Központi Statisztikai Hivatal elnökének 22/2677/1952 sz. utasítása a statisztikai dolgozók szakmai képzéséről szóló 2067/20/1952 sz. M. T. határozat végrehajtásáról	997
A miniszteriumok statisztikai tanfolyamai	1001
A Központi Statisztikai Hivatal Oktatási Bizottsága	1002
A KSH megyei kirendeltségei és járási felügyelőségei dolgozóinak oktatása. — <i>Dr. Bárd Károly</i>	1076

EGYÉB

A Statisztikai Szemle által hirdetett pályázat nyertesei	237
A számvitel és a számítási munkák gépesítése. — <i>D. Zsak és T. Tirzbanurt</i>	665
Pályázati felhívás	883
Pályázati felhívás	975

HOZZÁSZÓLÁS

A középiskolai statisztikai oktatás tapasztalatairól. — <i>Boros Gáborné és Rajna Ödön</i>	54
A Bányá- és Energiailügyi Minisztérium szakmai statisztikái. — <i>Bács György</i>	56
Hozzászólás Prigly Béla „Statisztika és munkabérelenőrzés” c. cikkéhez	144
A termelékenység emelkedése mint a termelés növekedésének tényezője. — <i>Kápolnai Pál</i>	417
A „Statisztikai Értesítőből”. A vállalati ellenőrzés feladata és módszere	505
Beszámoló a Számviteli Főiskola statisztikai tanszéke iparstatisztikai szakkörének munkájáról. — <i>Svéd András</i>	509
Hogyan járul hozzá a Lozinszkij-rendszer bevezetése a statisztika megújításához. — <i>Szendehelyi Benedek</i>	511
A termelés és a termelékenység növekedésének arányáról. — <i>Martos Béla</i>	601
A termelékenység emelkedése mint a termelés növekedésének tényezője. — <i>Káldor Mihály</i>	603
Statisztika a szűk keresztmetszetek felszámolásának szolgálatában	607
Hozzászólás Kornis P. Andorné „Változó és változatlan állományú gazdasági indexek” c. cikkéhez. — <i>Drechster László és Köves Pál</i>	680
A selejt elemzése a vállalati statisztikában. — <i>Dr. Adamovics Jenő</i>	686
Hogyan jayította meg a statisztikai munkát a IV. számú Budapesti Tefu Vállalatnál a Lozinszkij-rendszer bevezetése. — <i>Horváth Gyula</i>	691
Hozzászólás Zala Ferenc „A tervteljesítés elemzése egy felvásároló kereskedelmi vállalatnál” c. cikkéhez. — <i>Dr. Szabó Sándor</i>	692
Hozzászólás „A termelékenység emelkedése mint a termelés növekedésének tényezője” c. cikkkel kapcsolatos vitához. — <i>A Statisztikai Hivatal egyéves iskolájának II. sz. iparstatisztikai szakköre.</i>	890
A munkabéralap iparvállalati tervezésének és felhasználásának ellenőrzéséről. — <i>Beck Mátyás és Lukács Lajos</i>	892
A tervezett választéktól való eltérés hatása az önköltségesültekentésre. — <i>Dr. Halasz Lajos</i>	898
A termelékenység statisztikai vizsgálata a vertikális textilipari vállalatoknál. — <i>Fülöp Sándor és Pécsi János</i>	979
Az áruforgalmi tervteljesítés elemzése a nagykereskedelemben. — <i>Váradi János</i>	982
Az 1952. évi gépösszeírás tapasztalatai. — <i>Major Márton</i>	1072
A KSH megyei kirendeltségei és járási felügyelőségei dolgozóinak oktatása. — <i>Dr. Bárd Károly</i>	1076

A SZOVJET TAPASZTALATOKBÓL

A főigazgatósági beszámolójelentés ellenőrzésének néhány kérdéséről. — <i>Sz. Kunyin</i>	48
A beszámolójelentések egyszerűsítésének és egyszerűsítésének tapasztalatai a vasúti szállításban. — <i>V. Vlagyimirov és Sz. Szuglik</i>	677
A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala mellett működő Tudományos Módszertani Tanács	795
Az anyagkészletösszeírás tapasztalatai a Gorkij-i terület statisztikai hivatalában. — <i>V. Kajurov</i>	884
A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala kerületi és városi felügyelőségei munkaszímvonalának emeléséről	915
A Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatala kerületi és városi felügyelőségei munkájának tervezése. — <i>B. Kolpakov</i>	1065

STATISZTIKAI SZÓTÁR

Az észszerűtlen szállítások terjedelmének mérése. — <i>Nagy Lajosné</i>	976
---	-----

TERVJELENTÉS

A Központi Statisztikai Hivatal jelentése a népgazdasági terv teljesítésének 1951. évi eredményeiről	3
A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az öt éves népgazdasági terv harmadik évének első negyed-évi végrehajtásáról	255
A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az öt éves népgazdasági terv harmadik éve második negyed-évi végrehajtásáról	535
A Központi Statisztikai Hivatal jelentése az öt éves népgazdasági terv harmadik éve harmadik negyed-évi végrehajtásáról	825

NEMZETKÖZI STATISZTIKA

SZOVJETUNIO

A Szovjetunio Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal jelentése a Szovjetunio népgazdasága fejlesztésére vonatkozó állami terv teljesítésének 1951. évi eredményeiről	Oldal 146
A Szovjetunio és a kapitalista országok költségvetése	332
A Szovjetunio Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal jelentése a Szovjetunio népgazdasága fejlesztésére vonatkozó állami terv teljesítésének 1952 I. negyedévi eredményeiről	422
A Szovjetunio Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal jelentése a Szovjetunio 1952. évi népgazdaságfejlesztési állami tervének második negyedévi eredményeiről	696
Az SzK(b)P Központi Bizottságának tervezete: a XIX. pártkongresszus irányelvei a Szovjetunio fejlesztését szolgáló 1951—1955. évi ötödik öt éves tervhez	799
Gazdasági helyzet	901
A Szovjetunio Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Hivatal jelentése a Szovjetunio népgazdasága fejlesztésére vonatkozó állami terv teljesítésének 1952 III. negyedévi eredményeiről	987

NÉPI DEMOKRÁCIÁK

KÍNAI NÉPKÖZTÁRSASÁG	
Gazdasági helyzet	514

ALBÁNIA

A Statisztikai Hivatal jelentése az 1951. évi népgazdasági terv teljesítéséről	238
--	-----

BOLGÁR NÉPKÖZTÁRSASÁG

Az Állami Tervhivatal jelentése a Bolgár Népköztársaság 1951. évi állami népgazdasági tervének teljesítéséről	153
Az Állami Tervbizottság jelentése az 1952. évi népgazdasági terv I. negyedévi teljesítéséről	423
Az Állami Tervbizottság jelentése az 1952. évi állami népgazdasági terv II. negyedévi teljesítéséről	697
Az Állami Tervbizottság jelentése az 1952. évi állami népgazdasági terv III. negyedévi teljesítéséről	988

CSEHSZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG

Gazdasági helyzet	61
Az Állami Statisztikai Hivatal jelentése az 1951. évi népgazdasági terv teljesítéséről	155
Az Állami Statisztikai Hivatal jelentése az 1952 I. negyedévi gazdasági terv teljesítéséről	425
Az Állami Statisztikai Hivatal jelentése az 1952 I. félévi gazdasági terv teljesítéséről	699
Az Állami Statisztikai Hivatal jelentése az 1952 III. negyedévi gazdasági terv teljesítéséről	989

LENGYEL NÉPKÖZTÁRSASÁG

Az Állami Gazdasági Tervbizottság jelentése az 1951. évi népgazdasági terv teljesítéséről	159
Gazdasági helyzet	334
Az Állami Gazdasági Tervbizottság jelentése az 1952 I. negyedévi népgazdasági terv teljesítéséről	428
Az Állami Gazdasági Tervbizottság jelentése az 1952 II. negyedévi népgazdasági terv teljesítéséről	702
Az Állami Gazdasági Tervbizottság jelentése az 1952 III. negyedévi népgazdasági terv teljesítéséről	992

NÉMET DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG

Az Állami Tervbizottság jelentése az 1951. évi népgazdasági terv teljesítéséről	238
Az Állami Tervbizottság jelentése az 1952 I. negyedévi terv teljesítéséről	431
Az Állami Gazdasági Tervbizottság mellett működő Központi Statisztikai Hivatal jelentése az 1952 II. negyedévi népgazdasági terv teljesítéséről	704
Az Állami Tervbizottság mellett működő Központi Statisztikai Igazgatóság jelentése az 1952 III. negyedévi népgazdasági terv teljesítéséről	993

ROMÁN NÉPKÖZTÁRSASÁG

A Minisztertanács mellett működő Központi Statisztikai Igazgatóság jelentése az 1951. évi népgazdaságfejlesztési állami terv teljesítéséről	162
A Román Népköztársaság Minisztertanácsa mellett működő Központi Statisztikai Igazgatóság közleménye a népgazdaságfejlesztési terv 1952 I. negyedévi előirányzatának teljesítéséről	433
Az Állami Tervbizottság és a Központi Statisztikai Igazgatóság közleménye az 1952 II. negyedévi népgazdaságfejlesztési terv teljesítéséről	706
A Központi Statisztikai Igazgatóság közleménye az 1952 III. negyedévi népgazdaságfejlesztési állami terv teljesítéséről	994
Gazdasági helyzet	1078

EGYÉB ORSZÁGOK

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK	
Gazdasági helyzet	904
ANGLIA	
Fizetési mérleg	621
AUSZTRIA	
Gazdasági helyzet	63

ALGIR, MAROKKÓ, TUNISZ	Oldal
Gazdasági helyzet	337
FRANCIAORSZÁG	
Gazdasági helyzet	617
GŐRÖGORSZÁG	
Gazdasági helyzet	1083
JAPÁN	
Gazdasági helyzet	522
JUGOSZLÁVIA	
Gazdasági helyzet	612
LATIN-AMERIKA	
Gazdasági helyzet	65
TÖRÖKORSZÁG	
Gazdasági helyzet	241
EGYÉB	
Textilválság	519

STATISZTIKAI HÍRADÓ

MAGYAR NÉPKÖZTÁRSASÁG

Az 1952. évi beszámolójelentések	69
Az iparstatistikai vizsgabizottságok tagjainak értekezlete	71
A statisztikai kádereképzés hírei	71
Az „Anyagszolgáltatás”-ról	72
A Központi Statisztikai Hivatal elnökének 11/122/1952 sz. utasítása az alapfokú statisztikai oklevél elnyeréséhez szükséges vizsga tárgyában	245
Kitüntetett statisztikusok	340
A Kohó- és Gépipari Minisztérium statisztikai osztályának újabb versenyfelhívása	340
Az iparügyi minisztériumok statisztikai részlegeinek munkaverseny-kiértékelése	341
Az „Iparstatistikai Ertesítő”-neként	342
A könnyűipari statisztikusok ankétja	343
A „Population” tanulmánya Magyarország népmozgalmáról	345
A Központi Statisztikai Hivatal Oktatási osztályának pályázati eredménye	435
Az 1952. évi helyzetkép-statisztikai adatgyűjtés	524
A Minisztérium határozata a sokszorosított statisztikai jelentések engedélyezéséről	524
A területi statisztikai hálózat szervezése	525
Pályázati felhívás	526
A Magyar Népköztársaság Minisztériumának 2067/20/1952 sz. határozata a statisztikai szakvizsga újabb szabályozásáról	623
A statisztikai oktatás módszertanának kérdéseiről rendezett ankét	709
A békésmegyei statisztikai kirendeltség munkájának első tapasztalatai	715
Ankét a Statisztikai Kiadóvállalat 1953. évi könyvkiadási tervéről	717
A Központi Statisztikai Hivatal elnökének 22/2677/1952 sz. utasítása a statisztikai dolgozók szakmai képzéséről szóló 2067/20/1952 sz. M. T. határozat végrehajtásáról	997
A minisztériumok statisztikai tanfolyamai	1001
A Központi Statisztikai Hivatal Oktatási Bizottsága	1002
Ankét „Kocsetov: Vasúti statisztika” c. könyvről	1002

CSEHSZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG

Harc a statisztikai fegyelem megszilárdításáért a Csehszlovák Köztársaságban	1003
A statisztikai oktatás újjászervezése a csehszlovák főiskolákban	1003

IRODALOM

KÖNYVISMERTETÉS

A vállalaton belüli statisztika rendje fonodákban és szövődékben	73
N. N. Rovinszkij: A Szovjetunió állami költségvetése	165
A. Ja. Bojarszkij és P. P. Suserin: Népszétségstatisztika	247
I. V. Kocsetov: Vasúti statisztika	527
Sz. A. Szkvorcov: Iskolastatisztika	624
L. A. Csapnyickij: Az építőipari termelési költségek számvitele és kalkulációja az építési kivitelező szervezetekben. — Dr. Tiszai Andor	626
A statisztikai csoportosítások módszeréről. — T. Tyimojejev	1086

KÖNYVSZEMLE 74, 167, 251, 346, 530, 627, 718, 814, 909, 1005, 1090

FOLYÓIRATSZEMLE 74, 167, 252, 346, 436, 530, 718, 814, 909, 1006, 1091

СОДЕРЖАНИЕ

ОБЩАЯ ТЕОРИЯ И ОРГАНИЗАЦИЯ СТАТИСТИКИ	Стр.
Высказывание парламентского депутата Иштвана Кошши к бюджету Центрального Статистического Управления	12
Повысить надежность статистических данных	14
Постановление Совета Министров о задачах и организации Центрального Статистического Управления	79
Из истории организации Марксом всеобщей рабочей статистики в 1. Интернационале. — <i>Л. Кашкарева</i>	84
Новое положение о бухгалтерских учетах и балансах. — <i>Я. Бельский</i> ...	115
Постановление Совета Народного Хозяйства № 67/7/1952 Н. Т. о плане статистической работы за 1952 г.	171
О новых перспективах статистической работы. — <i>Мод Аладарне</i>	175
С проверкой выполнения плана за большую плановую дисциплину	189
Об отчетности. — <i>Д-р Иштван Палош</i>	261
Оцененные сподвижники рабочего класса: работники социалистического учета	439
Бороться за достоверность статистических данных! — <i>Дьердь Бач</i>	443
Мартон Швартнер. — <i>Андраш Верт</i>	487
Организация сети территориальной статистики.	525
Результаты нашего народного хозяйства в зеркале сообщения Центрального Статистического Управления	541
О содержании статистики как науки. — <i>Н. Дружинин</i>	544
Образование отчетности. — <i>Шиморне Азнеш Детре</i>	585
За последовательное исполнение положений по децентрализации статистики	631
К вопросу об определении статистики как науки. — <i>С. Струмилли</i>	637
Базы построения социалистического учета и статистики в Чехословакии. — <i>Ф. Гербст</i>	654
Некоторые вопросы теории статистики. — <i>Н. Михайлов</i>	741
XIX съезд КПСС	819
Повысить уровень статистической работы. — <i>Дьердь Пиклер</i>	830
К вопросу о предмете и методе статистической науки. — <i>И. Писарев</i>	836
О статистическом науке. — <i>В. Черменский</i>	932
Закон от VI. 1952 г. о государственной статистике	1011
Обоснование законопроекта о государственной статистике	1014
Обсуждение законопроекта о государственной статистике в государственном собрании на заседании 20-го декабря 1952 года	1017
Доклад Иштвана Варга, члена государственного собрания	1017
Выступление Яноша Сита, члена государственного собрания	1020
Выступление др-а Эндре Тота, члена государственного собрания	1028

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СТАТИСТИКА

Баланс общественного продукта. — <i>Жужа Кечкемети</i>	124
Критика американской буржуазной статистики производительности труда. — <i>В. Черменский</i>	193
Опыт первой переписи материалов. — <i>Рети Палне</i>	277
Упадок сельского хозяйства капиталистических стран в послевоенные годы. — <i>Б. Поляков</i>	358
Понятие об экономической статистике. — <i>Мадола Ач</i>	403
К итогам спора о методах исчисления оборачиваемости оборотных средств	564
Фальсификация индекса стоимости жизни в США. — <i>Л. Цырлин</i>	778

	Стр.
Новые задачи статистики снабжения. — Д-р Тамаш Сира	878
Некоторые вопросы баланса денежного оборота населения. — Д-р Дюла Сеньи	949
Послевоенная экономическая экспансия американского империализма. — М. Добров	957
Задачи финансовой статистики. — Янош Сас	1053

ТЕРРИТОРИЯ И НАСЕЛЕНИЕ

Замедление темпов прироста населения в капиталистических странах. — М. Добров	296
Очерк журнала „Полюкасион“ о естественном движении населения Венгрии	345

ТЕРРИТОРИАЛЬНАЯ СТАТИСТИКА

Устройство муниципальных учетов. — Д-р Йозеф Ковачич	494
Комплексное изучение населенных пунктов в 1952 г.	524
Основные результаты комплексного изучения населенных пунктов в 1952 г. — Д-р Шандор Салаи	591

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Больше внимания анализу показателей статистики труда в промышленности. — С. Генин	25
О недостатках отчетной калькуляции и планирования себестоимости. — Агнеш Кевешди	36
Опыт анализа производственной деятельности предприятия в заводе „Анод Арамираньито Дьар“. — Янош Залка	42
Профессиональная статистика Министерства горной промышленности и энер- гетики. — Дьердь Бач	56
Некоторые вопросы об учете незавершенного производства. — Ференц Шин	96
Анализ в статистике предприятий. — Пал Гондош	131
Высказывание к статье „Статистика и контроль заработной платы“ от Бела Пригли	144
Статистическое изучение дисциплины труда. — Бела Пригли	204
Анализ в статистике предприятий. — Д-р Йозеф Варга и Дьердь Георгевиц	218
Анализ в статистике предприятий. — Лайош Фабиан и Иштван Кеньереш ...	227
О планировании валовой продукции промышленности в сопоставимых ценах. — Г. Драмлян и Н. Федотов	269
Изучение качества продукции в промышленной статистике. — Лайош Олле ..	315
С лучшей статистикой себестоимости за снижение себестоимости	351
Промышленные оборотные средства. — Жужанна Кечкемети	385
Экономические индексы переменного и фиксированного состава. — Корниш П. Андорне	393
Повышение производительности как фактор повышения производства. — Пал Каполнаи	417
Об оценке валовой продукции промышленности в сопоставимых оптовых ценах. — С. Генин	450
Применение метода статистических группировок в промышленности. — Н. Г. Грачев	469
Из журнала „Статистические известия“. Задача и метод контроль в пред- приятии	505
Опыт технических отчетов в I квартале. — Д-р Ласло Хейа	557
Об отношении роста производства и производительности. — Бела Мартош ..	601
Повышение производительности как фактор повышения производства. — Ми- халь Калдор	603
Статистика на службе ликвидации узких сечений	607
Высказывание к статье „Экономические индексы переменного и фиксирован- ного состава“ от Корниш П. Андорне. — Ласло Дрехслер и Пал Кевеш ...	680
Анализ брака в статистике предприятия. — Д-р Ене Адамович	686
Статистика на службе ритмичного производства. — Ференц Шин	726
Анализ выполнения плана производства. — Золтан Роман	749
Вопрос экономного расхода тока в наших промышленных предприятиях. — Ференц Шперкел	773
Применение неизменных цен в наших предприятиях. — Дьердь Бач	849
Статистическое изучение планово-предупредительного ремонта. — Ене Варга	870

Высказывание к спору, связанному с статьей „Повышение производительности как фактор повышения производства“. — <i>Кружок № II по промышленной статистике одноступенчатой школы ЦСУ</i>	890
О контроле планировании и расходовании фонда заработной платы в промышленных предприятиях. — <i>Матиаш Бек и Лайош Лукач</i>	892
Влияние отличия от планируемого ассортимента на снижение себестоимости. — <i>Д-р Лайош Халаш</i>	898
Работа статистической организации Министерства легкой промышленности. — <i>Бела Лацаи</i>	944
Статистическое изучение производительности во вертикальных предприятиях текстильной промышленности. — <i>Шандор Фюлеп и Янош Печи</i>	979
Актуальные вопросы учета механизации процессов труда в промышленности и строительстве. — <i>И. Рыжов</i>	1033

СТАТИСТИКА КАПИТАЛЬНОГО СТРОИТЕЛЬСТВА И СТРОИТЕЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Некоторые вопросы измерений капиталовложений. — <i>Ласло Лендбел</i>	479
Показатели использования строительных машин. — <i>Д-р Имре Фехер</i>	500
Несколько слов о развитии статистики строительства. — <i>Йозеф Тар</i>	647
Статистический учет промышленных капитальных строений, введенных в действие. — <i>Ласло Лендбел</i>	855
Некоторые вопросы учета продукции строительства. — <i>Отто Лукач</i>	924
Актуальные вопросы учета механизации процессов труда в промышленности и строительства. — <i>И. Рыжов</i>	1033

СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО

Статистическая отчетность государственных хозяйств. — <i>Янош Арваи</i>	139
Плотность сельскохозяйственного производства в рабочей силе. — <i>Иштван Месарош</i>	285
Изучение деятельности по откорму Свиноводческого треста за 1951 г.	411
Система статистики государственных лесохозяйств. — <i>Ласло Пинтер</i>	672
Некоторый опыт статистики по молотбе за 1952 г. — <i>Иван Орош</i>	862

ОБОРОТА, ПОТРЕБЛЕНИЕ

Новый этап в развитии статистики бюджетов рабочих, служащих и колхозников. — <i>С. Постников</i>	210
Коммерческие связи между Восточной и Западной Европе. — <i>Габор Ронаи</i> ...	304
Анализ выполнения плана в заготовительном торговом предприятии. — <i>Ференц Зала</i>	371
Балансы производства убойного скота и мяса. — <i>Дьердь Татар</i>	577
Развитие статистики внешней торговли. — <i>Д-р Мария Герцог</i>	658
Высказывание к статье „Анализ выполнения плана в заготовительном торговом предприятии“ от Ференц Зала. — <i>Д-р Шандор Сабо</i>	692
Актуальные вопросы статистики торговли. — <i>С. Партигул</i>	762
Анализ выполнения плана товарооборота в оптовой торговли. — <i>Янош Варуди</i>	982

СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРНАЯ СТАТИСТИКА

Состояние нашего просвещения в начале учебного года 1951/1952	106
Венгерская книжная статистика. — <i>Эндре Сабо</i>	789
Организационные вопросы статистики просвещения. — <i>Д-р Эгон Сабади</i> ...	1059

ОБУЧЕНИЕ

Об опыте обучения статистик в средней школе. — <i>Борш Габорне и Эдэн Райна</i>	54
Известия подготовки кадров статистики	71
Советы членов испытательных комиссий по промышленной статистике ..	71
Указание № 11/122/1952 председателя Центрального Статистического Управления по экзамену, необходимому для получения низшего статистического диплома	245

	Стр.
Программа по курсу теории статистики для экономических вузов и факультетов	321
О задачах Отдела обучения Центрального Статистического Управления. — <i>Д-р Кароль Бард</i>	460
Отчет о работе кружка по промышленной статистике кафедры статистики Учетного Высшего Учебного Заведения. — <i>Андраш Швед</i>	509
Положение № 2067/20/1952 Совета Министров Венгерской Народной Республики о новом регулировании статистического экзамена	623
Анкет о вопросах методики обучения статистики	709
С более квалифицированными статистиками за лучшую статистику!	723
Критика учебника „Общей статистики“ для экономических техникумов. — <i>Брош Гезане, Иштван Хусар, Лайош Олле</i>	970
Указания Председателя Центрального Статистического Управления № 22/2677/1952 об исполнении положения С. М. № 2067/20/1952 о подготовке статистических кадров	997
Статистические курсы министерств	1001
Комиссия по обучению в Центральном Статистическом Управлении	1002
Обучение работников комитатских и районных инспекций ЦСУ. — <i>Д-р Кароль Бард</i>	1076

ПРОЧИЕ

Выиграющие в конкурсе журнала „Статистическое обозрение“	237
О состоянии механизации учета и вычислительных работ. — <i>Д. Жак и Т. Гирбанурт</i>	665
Призыв к конкурсу	883
Призыв к конкурсу	975

— ВЫСКАЗЫВАНИЯ

Об опыте обучения статистики в средней школе. — <i>Брош Габорне и Эден Райна</i>	54
Профессиональная статистика Министерства горной промышленности и энергии. — <i>Дьердь Бач</i>	56
Высказывание к статье „Статистика и контроль заработной платы“ от Бела Пригли	144
Повышение производительности как фактор повышения производства. — <i>Пал Каполнаи</i>	417
Из журнала „Статистические известия“. Задача и метод контроль в предприятии	505
Отчет о работе кружка по промышленной статистике кафедры статистики Учетного Высшего Учебного Заведения. — <i>Андраш Швед</i>	509
Как способствует внедрение системы Лозинского к улучшению статистики. — <i>Бенедек Сендехельи</i>	511
Об отношении роста производства и производительности. — <i>Бела Мартош</i> ...	601
Повышение производительности как фактор повышения производства. — <i>Михаль Калдор</i>	603
Статистика на службе ликвидации узких сечений	607
Высказывание к статье „Экономические индексы переменного и фиксированного состава“ от Корниш П. Андорне. — <i>Ласло Дрехслер и Пал Кевеш</i> ...	680
Анализ брака в статистике предприятия. — <i>Д-р Ене Адамович</i>	686
Как улучшило статистическую работу внедрение системы Лозинского у предприятия „Будапешти Тефу № IV“. — <i>Д-р Хорват</i>	691
Высказывание к статье „Анализ выполнения плана в изготовительном торговом предприятии“ от Ференц Зала. — <i>Д-р Шандор Сабо</i>	692
Высказывание к спору, связанному с статьей „Повышение производительности как фактор повышения производства“. — <i>Кружок № II по промышленной статистике однолетней школы ЦСУ</i>	890
О контроле планировании и расходовании фонда заработной платы в промышленных предприятиях. — <i>Матиаш Бек и Лайош Лукач</i>	892
Влияние отличия от планируемого ассортимента на снижение себестоимости. — <i>Д-р Лайош Халаши</i>	898
Статистическое изучение производительности во вертикальных предприятиях текстильной промышленности. — <i>Шандор Фюлеп и Янош Печи</i>	979
Анализ выполнения плана товарооборота в опытной торговле. — <i>Янош Варади</i>	982
Опыт переписи машин в 1952 г. — <i>Мартон Майор</i>	1072

Обучение работников комитатских и районных инспекций ЦСУ. — <i>Д-р Кароль Бард</i>	Стр. 1076
ИЗ СОВЕТСКОГО ОПЫТА	
О нескольких вопросах проверки ведомственного отчета. — <i>С. Кунин</i>	48
Опыт сокращения и упрощения отчетности на железнодорожном транспорте. — <i>В. Владимирович</i> и <i>С. Судик</i>	677
В научно-методологическом совете при ЦСУ СССР	795
Опыт проведения переписей материальных ресурсов статистическим управлением Горьковской области. — <i>В. Казоров</i>	884
За повышение уровня работы районных и городских инспектур ЦСУ СССР....	915
Планирование работы районных и городских инспектур ЦСУ СССР. — <i>Б. Колпаков</i>	1065

СТАТИСТИЧЕСКИЙ СЛОВАРЬ

Измерение объема нерациональных поставок. — <i>Надь Лайошне</i>	976
---	-----

СООБЩЕНИЯ О ВЫПОЛНЕНИИ ПЛАНА

Сообщение Центрального Статистического Управления об итогах выполнения народнохозяйственного плана за 1951 г.	3
Сообщение Центрального Статистического Управления о выполнении народнохозяйственного плана за I кварталом третьего года пятилетнего народнохозяйственного плана	255
Сообщение Центрального Статистического Управления о выполнении пятилетнего народнохозяйственного плана за II кварталом третьего года	535
Сообщение Центрального Статистического Управления о выполнении пятилетнего плана в III квартале третьего года	825

МЕЖДУНАРОДНАЯ СТАТИСТИКА

С С С Р

Сообщение Центрального Статистического Управления при Совете Министров об итогах выполнения государственного плана развития народного хозяйства СССР за 1951 г.	146
Бюджет СССР и капиталистических стран	332
Сообщение Центрального Статистического Управления при Совете Министров об итогах выполнения государственного плана развития народного хозяйства СССР на 1952 г. за I квартал	422
Сообщение Центрального Статистического Управления при Совете Министров об итогах выполнения государственного плана развития народного хозяйства СССР на 1952 г. за II квартал	696
Директивы XIX съезда Партии по пятому пятилетнему плану развития СССР на 1951—1955 годы	799
Экономическое положение	901
Сообщение Центрального Статистического Управления при Совете Министров об итогах выполнения государственного плана развития народного хозяйства СССР на 1952 г. за III квартал	987

СТРАНЫ НАРОДНОЙ ДЕМОКРАТИИ

КИТАЙСКАЯ НАРОДНАЯ РЕСПУБЛИКА

Экономическое положение	514
-------------------------------	-----

АЛБАНИЯ

Сообщение Статистического Управления о выполнении плана народного хозяйства на 1951 г.	238
---	-----

БОЛГАРИЯ

Сообщение Государственного Планового Комитета о выполнении государственного плана народного хозяйства Болгарской Народной Республики на 1951 г.	153
Сообщение Государственного Планового Комитета о выполнении народнохозяйственного плана за I квартал	423
Сообщение Государственного Планового Комитета о выполнении государственного плана народного хозяйства на 1952 г. за II квартал ..	697

Сообщение Государственного Планового Комитета о выполнении государственного плана народного хозяйства на 1952 г. за III квартал .. 988

ЧЕХОСЛОВАКИЯ

Экономическое положение 61
 Сообщение Государственного Статистического Управления о выполнении хозяйственного плана на 1951 г. 155
 Сообщение Государственного Статистического Управления о выполнении хозяйственного плана на 1952 г. за I квартале 425
 Сообщение Государственного Статистического Управления о выполнении хозяйственного плана на 1952 г. за I полугодие 699
 Сообщение Государственного Статистического Управления о выполнении хозяйственного плана на 1952 г. за III квартале 989

ПОЛЬША

Сообщение Государственного Хозяйственного Планового Комитета о выполнении народнохозяйственного плана на 1951 г. 159
 Экономическое положение 334
 Сообщение Государственного Хозяйственного Планового Комитета о выполнении народнохозяйственного плана на 1952 г. за I квартале ... 428
 Сообщение Государственного Хозяйственного Планового Комитета о выполнении народнохозяйственного плана на 1952 г. за II квартале .. 702
 Сообщение Государственного Хозяйственного Планового Комитета о выполнении народнохозяйственного плана на 1952 г. за III квартале .. 992

ГЕРМАНСКАЯ ДЕМОКРАТИЧЕСКАЯ РЕСПУБЛИКА

Сообщение Государственного Планового Комитета о выполнении плана народного хозяйства на 1951 г. 238
 Сообщение Государственного Планового Комитета о выполнении плана народного хозяйства на 1952 г. за I квартале 431
 Сообщение Центрального Статистического Управления при Государственном Плановом Комитете о выполнении плана народного хозяйства на 1952 г. за II квартале 704
 Сообщение Центрального Статистического Управления при Государственном Плановом Комитете о выполнении плана народного хозяйства на 1952 г. за III квартале 993

РУМЫНИЯ

Сообщение Центрального Статистического Управления при Совете Министров о выполнении государственного плана развития народного хозяйства на 1951 г. 162
 Сообщение Центрального Статистического Управления при Совете Министров Румынской Народной Республики о выполнении плана развития народного хозяйства на 1952 г. за I квартале 433
 Сообщение Государственного Планового Комитета и Центрального Статистического Управления о выполнении государственного плана развития народного хозяйства на 1952 г. за II квартале 706
 Сообщение Центрального Статистического Управления о выполнении государственного плана развития народного хозяйства на 1952 г. за III квартал 994
 Экономическое положение 1078

ПРОЧИЕ СТРАНЫ

США

Экономическое положение 904

АНГЛИЯ

Платежный баланс 621

АВСТРИЯ

Экономическое положение 63

АЛЖИР, МАРОККО, ТУНИС	Стр.
Экономическое положение	337
ФРАНЦИЯ	
Экономическое положение	617
ГРЕЦИЯ	
Экономическое положение	1083
ЯПОНИЯ	
Экономическое положение	522
ЮГОСЛАВИЯ	
Экономическое положение	612
ЛАТИНСКАЯ АМЕРИКА	
Экономическое положение	65
ТУРЦИЯ	
Экономическое положение	241
ПРОЧИЕ	
Текстильный кризис	519

СТАТИСТИЧЕСКИЕ ИЗВЕСТИЯ

ВЕНГРИЯ	
Отчетности за 1952 г.	69
Советские члены испытательных комиссий по промышленной статистике	71
Известия подготовки кадров статистики	71
Об издании „Аньагсолгалтаташ“	72
Указание № 11/122/1952 председателя Центрального Статистического	
Управления по экзамену, необходимому для получения низшего ста-	
тистического диплома	245
Статистики-орденоносцы	340
Новый призыв к соревнованию Статистического отдела Министерства	
металлургии и машиностроения	340
Оценка соревнования статистических отделов промышленных министерств	341
Анкет журнала „Вестник по промышленной статистике“	342
Анкет статистиков легкой промышленности	343
Очерк журнала „Попюласион“ о естественном движении населения	
Венгрии	345
Результат конкурса Отдела Обучения Центрального Статистического	
Управления	435
Комплексное изучение населенных пунктов в 1952 г.	524
Положение Совета Министров о разрешении литографированных статисти-	
ческих отчетов	524
Организация сети территориальной статистики	525
Призывы к конкурсу	526
Положение Совета Министров Венгерской Народной Республики	
№ 2067/20/1952 о новом регулировании статистического экзамена	623
Анкет о вопросах методики обучения статистики	709
Первый опыт работы статистической инспектуры в комитат Бекеш ...	715
Анкет о плане издания книг Статистического Издательства на 1953 г. ...	717
Указания Председателя Центрального Статистического Управления №	
22/2677/1952 об исполнении положения С. М. № 2067/20/1952 о под-	
готовке статистических кадров	997
Статистические курсы министерств	1001
Комиссия по обучению в Центральном Статистическом Управлении ...	1002
Анкет о книге Кочетова „Железнодорожной статистики“	1002

Борьба за укрепление статистической дисциплины в Чехословацкой Республике	1003
Реконструкция обучения статистики в чехословацких вузах	1003

ЛИТЕРАТУРА

РЕШЕНИЯ КНИГ

Порядок внутривзаводской статистики на прядильных и ткацких заводах	73
<i>Н. Н. Розинский</i> : Государственный бюджет СССР	165
<i>А. Я. Боярский</i> и <i>П. П. Шуверин</i> : Демографическая статистика	247
<i>И. В. Кочетов</i> : Железнодорожная статистика	527
<i>С. А. Скворцов</i> : Школьная статистика	624
<i>Л. А. Чапницкий</i> : Учет и калькулирование стоимости строительного производства в подрядных организациях. — <i>Д-р Андор Тисаи</i>	626
О методах статистических группировок. — <i>Т. Тимофеев</i>	1086
ОБОЗРЕНИЕ КНИГ	74, 167, 251, 346, 530, 627, 718, 814, 909, 1005, 1090
ОБОЗРЕНИЕ ЖУРНАЛОВ	74, 167, 252, 346, 436, 530, 718, 814, 909, 1006, 1091